

ISSN 0235-0351

Raamatukogu

- * Võrumaa kooliraaamatukogud
- * Standardimine
- * Tallinna vene kultuuriseltside raamatukogud

5/2001

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

5/2001

Toimetuse kolleegium:

MALLE ERMEL
MALL KAEVATS
GERDA KOIDLA
AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
ILME SEPP
TIIU VALM
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Toimetaja ELLEN ARNOVER
Kujundus KERSTI TORMIS
Kaanefotod: JOOSEP AADER
Võrumaa kutsehariduskeskuse
raamatukogu Väimelas.

Address/Address:

15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetus
tel. (372) 6 307 128
faks (372) 6 311 410
elektronpost: enerk@nlib.ee
kodulehekülg eesti ja ingl. k.:
[http://www.nlib.ee/anded/rk/
indexrk.html](http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk.html)
[http://www.nlib.ee/anded/rk/
iindexrk.html](http://www.nlib.ee/anded/rk/iindexrk.html)

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas

HÄÄD INIMESED!

Ühestki traumast, eriti vaimsest traumast, ei vabaneta niisama. Me mõnikord lihtsalt ei suuda end kõrvalt jälgida ja ka kaasinimene ei oska siin palju aidata. Muidugi leidub õpetatud mehi, kes võivad üht või teist häda ravitseda, aga kas ka traumeeritud ühiskondlikku mõtlemist – ei tea. Minus süveneb igatahes üha kindlamalt veendumus, et kõige rohkem võõristab meie tänane ühiskond endiselt teistmoodi mõtlemist ja tegutsemist. Sõltumatut meelt ja iseolemist. Kuid nõndamoodi on asjad olnud ikka ja alati, nii et minu veendumusel pole suuremat tähtsust ja tähendust. Ometi tuleb sellelegi traumaliigile osutada.

Inimlaps kipub arvama, et asjade maailm on püsivam kui ideede ilm. Alati see pole nii. Ideede vahetus toimub küll kirklikumalt ja valjemalt, aga sootu aeglasemalt kui ihkaksime. Vaim ei taha kohe kuidagi sügavamate muutustega kohandada. Vahel on see isegi kasulik, vaim puhkab ja lükkab talle võõra kõrvale. Nii ongi paljud klammerdunud kuldkalakese sündroomi külge. Seejuures ühed halisevad, teised noogutavad, mõned hakkavad kohtumõistjateks. Keegi lüüakse risti puule. Kuidas kellegi vaim käsib, otsustab, julgeb. Mõtleb.

Raamatud küll seletavad, aga nad ei vasta igamehe konkreetsele küsimusele. Näiteks Francis Fukuyama "Suur vapustus: inimloomus ja ühiskondliku korra taastamine" ei "vapustanud" mind karvavõrdki. Ta tuletas üht-teist muidugi meelde, nõnda kui ajaloolane Vello Helk, keda ka tsiteerin: "Meie ajaloost on välja rebitud poolesaja-aastane normaalne areng, mille asemele on poogitud sovetlik mõttelaad. See on jätnud rahvakehasse sügavaid haavu, mida ei aita parandada unustusravim, sest eesti rahvas kannab endas ikka veel nende aastate pärandit." (Akadeemia, 2001, nr. 2) Ma tean seda. Kes siis ei teaks. Probleem peitub hoopis selles, et seda liiki traumale näitamine šokeerib meid endiselt – miks? Kes vastab? Meie ajakirjal pole paraku vastamiseks jõudu, ja kas see meie lugejat enam huvitabki.

Iseenda elu kergendamiseks olen püüdnud teise inimese vaimuilma mõista, aga ma unistan, et ka minu omaga arvestataks. Sel mõistmise teel toetab mind teadmine, et *new age*'i vastu ei saa, küll aga võib pilgu ära pöörata nendelt, kes su vaimu vaenavad.

Maire Liivamets

SISUKORD

■ AVAVEERG	
Professionaalsest kirjastamisest	Katrin Kivimaa 4
■ PÄEVAKORRAL – KOOLIRAAMATUKOGU	
Võrumaa uuenduste teel	Ere Raag 5
Võrumaa kutsehariduskeskuse raamatukogu	Ere Raag 8
Pärnu Ühisgümnaasiumi raamatukogu	Vaike Mändmaa, Külli Kose 9
■ TEADUSRAAMATUKOGU	
Standardimine raamatukogunduses	Endla Sandberg 11
Digitaalsest kirjaoskusest	Liia Tüür 13
■ RAAMATULUGU	
Tallinna vene kultuuriseltside raamatukogud	Larissa Petina 16
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS	21
* * *	
IFLA peaülesanded	25
IFLA struktuuriüksuste eestikeelsed nimed	26
■ EESTI MÖTTELUGU	
K. Pätsi poliitilistest ideedest iseseisvusajal	Toomas Karjahärm 28
■ KÜSI JULGESTI!	
Krista Talvi, Anu Nuut ja Maris Ringvee	
raamatukogunduse eriala terminoloogia tulevikust	30
■ RAAMATUKOGU TURUEDUKUS	
Raamatukogu väärtus ja mõju	Aira Lepik 32
■ ARVUSTUS	
Bibliograafia suursündmus	Mari Kalvik 34
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING	
Muljeid-mõtteid Viljandist	Ester Kerge 36
Kooliraamatukogude sektsiooni suveseminar	Ruth Toots 37
■ SÕNUMID	
Haldusreform ja raamatukogud	38
Teadusraamatukogude suveseminar	39
Kohtumispaik – Sangaste	40
Konverter <i>US-FIN</i>	41
Õnnitleme: Anne Valmas – 60	42
Mälestame: Elfriede Kristal	42
Milvi Juske	
■ SUMMARY	42

PROFESSIONAALSEST KIRJASTAMISEST

KATRIN KIVIMAA

Leeds, Inglismaa

Huvitav, et nn. internetiajastul tahaks üha rohkem raamatutest kirjutada – nende tähtsust igati rõhutada. Kuigi paljud peavad paber kandjat raiskamiseks ning võib-olla mitmel juhul see nii ongi (nt. lõputud läikpaberil trükitud kallid ja mõttetud väljaanded), kuid põhimõtteliselt on raamatu ilmumine siiski sündmus, mis ühe autori ja mõttesuuna toob mingisse kultuuri, teist mitte.

Raamatul on meie jaoks ehk siiski suurem tähendus (ta on ka materiaalselt kohal) – interneti labürinti paisatud infotulval see esialgu veel puudub.

Ent üha rohkem tahaks kirjutada sellest, kuidas raamatuid avaldatakse ehk siis kirjastamispoliitikast. Niisugusele mõttele on mind viinud mitu häirivat juhtumit, mis praeguse, vähemalt näiliselt rohkearvulise avaldamise juures silma on torganud. Ehk siis otse öeldes – kvantiteet ei tähenda sugugi alati kvaliteeti, ning sellest ajast peale, kui raamatute avaldamine on äriks muutunud, näib esimene viimase üle võimust võtvat.

Tahaksin siinkohal tuua kolm näidet, mis kõik üksteisest küll erinevad, kuid minu arvates peegeldavad ühte ja sama lohakat suhtumist kirjastamisse.

Hiljuti "Avatud Eesti Raamatu" sarjas avaldatud Dominic Strinati "Sissejuhatus populaarkultuuri teooriasse" pani mind sarja põhimõtetest oma üllatusele kinnitust otsima. Raamatu tiitellehelt loen, et "Avatud Eesti Raamat on Avatud

Eesti Fondi toetusel ilmuv sari, mille eesmärgiks on tutvustada Lääne filosoofia ja ühiskonnateaduste võtmetekste". Rõhutan – võtmetekste.

Kas D. Strinati kuulub tõesti 20. sajandi filosoofia ja ühiskonnateaduste võtmeautorite hulka? Miks on kompileeritud ja suhteliselt pealiskaudne "Sissejuhatus..." võtmetekst ja seda veel olukorras, kus enamik võtmetekste eesti keelses esituses puudub?

Omal ajal juhtisid mitu kultuurikriitikut oma ühisavalduses tähelepanu apsakale samas sarjas ilmunud Freudi "Inimhinge anatoomia" (1999) tõlke puhul, millest 2/3 sisaldas Jüri Alliku kohati vaenulik-emotsionaalset, kuid teaduslik-objektiivsele käsitlusele pretendeerivat käsitlust Freudist kui parimal juhul literaadist, halvimal – soolapuhujast. Mõlema näite puhul tekib küsimus kirjastamispoliitikast: kes ometi otsustab niisuguse raha raiskamise üle, et võtmetekstidena ilmuvad ülevaated või naeruvääristavad käsitlused.

Ebaprofessionaalsuse tüüpiliseks näiteks pean ma ka kujundusi, mis raamatu sisule ja olemusele üldse ei vasta. Mäletan meeolehärmi, mis tekkis pärast Laura Esquiveli "Nagu šokolaadi keeduvesi" (Sini-sukk ja Co, 1994) kättevõtmist. Selle maagilise realismi teose kaanekujundus viitab üheselt meelelahutuslikule naistekale.

Ilmselt on siin tegemist tüüpilise eelarvamusega naisautori suhtes, kes kirjutab armastusloo, millest on

saanud bestseller. Kes teab, kui võrd kirjastaja või kujundaja maagilise realismi kui kirjandussuunaga ülepea tuttavad on, mis ei paneks ka imestama, arvestades, et soomekeelsest tõlkest, mitte hispaaniakeelsest originaalst vahendatud teost tutvustatakse lausega: "Voodisse ja söögilauda kutsutakse vaid üks kord." Muide, alles hiljuti nimetas ETV raamatu põhjal vändatud filmi Mehhiko melodraamaks!

Viimasena tahaksin osutada ühele ootamatule tähelepanekule. Ilmselt viib just kiirustamine toimetamistöös vahel selliste eksimusteni, nagu on juhtunud praegu raamatulettidel leiduvas ja isenesest väga huvitavas Simon Beesley ja Sheena Joughini "20. sajandi kirjandus" ("Varrak", 2001) tõlkes. Nimelt pole väljaandes arvestatud varem tõlgitud pealkirju. Isegi kui juba olemasolev variant ei meeldi, võiks see segaduse tekkimise vältimiseks esitatud olla.

Näiteks Carson McCullersi "Laulatuse külaline" on eesti keeles ilmunud "Loomingu Raamatukogus" pealkirjaga "Laulatuse lummas". J. D. Salingeri teost "Tõsta katusetala kõrgele, puusepp" tunneb eesti lugeja nime all "Puusepad, tõstke kõrgele sarikad".

Et positiivses toonis lõpetada, lisan, et tegelikult tuleb rõõmustada, sest raamatuid ilmub, ja neid ilmub üha rohkem. Küll oleks aga tore, kui kirjastamise professionaalsus veelgi kasvaks ja üheülbalisus valikus väheneks.

VÕRUMAA UUENDUSTE TEEL

ERE RAAG

Võrumaa Keskraamatukogu
pearaamatukoguhoidja

Kooliaasta algul sai Võrumaa Keskraamatukogus kokku rühm kooliraamatukoguhoidjate sektsiooni liikmeid, et arutada päeva-probleeme, heita pilk tagasi ja kavandada edasist tegevust.

Vestlusingis osalesid **Maris Kütt** – sektsiooni esimees, Võru I põhikooli raamatukogu juhataja, **Juta Mill** – Võru Kreutzwaldi gümnaasiumi raamatukogu juhataja, **Luule Puusepp** – Võru Kesklinna gümnaasiumi raamatukogu juhataja, **Vilja Teearu** – Võru Sookooli põhikooli raamatukogu juhataja ja **Ruth Toots** – Parksepa keskkooli raamatukogu juhataja.

Mõttevahetuse juhtijana püüan edastada kuulnud arvamusi, muljeid ja tähelepanekuid, mis puudutavad Võrumaad, aga ühtlasi peaaegu kõiki kooliraamatukogusid.

„Põhikooli- ja gümnaasiumi seaduse“ kohaselt peab igas koolis olema raamatukogu.

Kooliraamatukogude 2000.–2001. õa. statistilise aruande esitas 24 Võru maakonna kooli. Kuna viies maakoolis on ainult õppekogu (õpikud, õppemetoodiline kirjandus ja õppetöökäsitajate teatmeteosed), siis nemad ei pidanud aruannet esitada.

Haridusministri määrus „Kooliraamatukogude töökorralduse alused“ seab raamatukogude põhieesmärgiks õpilaste ja õpetajate varustamise koolitööks ning enesearendamiseks vajaliku kirjandusega ning õpilaste iseseisva õpitöö oskuste ja lugemishuvide arendamise.

Nende ülesannete täitmine ei ole tänäpäeval Võrumaa kooli-

„Kooliraamatukogude ees seisvate eesmärkide saavutamiseks on vaja optimistlikku meelt ja järjepidevust,“ arvab Jutta Mill (vasakul), kes on Võru Kreutzwaldi gümnaasiumi raamatukogu juhatajana töötanud 26 aastat, Sade Koch (paremal) on hoolitsenud õpikute kogu eest 27 aastat.

raamatukogudele veel jõukohane, kuna kooliti on kooliraamatukogude võimalused kogude koostise, raamatukogu ruumide, töökorralduse jms. osas liiga erinevad.

Siiski ei saa olukorda nimetada nii lootusetuks, nagu järeldeb Ester Sõrmuse artiklist (RK 2001, nr. 3, lk. 5), kes tõdeb, et „Enamik Eesti kooliraamatukogudest on alkomplekteeritud ja vaid 20 protsendil keskkoolide ja gümnaasiumide kooliraamatukogudest on nõutaval määral vahendeid põhikogu täiendamiseks. Põhikoolide raamatukogude olukord on aga veelgi halvem.“

Võrreldes teiste maakondadega on Võru maakonnas kooliraamatukogudele eraldatud komplekteerimissummade eest suudetud hankida päris heal tasemel kogud.

Seda kinnitab ka ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni 2000. a. korraldatud uuring „Õppekava

toetav kirjandus kooliraamatukogus“.

Viimastel aastatel on suurenenud riigi osa kooliraamatukogude põhikogu täiendamisel. Raamatuaastal raamatukogudele eraldatud miljonist kroonist jagus väärtkirjanduse ostmiseks ka Võrumaa kooliraamatukogudele. Hea, et igaüks võis ise otsustada, mida kõige rohkem tarvis. Haridusministeerium tellib koolidele küll igal aastal ka ajakirju, kuid harilikult saabuvad pakkumised liiga hilja ja kooliraamatukogud on jõudnud juba sama nimetuse tellida.

Kooliraamatukogu põhikogu komplekteerimisel eelistatakse põhikooliõpilastele vajaminevat teatme- ja ilukirjandust. Eriliselt arvestatakse põhikooli I ja II astme õpilaste vajadustega ja III astme õppekava toetava kirjandusega. Kohustusliku lugemisvara nimekiri pannakse kokku koos õpetajatega,

Elujõulisemad ja paremini komplekteeritud on gümnaasiumide, keskkoolide ning suuremate põhikoolide raamatukogud.

2000.– 2001. õa.

Põhikogu suurus (eks.) Kasutajaid

	Põhikogu suurus (eks.)	Kasutajaid
Võru Kreutzwaldi gümnaasium	30 699	1135
Antsla gümnaasium	26 325	655
Vastseliina gümnaasium	27 091	412
Võru Vene gümnaasium	16 081	231
Võru I põhikool	15 540	454
Võru Kesklinna gümnaasium	14 928	649
Parksepa keskkool	13 881	529
Võrusoo põhikool	11 650	405

arvestusega, et õpilastel on võimalus valida ühe autori teoste vahel vältimaks tormijooksu ühele kindlale raamatule. Raamatute pideva hinnatõusu tõttu tuleb iga ostu üle rangelt mõelda, raske südamega loobume ka kallistest lasteraamatutest.

Omaette valus teema on aga aimelised tõlkeramatud, millel kõrge hinna juures on sageli üsna madal sisuline väärtus.

Raskusi on õppemetoodilise kirjanduse komplekteerimisega. Probleem seisneb selles, et Haridusministeeriumi väljaantava pedagoogilise ja õppemetoodilise kirjanduse kohta puudub kooliraamatukogudel eelinfo, nii ei saa raamatukoguhoidjad neid ka õigel ajal tellida.

Õppematerjalid tellitakse aasta ette, kui suurem osa õpikutest ja muudest materjalidest ei ole veel valmis. Nii tuleb õpetajal ja raamatukoguhoidjal teha valik trükist nägemata.

Näiteks sel aastal ilmunud 7. klassi loodusõpetuse õpikus on muudatused nii väikesed, et vabalt oleks võinud veel vana õpikuga läbi ajada. See selgus aga alles siis, kui õpik oli kohale jõudnud. Koolil peaks olema enne koondtellimuse vormistamist võimalus tutvuda õpikute ja muude õppevahenditega kirjastustes kohapeal. Kirjastused „Koolibri“ ja „Avita“ on küll korraldanud maakondades teabepäevi, mis on sammuks edasi. „Avita“ töötajad organiseerisid keskraamatukogu lasteosakonnas kohtumise, millest võtsid osa nii raamatukoguhoidjad, õpetajad kui ka õpilased, kes neid väljaandeid kasutama hakkavad. See oli igati

tulemuslik tutvumine.

Kirjastused peaksid enne õpikute valmimist neid rohkem tutvustama. Kataloogist või interneti teel tellides puudub *de visu* võimalus ja nii ei selgu õpiku tegelik väärtus. Pealegi on info kogumine keeruline ja aeganõudev töö ning varasematele kogemustele tuginedes teevad õpetajad valiku õpiku koostaja järgi.

Meid kõiki puudutavaks valupunktiks on trükiste kvaliteet. Sellest oleneb aga, kui kaua raamat vastu peab. Kooliõpikutele on Haridusministeerium ette näinud nelja-aastase käibimistsükli, s.t. neli õpilast kasutab seda neljal õppeaastal päevast päeva.

Selle aasta uuenduseks on „Avita“ pehme köitega õpikud, eesmärgiga kergendada lapse koolikotti. Eks tulevik näitab, kuidas niisugused õpikud argielus vastu peavad. Katsetatud on igasuguseid köitmisviise – spiraalköidet, liimköidet, kuid kõige vastupidavamaks on seni osutunud õmmeldud köide.

Pingeline eelarve paneb kaalutletult komplekteerima ja seepärast on raamatukoguhoidjal täielik õigus, oma lugejate nimel koguni kohustus, nõuda kirjastajatelt trükiste paremat tehnilist kvaliteeti. Pole ju mõtet oma nappi raha kulutada praakraamatutele. Näiteks „Avita“ välja antud „Lasteentsüklopeedia“ on suures formaadis ja raske ning raamatublokk on kinnitatud kaante vahele vaid õhukese paberiga.

Kuna lasteraamatud on kallid ja koju neid ei osteta, siis peaks köide olema korralikum ja vastupidavam. Lasteraamat ei tohiks olla

väga paks ja raske – laps ei jõua seda käes hoida. Raamatukokku ei sobi ka hiigelsuure formaadiga köited, näiteks „Katastroofide“ raamat, mis ei mahu koolikotti.

Trükiste kvaliteeti arutati 21. septembril 1999 Eesti Rahvusraamatukogus seminaril „Raamatu tee raamatukokku“, kus allkirjutanu esines ettekandega „Trükise kvaliteet, hind ja kättesaadavus“, ja kus kirjastajad ning trükikalid lubasid kvaliteeti parandada. Kuid aeg näitab, et midagi pole muutunud. Raamat laguneb endiselt ja raamatukoguhoidja peab leidma niigi suure töökoormuse juures veel mahti raamatute parandamiseks.

Kooliraamatukoguhoidja ei saa oma tööpäeva ette planeerida, ikka tuleb ootamatuid lisatöid või palutakse asendada haigestunud õpetajat. Vahetunnid kuluvad kärsitute ja kiirustavate õpilaste soovide täitmisele, tundide ajal püütakse maha saada kuhjunud paberitööga.

Kooliraamatukoguhoidja peab **üksi:**

- toime tulema nii raamatukogu sisetööga kui ka raamatuürituste ja lugemiskultuuri tundide ettevalmistuse ja läbiviimisega;

- tegelema põhikoguga, õpikute ja metoodiliste materjalide tellimisega, õpilastele töövihikute tellimisega ja müümisega;

- saabunud kirjanduse arvelevõtmise ja töötlemisega, kataloogide koostamise või arvutiandmebaaside loomisega;

- pidama statistikat, esitama õigel ajal aruanded;

- parandama raamatuid,

- otsima taga raamatuvõlglasi,

- ning kõige selle juures – **lugejaid teenindama.**

Tiigrihüppe programmiga on kooliraamatukogudesse jõudnud arvutid. Nüüd saab ilmunud kirjanduse kohta teavet hankida ka internetist, vastata päringutele ja otsida referaatideks lisamaterjali.

Võrumaa suuremates koolikogudes on käibel tarkvaraprogramm *Kirjasto 3000*. Praegu ei oska sellest saadavat kasu veel hinnata, sest andmebaaside loomine edeneb visalt. Igapäevase töö kõrvalt on väga raske leida aega kogude sisestamiseks, kuigi just lugejate

teenindamisel oleks arvutist kõige rohkem tulu. Koolijuhtidel tasuks eeskuju võtta Nõo kooli raamatukogust, kus kogu arvutisse sisestamiseks palgati aastaks ametisse teine töötaja.

Kooliraamatukoguhoidja peab osalema kooli üritustes. Ta valmistab õpilasi õpioskuste olümpiaadiks, aitab koostada (koostab) kooli kroonikat, korraldab mälumänge.

Raamatuaasta tõi elevust igasse kooliperre. Raamatukoguhoidjate eestvõtmisel korraldati maakonna kooliraamatukogudes huvitavaid üritusi: kohtumisi kirjanike ja teiste huvitavate elukutsete esindajatega (nt. haridusminister Tõnis Luksaga); toimusid muinasjutuvõistlused ja karnevalid, luulekonkurss „Eestimaa ja eesti keel“, ekliibriste valmistamise võistlus; tähistati emakeele päeva, kirjutati kirjandeid teemadel „Raamatu tähtsusest infoühiskonnas“, „Minu lemmikraamat“, „Kuidas ma õppisin lugema“; üritustel esitati Kreutzwaldi loomingut; küsitleti lastevanemaid, et saada ülevaade kodusest suhtumisest raamatusse ja lugemisse. Võrumaa Keskraamatukogu lasteosakonna korraldatud traditsioonilisest ettelugemise päevast maakonna parima ettelugeja selgitamiseks võttis osa 19 õpilast. Suuremate ürituste läbiviimiseks andis innustust võimalus taotleda ERA Peakomiteelt rahalist toetust.

Raamatuaasta tõi juurde lugejaid, seoses üritustega kasvas raamatukogude külastatavus. Loodame, et raamatuaasta äratas lasteski lugemishuvi ning süvendas soovi raamatust tarkust taga nõuda.

Eelmisel õppeaastal kasutas Võrumaa kooliraamatukogusid 6466 õpilast, raamatukogu külastati 142 290 korral ja laenutati 141 839 eksemplari. Seega luges iga laps aasta jooksul keskmiselt 22 raamatut, mis tundub esmapilgul olevat päris hea näitaja.

Murelikuks teeb hoopis asjaolu, et 2000. aastal keskraamatukogu lasteosakonna läbi viidud laste lugemise uuring näitab, et meil on üha rohkem lapsi, kes koolipõlve jooksul ei loegi suurt rohkem, kui kooliprogrammis ette nähtud.

Gümnaasiumiklassides on lugemisest võõrdumine suurem, sest

Mõniste põhikoolis korraldati raamatuplakatite konkurss. Igast klassist tuli võistleva kelmeliikmeline võistkond.

muid väärtusi peetakse kahjuks tähtsamaks (arvutimängud, video jms.). Pealegi ei suuda kooliraamatukogud komplekteerida gümnaasiumiealisi huvitavaid jutu-raamatuid.

Pedagoogid kurdavad laste kirja-keeleoskuse üle. Laste mõtlemise ja emakeele arendamiseks on valdades tööle võetud logopeedid.

„Pooled Võrumaa koolilapsed vajavad parandusõpet, järeleaitamist nii kõnes kui kirjas,“ muretseb pedagoogi- ja õppealajuhataja kogemusega Võrumaa uus haridusjuht Pille Liblik (Võrumaa Teataja, 22. sept. 2001).

Laps tuleb raamatukokku kindlate ootuste-lootustega.

Kuidas suudame neid täita? Mida oleme teinud, et tema soove rahuldada? Kas oleme endast andnud kõik, et iga lugeja saaks õige raamatu? Kas leiame alati piisavalt aega iga lugeja jaoks? Kuidas tuua raamatukokku need õpilased, kes lugemisest ei hooli?

Need küsimused nõuvad lahendamist. Selleks on aga vaja, et pedagoogid, kooli- ja lasteraamatukogutöötajad mõtleksid probleemide üle üheskoos. Ka vastuste otsimine eeldab koostööd. Võrumaa Keskraamatukogu lasteosakonna läbiviidud õpetajate küsitlusest selgub aga, et probleem on kahepoolne – õpetajad hindavad koostööd kooliraamatukoguga väga heaks ja lasteraamatukoguga heaks, kuid nad on vähe kursis uuema lastekirjandusega ja raamatukogu

võimalustega. Raamatukogu ei tunne jälle piisavalt kooli vajadusi.

Alates septembrikuust võivad Võrumaa kooliraamatukoguhoidjad tutvuda keskraamatukogus uudiskirjanduse näidiskemplitidega *de visu*. Neid saame „Postimehe“ Raamatuäri OÜ kaudu.

Maris Kütt arutles: „Kooliraamatukogude põhiprobleem tuleneb sellest, et juriidiliselt kuulume Haridusministeeriumi alluvusse, erialast abi me sealt aga ei saa, kuna nii Haridusministeeriumis kui ka maavalitsuse haridusosakonnas puudub kooliraamatukogude tööd koordineeriv, juhendav ja abistav spetsialist. Seoses sellega on järsult suurenenud sektsiooni esimehe töökoormus, kuna tervet maakonda puudutavad probleemid tuleb temal lahendada. Oleme tegutsenud keskraamatukogu lasteosakonna toetusel oma äranägemist mööda ja hindame ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni püüdlusi teadvustada kooliraamatukogude muresid ja otsida lahendusi. Kuid paljud probleemid vajaksid riigipoolset lahendust.“

Juta Mill arvas: „Taasiseseisvumine on toonud kooli ja kooliraamatukogude ellu suured muudatused paremuse poole. Oma jõu on need saavutanud tänu raamatukoguhoidjate püsikaadrile. Meie töös tulevad pikaajalised kogemused kasuks. Raamatukogu edu sõltub sellest, mida kõrgem tase on saavutatud – siis on arenguks rohkem võimalusi.“

VÕRUMAA KUTSEHARIDUSKESKUSE RAAMATUKOGU

Väimela Põllumajandustehnikumi raamatukogu asutati 1945. aastal ja kuni 1999. aastani allus ta Põllumajandusministeeriumile. Toonases kutseõppeasutuses õpiti zootehnikat, veterinaariat, agronoomiat ja põllumajanduse elektrifitseerimist, seetõttu koosnes raamatukogu põhikogu peamiselt põllumajanduslikust õppekirjandusest. Ka leidis seal üpris sisukas erialakirjanduse kogu.

1999. aasta tõi kooli ellu aga suured muudatused – Võru Tööstustehnikumi ja Väimela Põllumajandustehnikumi ühinemisel moodustati liitkool – Võrumaa Kutsehariduskeskus. Kooli hakkas juhtima endine minister **Mait Klaassen**.

Täna on kool üks suuremaid maakonnas, kuhu saab astuda ainult pärast keskkooli või gümnaasiumi lõpetamist. Siin õpib üle 500 õpilase. Lisaks kutsekeskharidusele on mõnel erialal (puidutöötlemise tehnoloogia ja ärijuhtimine) võimalik 2001. aasta sügisest omandada rakenduskõrgharidust. Lähiaastatel on kavas pakkuda kutsekõrgharidust ka teistel õpetatavatel erialadel.

Nimetatute kõrval saab Väimelas praegu õppida, mehhatroonikat, materjalide töötlemist, turismikorraldust ja infotehnoloogiat. Kool osaleb rahvusvahelises PHARE projektis, mille abil püütakse välja arendada õppebaase ja tõsta õpetuse kvaliteeti.

1999. aastani asus kooliraamatukogu väikestes ruumides, üldpinnaga 55,8 m².

Muutused koolisuundumustes aitasid ellu viia ka raamatukogu ammuseid unistusi. Raamatukogu juhataja **Ülle Pungits** esitas kooli juhtkonnale uue arengukava. Direktor toetas neid ettepanekuid ja uute raamatukoguruumide väljaehitamine võeti esmajärjekorda.

Tööd 50-ndatel aastatel ehitatud hoone värskest renoveeritud ruumides (300 m²) lõpetati tänavu suvel. Mööbli valmistasid õpilased ise, ka kogu raamatukogu sisustus on uus. Eraldi väärib märkimist neli boksi, kus saab segamatult õppida ja töötada arvutiga.

Raamatukogus on üheksa arvutikohta, hetkel töötab kolm üldkasutatavat ja neli interneti püsiühendusega arvutit, üks tööarvuti *Kirjasto 3000* programmiga.

Töötajaid on praegu kaks ja mõlemad õpivad Viljandi Kultuurikolledžis. Juhataja meelest peab raamatukoguhoidja olema oma lugejast sammu võrra ees, selleks aga tuleb end pidevalt täiendada.

Tänapäevane raamatukogu ei tegele ainult raamatute hoidmise ja laenutamise ja laenutamisega. Kooliraamatukogu on eeskätt õpikeskus, infokeskus. Kooli uued suunad on muutnud ka komplekteerimistaktikat.

Ülle Pungits ütleb oma raamatukogu kohta: "Kooliraamatukoguna pole meid kaardil, kuid tegutseme täie rinnaga." Foto: Joosep Aader

Kogu mittevastavus õpitavatele erialadele tõi kaasa suurpuhastuse, mis vähendas eksemplaarsust poole võrra. Sobimatu kirjandus deponeeriti eraldi ruumidesse ja seda pakuti kutseõppeasutustele, kelle õppekavades leidub vastavaid põllumajanduslikke aineid.

Aasta 2001 tõi kooliellu taas muudatusi. Koolijuht Mait Klaassen valiti Võrumaa maavanemaks ja Võrumaa Kutsehariduskeskuse uueks juhiks sai **Tanel Linnus**.

Väimela raamatukogu avamisel rõhutas maavanem Mait Klaassen raamatukogu tähtsust õppetöös. Kooliraamatukogu, mis teenindab ka Väimela alevi elanikke, on muutumas avalikuks infokeskuseks.

PÄRNU ÜHISGÜMNAASIUMI RAAMATUKOGU

VAIKE MÄNDMAA

raamatukogu juhataja

KÜLLI KOSE

raamatukoguhoidja

Vastse direktori eesmärgiks on struktuuri muutmine ja uue õppe-süsteemi loomine. Käesoleva aasta septembrist on alustatud nn. õppe-toolide rajamist. Nüüd otsustab iga õppetool ise, kuidas käsutada ja kasutada oma raha. Uus süsteem eeldab ka uut komplekteerimiskorda, sest raamatukogule on määratud kindel komplekteerimissumma.

Teavikute tellimist planeerib raamatukogu koos õppetoolide juhtõpetajatega. Raamatukogu valmistab igale õppetoolile infomapi. Infot hangitakse interneti vahendusel, otse kirjastustest ja raamatuaride kaudu. Kontrolli teavikute tellimise üle teostatakse 1999. aastast koostatud tabeli järgi, kus on ainete kaupa registreeritud saadud teavikute eksemplaarsus ja selleks kulunud summa.

Kogu lünkade väljaselgitamiseks registreeritakse kogus puuduvad või vähe leiduvad teavikud. Komplekteerimisprioriteediks on teatmik kirjandus ja käsiraamatud. Raha ökonoomse kulutamise eesmärgil teostati lugejauuring tema huvide ja vajaduste kohta – seda kavatakse korrata igal õppeaastal.

2000. aastast teenindab kooliraamatukogu ka Väimela alevi elanikke, seega täidab ühtlasi ka rahvaraamatukogu ülesandeid. Loomisel on avalik internetipunkt, mis toob raamatukogule arvuteid juurde, juhul, kui osalemine projektis "Vaata maailma" kujuneb edukaks.

Raamatukogu on muutumas infokeskuseks, üldkasutatavaks ja kättesaadavaks kõikidele soovijatele. Seoses kooli suurenemisega võib raamatukogu teeninduspiirkond tulevikus ulatuda ~2000 inimeseni.

Raamatukogu põhieesmärgiks on viia kogu vastavusse kasutaja vajadustega ja tõsta teeninduskultuur tasemele, mis rahuldab ka kõige nõudlikumat lugejat.

Ere Raag

Pärnu Ühisgümnaasiumi sünniajaks peetakse 1861. aastat. Siis loodi kreiskooli baasil progümnaasium, mis mõne aasta pärast muutus täieõiguslikuks gümnaasiumiks.

Kool on töötanud mitmes hoones ja võib oma arengutee jaotada viide perioodi: tsariaegne kool, Eesti Vabariigi õppeasutus, sõjaaastad, nõukogude kool ja praegune – taasiseseisvunud Eesti Vabariigi gümnaasium. Selle ajajärgu sisse mahub mitu kasvatusprogrammi, mitu õppekeelt, eri suundumused õppetöös, kuid alati on õpilastel jagunud soovi ja võimeid tegelda muusika, kunsti ja spordiga. Koolil on palju nimekaid vilistlasi, kes aegade vältel on olnud mainekad teaduses, kultuurivaldkonnas ja ühiskondlikus elus.

1971. aastal koliti praegusesse tarkusetemplisse Mai tänaval ja koolis rakendus kabinetisüsteem.

Alates 1999. aastast juhib kooli **Mart Kuuskmann**. 33 klassikomplektis õpib 1020 õpilast. Õpetajaid on 60, neist 19 kooli vilistlased. Õpetajatekaader on üldiselt püsiv, hea ettevalmistusega, töökas. 2001/2002. õppeaastal on koolis neli õpetajat-metoodikut ja 31 vanemõpetajat.

Kooli põhisuunaks on inglise keele süvaõpe. Teise võõrkeelena on võimalik 6. klassides valida vene või saksa keel ja gümnaasiumis kolmandaks – saksa, vene, prant-

suse, rootsi keel. Lisatundidena õpivad A-klassid ajalugu või keemiat, B-klassid kirjandust või ajakirjandust ja C-klassid matemaatikat ja füüsikat.

Noored peavad õppimisest lugu. Igal aastal on kool osalenud linna ja vabariigi aineolümpiaadidel, paljud õpilased on pälvinud rinnamärgi "Noor teadur". Igal kevadel leidub meil kuld- ja hõbemedaliga lõpetajaid ja arvukalt neid, kes soovivad jätkata haridusteed kõrgkoolides (2001. aastal oli sisseaanuid 80% lõpetanutest). Traditsiooniks on kujunenud uurimistööde koostamine ja paremate ettekandmine õpilaskonverentsil. Õppurite silmaringi avardamiseks toimuvad ainenädalad ja teadmiste võistlused.

Kooliraamatukogu on kooli struktuuri osa ja tal on täita õppetööd toetav ülesanne, olla teabekeskuseks nii õpetajatele kui õpilastele.

Ajaloolises löikes on Pärnu Ühisgümnaasiumi raamatukogu tegevus kajastatud puudulikult. Raamatukogu esimene põhinimestik on avatud 1. septembril 1952. aastal, kus on arvele võetud 5000 eksemplari endisest kogust. Selles nimestikus on raamatuid aastatest 1880–1948 (autoritest võib nimetada Ridalat, Maeterlincki, Reinvaldi, Kunderit, Hurta, Lermon-tovi, Suve Jaani, Tagoret, Leinot, Tallgreni jt.). 1960-ndatel aastatel kanti see väärtuslik kogu maha.

Suvel tehti raamatukogus põhjalik remont. Foto: Andro Roos

60-ndate ja 70-ndate aastate kooliraaamatukogu aktiivset tegevust kajastavad arvukad albumid. Neis on palju juttu ja pilte raamatusõprade ringist, kirjanduslikest karnevalidest, viktoriinidest. Raamatukogujuhatajana töötas **Ada Martoja**, kelle tegevust tunnustati tollal riiklikult.

90-ndatel algas raamatukogu taandareng, mis oli ühelt poolt tingitud raamatukogutöötaja isikomadustest ja teisalt muutunud olukorrast kooli materiaalses tingimustes. Järsult oli raha vähenatud ilukirjanduse ja teatmeteoste ostmiseks, ei jätkunud vahendeid ruumide korrastamiseks. Raamatukogu irdus kooli tegelikust elust. Õpetajad ei pöördunud suhtlemisraskuste tõttu raamatukoguhoidja poole, õpilased võõrdusid raamatukogust. Raamatukoguruum oli külma, hämar ja ebasõbralik. Nii ei olnud võimalik enam jätkata. Kooli uus direktor analüüsis koos juhtkonnaga kujunenud seis ja püüdis leida väljapääsu. Neil oli ettekujutus, milline peaks välja nägema ja kuidas peab töötama raamatukogu tänapäeva koolis.

Alates 2001. aastast on toimunud põhjalikud muudatused. Konkursiga võeti ametisse uued inimesed –

kaks raamatukogundusliku eriharidusega töötajat. Alustada tuli kogu inventuuriga, maha kanti mitu tonni aegunud kirjandust. Korrastamist vajas ka raamatukogu dokumentatsioon. Kevadeks tuli välja mõelda raamatukogu kujundus nii ruumi värvilahenduse kui mööbli osas. Kool otsustas põhjalikult remontida senise ruumi ja laiendada raamatukogu kõrval asuva klassitoa arvel. Kevad-suvi mööduski sisse- ja väljakolimise tähe all. Appi kutsuti ka Pärnu üksikjalaväepataljon.

Käimas on kogu korrastamine ja ruumide möbleerimine. Võrreldes endisega mõjuvad raamatukoguruumid lausa ehmatavalt ilusalt. Tore on jälgida õpilaste üllatust ja õpetajate heameelt uue raamatukogu üle.

Raamatukogutöö uuendamiseks kavatsesime välja kujundada õpikeskuse, kus on tervikuks liidetud raamatukogu laenutusruum ja lugemissaal. Lugemissaalis leiavad õpilaste jaoks koha seitse arvutit, video ja televiisor. Võimaluse korral saab teha ka rühmatööd. Loomulikult ootame raamatukokku end täiendama ja tunde ette valmistama õpetajad, kelle jaoks on seatud eraldi töönrk.

Kooliraaamatukogul peavad olema tegusad koostöösuhted kooli ainekomisjonide ja õpetajatega. On tähtis täpselt teada, mida õpetajad vajavad õppetööd toetavast kirjandusest. Ka kõikides õppekabinettides tegime inventuuri, et selgitada välja aegunud kirjandus ja vajaminevad raamatud. Igal sammul kohtasime õpetajate toetavat ja sõbralikku suhtumist. Kõik on ju huvitatud hästi toimivast raamatukogust. Iganädalases kooli infotunnis edastame pidevalt vajalikku infot. Õppekirjanduse

jaotamine ja korjamine kui tehniline tegevus toimub koostöös õpetajate-klassijuhatajatega.

Palju hoolt ja tähelepanu nõuab raamatukogu põhikogu täiendamine, sest puudu on nii nõutavast teatmekirjandusest kui ka loetavast ilukirjandusest. Püüame igal moel kirjandust juurde hankida, sest kooli rahalised võimalused on äärmiselt piiratud. Raamatukogu remont tehti silmas pidades kokkuvõtteid, s.t. kooli omavahenditest.

Aasta algusest on raamatukoguhoidjate kasutuses interneti püsiühendusega arvuti, kus töötab ühtlasi raamatukoguprogramm *Kirjasto 3000*. Oleme püüdnud sisestada kogu saabuva uudiskirjanduse ja valikuliselt teatmekirjandust.

Alustame uuesti lugemiskultuuri tundidega, püüame käima panna mälu-mängusarja põhikoolile. Võtsime vastu kirjastuse pakkumise müüa meie ruumides "Varraku" väljaandeid soodushindadega.

Tööd raamatukogul jätkub, oluline on tegutseda ühises rütmis kooliperega, olla märgatud, tuntud ning vajalik.

STANDARDIMINE RAAMATUKOGUNDUSES

ENDLA SANDBERG

RR, raamatukogunduse osakond

2000. aasta üheks tähelepanuväärsemaks sündmuseks eesti raamatukogunduses loetakse rahvusvahelise standardi ISO 11620 avaldamist Eesti standardina EVS-ISO 11620:2000 "Informatsioon ja dokumentatsioon. Raamatukogutöö tulemuslikkuse indikaatorid".

See on loonud eelduse rahvusvaheliselt aktsepteeritavast dokumendist juhendumiseks ja tulemuste interpreteerimiseks, kinnitab prof. Aira Lepik (RK, 2001, nr. 2, lk. 31).

Sündmusele lisab suurt väärtust asjaolu, et standard mitte üksnes ei avaldatud, vaid on kasutusele võetud ka Eesti raamatukogude tulemuslikkuse hindamisel.

ISO 11620 rakendamise positiivsed vastukajad on tõendanud standardite vajadust ja kohta meie raamatukogunduses.

Eestis vajalike raamatukogunduse standardite kättesaamiseks tuleks alustada sobilike rahvusvaheliste standardite otsimisest ja analüüsimisest.

Enamiku raamatukogunduses rakendavatest rahvusvahelistest standarditest koostab ja avaldab Rahvusvaheline Standardiorganisatsioon ISO (*International Organization for Standardization*; <http://www.iso.ch/>). Selleks on ISO moodustanud tehnilise komitee ISO/TC 46 "Informatsioon ja dokumentatsioon", mille raames tegutsesivad kitsamalt spetsialiseerunud töörühm ja alamkomiteed: ISO/TC 46 WG 2 "Maade ja nende jaotiste nimetuste kodeerimine", ISO/TC 46/SC 2 "Kirjakeelte konversioon", ISO/TC 46/SC 3 "Terminoloogia",

ISO/TC 46/SC 4 "Arvutirakendused", ISO/TC 46/SC 8 "Statistika ja tulemuslikkuse hindamine", ISO/TC 46/SC 9 Dokumentide vormistamine, identifitseerimine ja kirjeldamine", ISO/TC 46/SC 10 "Dokumentide (füüsiline) hoidmine", ISO/TC 46/SC 11 "Arhiivide haldus". Hetkel kehtib rohkem kui 70 ISO/TC 46 koostatud standardit. Seoses elektroonilise info kasvu ja levikuga tuleb vaatluse alla võtta ka ISO ja Rahvusvahelise Elektrotehnika Komisjoni IEC ühiskomitee ISO/IEC JTC 1 "Infotehnoloogia" standardid.

Euroopa Standardikomitee CEN (*European Organisation for Standardisation*; <http://www.cenorm.be/>) reeglina infoteaduste valdkonnas standardeid ei koosta.

Avaldatud on ainult kolm standardit: EN ISO 2789:1994 *International library statistics* (Euroopa standardina kasutusele võetud ISO 2789:1991), EN ISO 9707:1994 *Information and documentation – Statistics on the production and distribution of books, newspapers, periodicals and electronic publications* (Euroopa standardina kasutusele võetud ISO

9707:1991) ja Euroopa eelstandard ENV 13710:2000 *European Ordering Rules – Ordering of characters from the Latin, Greek and Cyrillic scripts*. Euroopa riigid kasutavad rahvusvahelisi ISO standardeid ning ei ole pidanud vajalikuks täiendavate Euroopa standardite väljatöötamist selles valdkonnas.

IFLA (*International Federation of Library Associations and Institutions*) koostab rahvusvahelisi kirjereegleid (ISBD), mis avaldatakse IFLA ametlike publikatsioonidena. Need publikatsioonid ei ole vormistatud standarditena ning standarditele kehtivate põhimõtete kohaselt, kuid tinglikult saab neid lugeda rahvusvahelise standardiva organisatsiooni standarditeks. Mis kujul neid Eestis oleks võimalik avaldada, sõltub IFLA publikatsioonide avaldamise nõuetest.

Lisaks rahvusvahelistele ja Euroopa standarditele on maailma riigid pidanud vajalikuks koostada ja avaldada oma riigi standardeid. Seoses INNOPAC-i kasutuselevõtmisega Eestis, peaksime vaatama USA (ANSI) ja erialastandardeid ettevalmistava organisatsiooni NISO (*The National Information Standards Organization*; <http://www.niso.org/>) standardeid. Arvestades toimivat ja arenevat koostööd Põhjamaade ja Balti riikidega, ei tohiks Eestis unustada uurimast, milliseid standardeid on nemad kehtestanud. Teiste riikide standardite kataloogid on välja pandud riigi standardiorganisatsiooni koduleheküljel, mille aadressi leiab Eesti Standardikeskuse koduleheküljelt <http://www.evs.ee/>

Eestis moodustati raamatukogunduse standardimise käivitamiseks RR-i peadirektori 4. septembri 2001 käskkirjaga nr. 234 Rahvusraamatukogu standardimise töörühm, mille juhiks on määratud raamatukogunduse osakonna juhataja **Anu Nuut**. RR-ist kuuluvad töörühma veel **Janne Andresoo** (peabibliograaf), **Silvi Metsar** (teadus- ja arendustegevuse peaspetsialist), **Sirje Nilbe** (normandmete osakonna juhataja) ja **Riin Olonen** (raamatukogusüsteemi peaspetsialist). Oma esindajad on töörühma nimetanud ka Eesti Akadeemiline Raamatukogu (**Mare Horma**, pearaamatukoguhoidja), Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing (**Katrin Kaugver**, aseesimees), Viljandi Kultuurikolledž (**Vallo Kelder**, raamatukogunduse õppe- tooli hoidja, lektor), Tartu Ülikooli Raamatukogu (**Elsa Loorits**, peaspetsialist raamatukogutöö alal) ja **Küllil Moont**, peaspetsialist normandmete alal), Eesti Patendiraamatukogu (**Kersti Peekma**, osakonnajuhataja), ELNET Konsortsium (**Asko Tamme**, tegevdirektor), Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu (**Aiki Tibar**, teadus- ja arendusosakonna teadur). Nõusoleku töörühmas osalemiseks on andnud Kultuuriministeeriumi raamatukogundunik **Meeli Veskus**. Töörühma sekretäriks on määratud RR-i raamatukogunduse osakonna juhtivspetsialist standardimise alal **Endla Sandberg**.

Rühma liikmed vajavad oma ülesandega edukaks toimetulekuks kõigi infoteaduste spetsialistide kaasamõtlemit. RR-i raamatukogunduse osakond on koostanud kõigi huvitanute abistamiseks loetelu infoteaduse standarditest (Rahvusvahelise Standardite Klassifikatsiooni ICS jaotised ICS 01.140 "Infoteadus. Kirjastamine", ICS 35.240.30 "IT rakendused info- ja dokumenditöös ning kirjastamisel", ICS 35.040 "Märgistikud ja informatsiooni kodeerimine").

Koostatud on ka IFLA standardkirjeid käsitlevate publikatsioonide ning Euroopa ja teiste riikide standardite nimekirjad. Töörühm alustab infoteaduse/raamatukogunduse standardite andmete analüüsist ning esitab saadud tule-

muste põhjal ettepanekud, missugused standardid on vaja üle võtta Eesti standardiks.

Töörühma ülesannete hulka kuulub ka ettepanekute tegemine IFLA publikatsioonide avaldamiseks eesti keeles ning Eesti algupäraste standardite koostamiseks. Töö tulemusena peab valmima standardimise tööprogrammi esialgne kavand.

Põhjamaade ja Balti riikide raamatukogunduse standardimise olukorra põhjal on põhjust arvata, et Eestis peaks moodustama infoteaduste/raamatukogunduse standardimise tehnilise komitee, et osaleda rahvusvahelises standardimises ja koostada vajalikke Eesti standardeid.

Kõigi raamatukogunduse standardite ja standardimisega seotud küsimustega võite pöörduda RR-i raamatukogunduse osakonda.

Informatsiooni ja dokumentatsiooni standardeid ettevalmistavad **Rahvusvahelise Standardiorganisatsiooni ISO tehnilised komiteed ja alamkomiteed**

ICS 01.140 Infoteadus. Kirjastamine

- ISO/TC 46 Informatsioon ja dokumentatsioon (59 standardit + 1 muudatus)

- ISO/TC 46/SC 2 *Conversion of written languages*

- ISO/TC 46/SC 3 *Terminology of information and documentation*

- ISO/TC 46/SC 4 *Computer applications in information and documentation*

- ISO/TC 46/SC 8 *Statistics and performance evaluation*

- ISO/TC 46/SC 9 *Presentation, identification and description of documents*

- ISO/TC 46/SC 10 *Physical keeping of documents*

- ISO/TC 46/SC 11 *Archives/records management*

- ISO/TC 6 *Paper, board and pulps* (2 standardit)

- ISO/TC 37/SC 2 *Terminology and other language resources* (2 standardit)

- ISO/TC 68 *Banking, securities and other financial services* (1 standard)

- ISO/TC 154 *Processes, data elements and documents in commerce, industry and administration* (7 standardit + 1 parandus)

- ISO 171/SC 2 *Document imaging applications. Application issues* (4 standardit)

ICS 35.240.30 IT-rakendused info- ja dokumenditöös ning kirjastamisel

- ISO/TC 46 Informatsioon ja dokumentatsioon (12 standardit + 1 muudatus)

- TC 37/SC 3 *Terminology and other language resources. Computer applications* (5 standardit)

- TC 130 *Graphic technology* (8 standardit)

- ISO/IEC JTC 1 *Information technology. TC Secretariat* (1 standard)

- ISO/IEC JTC 1/SC 2 *Information technology. Coded character sets* (1 standard)

- ISO/IEC JTC 1/SC 34 *Information technology. Document description and processing languages* (19 standardit + 5 muud + 9 parandust)

ICS 35.40 Märgistikud ja informatsiooni kodeerimine

- ISO/TC 46 Informatsioon ja dokumentatsioon (6 standardit)

- ISO/TC 122 *Packaging* (1 standard)

- ISO/TC 172/SC 4 *Optics and optical instruments. Telescopic systems* (1 standard)

- ISO/TC 211 *Geographic information/ Geomatics* (1 standard)

- ISO/IEC JTC 1/SC 2 *Information technology. Coded character sets* (42 standardit + 2 parandust)

- ISO/IEC JTC 1/SC 6 *Information technology. Telecommunications and information exchange between systems* (1 standard)

- ISO/IEC JTC 1/SC 11 *Information technology. Flexible magnetic media for digital data interchange* (1 standard)

- ISO/IEC JTC 1/SC 27 *Information technology. IT Security techniques* (32 standardit + 1 parandus)

- ISO/IEC JTC 1/SC 29 *Information technology. Coding of audio, picture, multimedia and hypermedia information* (48 standardit + 13 muud + 14 parandust)

- ISO/IEC JTC 1/SC 31 *Automatic identification and data capture techniques* (179 standardit)

- ISO/IEC JTC 1/SC 32 *Data management and interchange* (13 standardit)

Antud ISO tehniliste komiteede ja alamkomiteede standardite loetelu on kättesaadaval RR-i raamatukogunduse osakonnas või internetiaadressil <http://www.iso.ch/>

DIGITAALSEST KIRJAOSKUSEST

LIIA TÜÜR

Pedagoogikaülikooli lektor, infoteaduste magister

Kirjaoskus on tarvilik. See väide ei tekita enam kelleski kahtlust. Ka mõisted infokirjaoskus või funktsionaalne kirjaoskamatus on paljudele teada. Mida mõista aga digitaalse kirjaoskuse all, millest nii palju kõneldakse? Kas oskust tip-pida *Yahoo* otsikastikesse märksõna, kasutada *Control-Alt-Delete* klahvikombinatsiooni? Tundub, et mitte. Digitaalset kirjaoskust mõistetakse tänase avatud ühiskonna kontekstis (K. Popper, D. Bawden) ennekõike ühiskonnakorraldust toetava ja tagava nähtusena, mis tähendab oskust tunda erinevaid infoallikaid, hinnata kriitiliselt informatsiooni ning organiseerida eri allikatest pärit informatsiooni uueks teadmiseks. Infokasutus iseenesest võtab sageli näiteks (tegutsemis)otsuse, analüüsi või hinnangu kuju.

See, et infovahetus toimub üha enam digitaalses vormis ja võrgukeskkonnas, teeb lähenemise kirjaoskusele komplekssemaks – kõne all on suurem hulk informatsiooni ja orienteerumine eri liiki infoallikates.

Käesolev artikkel püüab avada digitaalse kirjaoskuse kontseptsiooni põhimõtteid ning seost teiste sellega seotud kontseptsioonidega (arvutikirjaoskus, raamatukogu-kirjaoskus) ning samuti infospetsialisti muutunud/muutuvaid tegevuspõhimõtteid infokirjaoskusest avatud ühiskonnas.

Digitaalne kirjaoskus

Termin digitaalne kirjaoskus sai tuntuks 1990-ndatel, peamiselt Paul Gilsteri teose *Digital Literacy*

(1997) kaudu. Tema defineerib nii: “võime mõista ja kasutada arvutite edastatud informatsiooni, mis pärineb paljudest allikatest ning on esitatud mitmesuguses vormis”. Gilsteri arvates tähendab digitaalne kirjaoskus “ideede, mitte klahvide valdamist”. Nagu traditsiooniline kirjaoskus tähendab lugemise kõrval ka kirjutamisoskust, nii mõeldakse ka digitaalse kirjaoskuse all info juurdepääsuoskuse kõrval “digitaalses vormis infoga ümberkäimise, suhtlemise ja publitseerimise oskust”.

Õigupoolest on digitaalne kirjaoskus laiendus traditsioonilise kirjaoskuse mõistele, mis tähendab oskust lugeda ja kirjutada, aga ka kompetentsust teatud alal või kultuursust – õpetatud inimest. Kirjaoskus on seega alati olnud seotud muutustega ühiskonnas, s.t. millist infooskuse taset parasjagu vajatakse, et ühiskonnas efektiivselt osaleda. Pole oluline, kas seda nimetada digitaalseks ehk infokirjaoskuseks või infoajastu kirjaoskuseks (Bawden 2001). Arvatakse, et kirjaoskamatu ühiskond, kus inimesed ei suuda leida neile vajalikku informatsiooni ning sellele hinnangut anda, ei suuda olla ka avatud ühiskond.

Digitaalse kirjaoskusega seotud mõisted on nn. arvuti(kirja)oskus (*computer literacy*), mis tähendab ennekõike oskust kasutada arvutisüsteeme ning arusaama, mida arvuti suudab ja mida mitte. Raamatukogu-kirjaoskus (*library literacy*) tähistab oskust efektiivselt orienteeruda ja kasutada raamatukogu inforessursse – leida vaja-

likku, valida parimaid allikaid jne. Meedia-kirjaoskus (*media literacy*) on siinjuures natuke kitsam mõiste, silmas peetakse oskust kasutada võimalikult täielikult massimeedia allikaid, s.t. ka materjalide dekodeerimist – oskust eraldada hinnang ja eelarvamus faktidest. Samalaadseid harva tarvitatavaid termineid on eesti keeles veelgi, ingliskeelses kirjanduses kohtab neid sagedamini: *internet literacy*, *hyper-literacy* või *multimedia literacy*. Digitaalne kirjaoskus aga, hõlmates kõiki nimetatud konkreetseid oskusi (oskust tegutseda edukalt raamatukogu, võrgu- ja meedia-keskkonnas), läheb kõigist eespool loetletutest kaugemale.

Digitaalse kirjaoskuse põhikomponendid on kokku võtnud inglise teadlane David Bawden (Bawden 2001). Tema sõnul tähendab digitaalne kirjaoskus:

- informatsiooniga tuttav olemist kõigis tema vormides – ka trükitud kujul, kuna kogu informatsioon on tänapäeval potentsiaalselt digitaalses vormis;

- digitaalsele infole juurdepääsuoskuse kõrval ka publitseerimisoskust (infootsingu ja juurdepääsuoskuse ning vastuvõtu kõrval ka uue info produtseerimist);

- mõistmist ja arusaamist, kriitilist mõtlemist ning info kasutust õppimiseks ning enda arendamiseks;

- arusaama sellest, kuidas info on loodud ja edastatud kõigis tema vormides, oskust luua info otsinguks, organiseerimiseks, hindamiseks, esitamiseks ja kasutamiseks intellektuaalne raamistik.

Digitaalne kirjaoskus hõlmab seega kompetentsusel baseeruvaid infooskusi, kuid ei ole nendega piiratud. Samuti ei saa ta piirduda mõne konkreetse tehnoloogia või tehnoloogiate tundmisega. Pigem on kesksel kohal info mõistmine, tema tähendus ja kontekst.

Digitaalne kirjaoskus ja avatud ühiskond

Karl Popperi järgi on avatud ühiskond selline sotsiaalne korraldus, mis baseerub tõdemusel, et kellelgi ei ole juurdepääsu algtõele; meie arusaam ühiskonnast on ebatäiuslik ning perfektne ühiskond on saavutamatu. Parim võimalik saavutatav ühiskondlik kord on avatud ühiskond, mis on võimaline lõputult täiustuma.

Teadmise ja informatsiooni küsimused on olulised nii Popperi kui ka tema ideede toetaja Georg Sorosi mõtetes. Popperi filosoofia rõhutab inimese võimet õppida, seega püüdu kehtiva ja kasuliku teadmise (tõe) poole, isegi kui see teadmine on ebatäiuslik. Informatsiooni ja teadmise osa avatud ühiskonnas on seega mõneti paradoksaalne: keegi ei saa saavutada täiuslikku, veatut teadmist, kuid infopakumine õppimiseks ning teadmise arendamiseks on olulise tähtsusega. Kuna avatud ühiskond eeldab vaba juurdepääsu informatsioonile ning kodanikke, kes oskavad informatsiooni otsida ja kasutada õpinguteks ja kriitilisteks aruteludeks, siis on see kontseptsioon otseselt seotud digitaalse kirjaoskusega.

Tulenevalt avatud ühiskonna ideest on infovahendamisele avatud ühiskonna ja nn. globaalse infouputuse kontekstis välja pakutud mitmeid põhimõttelisi printsiipe (Robinson, Bawden 2001).

Popperi järgi on ühiskonna arenguks olulised väga mitmesugused ja erinevat laadi infoallikad, eeldusel, et ühelgi neist ei ole autoriteeti – s.t. kõik allikad, väited jm. on avatud kriitikaks ja diskussiooniks. Infospetsialist või vahendaja ei tohiks seega piirata juurdepääsu allikatele vastavalt oma tõekspidamistele või arvamusele tõest. Vaatamata kõrgele motiveeritusele või ekspertiisile on ka infotöötaja teadmised ebatäiuslikud.

See printsiip ei tähenda aga seda, nagu võiks või peaks infot pakuma valimatult. Loomulikult on nii raamatukogud kui ka muud infoasutused seotud ruumiliste, rahaliste jm. piirangutega. Pigem tähendab see valikute tegemist avatult ja läbipaistvalt (teavitades kasutajat sellest, millistest printsiipidest on infovalikul lähtunud), mitte pakkudes küsimustele lõplikke vastuseid ning informatsiooni, mida meie arvates inimene vajab või peaks vajama. Siit tuleb infopakumise teine oluline printsiip – pigem pakkuda infoallikate valikuks positiivseid juhi-seid, mis baseeruvad avatud ja objektiivsetel kriteeriumidel, kui kõrvaldada madalakvaliteedilisi allikaid. (Ka nn. filtreerimine, mis on päevakorral eriti interneti allikate puhul.) Allikate soovitamisel tuleks seega viidata nende kvaliteedikriteeriumidele, mitte pelgalt autoriteetsusele mingis valdkonnas.

Tõdemused, et “info vaba liikumise tagamine, kuigi oluline, ei ole piisav” ja “faktilise info pakumine, kuigi väärtuslik, ei ole küllaldane” märgivad info vahendaja aktiivset osalust infovahetusprotsessis, mitte pelgalt kanaliks või infopangaks olekut, kus pakutakse “infotükikesi”. Sorosi järgi on ühiskivid väga hästi täidetud, kui inimesed võivad püüelda oma huvide poole, s.t., et kujundades oma arusaama reaalsusest, maailmast, saame ka vormida, muuta ja luua reaalsust. Informatsioon reaalsuse kohta ühtlasi muudab seda.

Kuna info- ja kommunikatsiooni- tehnoloogiad muudavad kogu ühiskonda, siis infovahendajad (raamatukogud, infokeskused) peaksid ja saaksid olla just need, kes toetavad digitaalse kirjaoskuse ja kriitilise mõtlemise arendamist infootsingu ja -kasutuse süsteemis. Jälgida, et uuenev ühiskonnakorraldus ei võtaks abstraktse (Popper) või tehingute (Soros) ühiskonna kuju. See muidugi eeldab, et raamatukoguhoidjast, infotöötajast on saanud tehnoloogiaid valdav, erialaselt kompetentne laia silmaringi ja erksa mõtlemisega ekspert – koolitaja. Iseenesest võib see tunduda pretensioonika ülesan-

dena (parandada maailma!), kuid kindlasti on mitmesugustel info-keskustel ja raamatukogudel tähtis osa selle missiooni täitmisel. Ja isegi kui selle rolli teadvustamine võib tunduda erialainimestele iseenesestmõistetav, ei pruugi see kogu ühiskonna silmis nii olla.

Kriitiline mõtlemine

Digitaalse kirjaoskuse juures peetakse oluliseks komponendiks kriitilist analüüsi- oskust. See eeldab ratsionaalset arutlusoskust ja pidevat informeeritust nii uutest tehnoloogiatest kui ka infoallikatest ja meetoditest. Samuti puudutab see infoallikate valikut, just usaldusväärsete allikate kasutamist ning (*sic!*) ka nende mainimist. Alternatiivide ja teiste vaatepunktide otsingut ning otsuste langetamist ning hinnangute andmist ainult siis, kui selleks on olemas selge põhjus (Bawden 2001).

Kriitilise mõtlemise ja analüüsi- oskuse abil luuakse intellektuaalne raamistik nii infootsinguks (infootsing toimub ju alati konkreetsetes kontekstis, situatsioonis), kui uue informatsiooni süsteemi paigutamiseks (nn. *knowledge organization*). Nii on ka raamatukogus, andmebaasis vm. infokeskkonnas informatsioon paigutatud vastavalt kindlale intellektuaalsele struktuurile, olgu selleks siis liigitussüsteem, teaurus vm. Informatsiooni intellektuaalse paigutuse struktuur infosüsteemis peaks ühtlasi toetama teadmise ja struktuuri loomist iga üksiku indiviidi- isiksuse peas.

Infokirjaoskuse kontekstis tähistab kriitiline mõtlemine sageli informeeritud küsimuste esitamist, oskust püstitada probleeme enne nende lahendamist mitmeti, oletuste uurimist, struktureerimata, segaste probleemide lahendamist, infoallikate hindamist, oma mõtlemise ja probleemide lahendustele hinnangu andmist ning intellektuaalsete raamide loomist infomassiivile (Robinson, Bawlden).

Kuidas eraldada kvaliteetne informatsioon räpsinfost?

Nagu öeldud, on kriitiline mõtlemine ja analüüsi- oskus eeldused infoallikate valikul, intellektuaal-

sete raamistike ning informatsioonist teadmise genereerimisel. Ka selles ei ole midagi uut. Digitaalse informatsiooni puhul teeb hinnangu-otsustuse keerulisemaks eelkõige infomassiiv, ja see, et nii kvaliteet- kui räpsinfo näevad arvutiekraanil välja suhteliselt sarnased. Vastutus info kvaliteedi üle lasub mitte enam info autoril, vaid ikka rohkem info kasutajal ja vahendajal.

Tuntud infoteadlane Brenda Dervin on inimese otsingut uue informatsiooni järele kirjeldanud kui silla ehitamist üle infolünga. Lünk ise ilmneb probleemssituatsioonides, kui olemasolevad teadmised, kogemused ja oskused ei võimalda olukorda lahendada. See käivitabki infootsingu protsessi, mis tähendab ennekõike uute vaimsete struktuuride loomist, mille juures saavad abiks olla info-spetsialistid. Üks võimalus selleks on infoallikate valikukriteeriumide väljatöötamine ja meetodi pakkumine infovajajale – see on teatud kasutajakoolituse viis. Loomulikult on iga infosituatsioon unikaalne nii inimese teadmiste kui ka lahendatava probleemi poolest. Siiski on olemas **üldised kriteeriumid** (Robinson, Bawlden), mille alusel on võimalik **eraldada** võrgukeskkonnas **kvaliteetne informatsioon räpsinfost**.

1. Autorlus. See kriteerium rõhutab info (väidetava) pakkuja identifitseerimist. Kas informatsiooni pakutakse riigivõimu või eraisiku, professionaali või üliõpilase positsioonilt? Kas info pakkujaga on võimalik kontakteeruda?

2. Objektiivsus. Millist vaatepunkti info esindab? Kas informatsiooni on interpreteeritud ja mil viisil? Kas sellest informeeritakse ka info potentsiaalset kasutajat?

3. Päevakohasus, kehtivus. Kas on võimalik aru saada, milline informatsioon on uudne ja kas infot uuendatakse regulaarselt ning kus on see poliitika kirjas? (Kes meist poleks kohanud veebilehte, kus pakutakse “kõige värskemad” informatsiooni aastast 1994.)

4. Usaldatavus on seotud autorlusega – kas ja kes infot kontrollib ning esitab. Mis juhtub, kui avastatakse viga ja kas keegi üldse tegeleb

siis enam selle veebisaidiga?

5. Põhjalikkus. Milline teemadering ja kui põhjalikult on see haaratud ja käsitletud? Millised on infovaliku piirangud – keelelised, geograafilised, ajalised või vaatenurgast tulenevad? (Sest kes meist poleks kohanud informatsiooni “kogu maailma” parimatest linkidest, kuid lähemal vaatlusel on selgunud, et jutt käib USA-st ning mõne rühmituse või grupi eelistustest.) Kas pakutakse ka fakte või viiteid, kust neid võib leida (bibliograafia, lingid, e-post)? Kas esitatud allikas on ainuke või võib sel teemal infot leida ka mujalt (veebilehelt, *on-line* andmebaasist, CD-ROM-ilt, trükitult)?

6. Formaati. Kas informatsioon on esitatud kõige sobilikumas teksti, piltide, video, heli, kasutatava tarkvara formaadis? Kas sisu ja vorm on tasakaalus?

Üks võimalus kvaliteedikriteeriumidele vastavaks infootsinguks ja -pakkumiseks on nn. *subject gateway*, kus pakutakse teatud hulka temaatilisi, hoolikalt valitud võrguallikaid ja -ressursse. Teemavärvat nimetatakse sageli ka virtuaalraamatukoguks. Pakutavale on kehtestatud kindlad kvaliteedikriteeriumid, millega saab ka veebilehel tutvuda: kõrgetasemeliste info- ja/või erialaspetsialistide osalemine allikmaterjalide valimisel ja kirjeldamisel; kogude arendamis- ja haldamispoliitika olemasolu; allikmaterjalide leidmise võimalus otsingu ja/või sirvimise abil (Põldaas 2000). Enamasti kasutatakse märksõnastikku, kokkuvõtteid ja/või liigitussüsteemi. Heaks näiteks on siin üldised värvavad: NetFirst (http://www.kzoo.edu/is/library/information_databases/description_netfirst.html) või BUBL (<http://bubl.ac.uk/link/>) või siis teema spetsiifiline SOSIG (<http://www.sosig.ac.uk>).

Ka Eestis on kõne all olnud virtuaalraamatukogu loomine akadeemiliste ja haridusringkondade tarvis, valminud on uurimustöö selle loomise alustest (Põldaas 2000).

Kokkuvõte

Niisiis digitaalne kirjaoskus tähendab nii teadmisi, oskusi kui

väärtushinnanguid, mis aitavad infoühiskonnas edukalt toime tulla. See, kas infoühiskond toimib ka avatud ühiskonna põhimõtetest lähtuvalt, on juba iseküsimus. Eesti arengustrateegiaid (ennekõike infopoliitika ja hariduse valdkonnas) jälgides tundub, et korraga püütakse mitme infoühiskonna poole, kusjuures kõige kaugemale on jõutud niisuguse infoühiskonna arendamisel, mida on võimalik mõõta eelkõige kvantitatiivsete vahenditega – kalkuleerides arvutite, internetiühenduste, mobiiltelefonide arvu elaniku kohta. Kvalitatiivne lähenemine, s.t. analüüs, **milleks info- ja telekommunikatsiooni-vahendeid kasutatakse**, on palju keerulisem küsimus. Ja kuigi Eesti infopoliitika põhialuste järgi tuleb informatsiooni pakkuda “aktiivselt ja süstemaatiliselt ning kergesti haaratava tervikuna, aidates inimestel ühtlasi orienteeruda selle ülekülluses” (Eesti infopoliitika 1998), on selle põhimõtte laiaulatuslik elluviimine tunduvalt raskem, ning infopoliitika raamkavad on seni selle punkti elluviimisega tegelnud vaid põgusalt. Digitaalne kirjaoskus ja selle arendamise vajalikkus seonduvad aga just infoühiskonna kvalitatiivsuse kontseptsiooniga – oskusega orienteeruda andmekülluses ning kasutada informatsiooni efektiivselt.

Kasutatud kirjandus

Bawden, David. Information and digital literacies; a review of concepts *Journal of Documentation* 2001, 57(2), 218-259.

Robinson, Lyn; Bawden, David. Libraries and open society. Popper, Soros and digital information *Aslib Proceedings* 2001, 53(5), 167-178.

Eesti infopoliitika põhialused <http://www.eik.ee/dirs/info/docs/infopol.rtf>

Eesti infopoliitika raamkava <http://www.eik.ee/dirs/info/docs/raamkava.rtf>

Põldaas, Mai. Lähtekohad virtuaalraamatukogu realiseerimiseks Eestis. Magistratöö. Tallinna Pedagoogikaülikool, 2000.

TALLINNA VENE KULTUURISELTSIDE RAAMATUKOGUD

LARISSA PETINA

RR

Kultuuriajaloo ei lähe midagi kaotsi.

19. sajandi ja 20. saj. esimese poole Eesti raamatukogude ajalugu, nagu tervikpilt eesti kultuuristki, poleks täielik, kui jätaksime sellest välja vene haridus-, kultuuri- ja heategevusseltside raamatukogud. Need aastakümnete jooksul loodud kollektsioonid koos tolleaegsetes linna-, gümnaasiumi-, kommers- ja teadusraamatukogudes leidunud vene raamatutega moodustavad märkimisväärse osa praeguste raamatukogude vene kirjavarast.

Ükski vene 19. sajandi kultuuriseltsi raamatukogu pole säilinud aga oma ajaloolisel kujul. Mitu neist suleti juba Esimese maailmasõja ja revolutsiooni päevil. Lõplikult aga hajutati seltsiraamatukogud laiali 20-ndatel aastatel alanud ja pärast Teist maailmasõda jätkunud ümberjaotamiste ja reorganiseerimiste käigus. Sõjajärgsetel aastatel toodi Tallinnas likvideeritud asutuste, koolide ja seltside raamatukogud ENSV Riikliku Raamatukogu varukokku. 1953. aastal sisaldas see juba üle 300 000 raamatu ja 180 000 perioodilise väljaande. /1/ Kauaaegne töö reservkogu slaavi kollektsiooniga ning vastava teatmekirjanduse uurimine on autoril võimaldanud välja selgitada Tallinnas tegutsenud vene kultuuriseltside kogud, jälgides nende omanikevahetuste ajalugu peaaegu saja aasta vältel.

Vanim Tallinna vene kultuuriselts oli **lauluselts Gusli**, mille muusikasõbrad asutasid 1858.

aastal. Selts registreeriti 1864. aastal Laulusõprade Ühingu *Gusli* nime all ja tegutses kuni 1916. aastani. 1924. aastal, pärast kaheksa-aastast vaheaega, uuendati taas seltsi tegevust, nimeks võeti seekord Reveli Vene Kaunite Kunstide Sõprade Selts *Gusli*. /2/ Seltsi põhi-tegevuseks oli muusika-, kirjandus- ja tantsuõhtute korraldamine, alates 1895. aastast tegutseti Tallinna Vene Seltskondliku Kogu majas. Ilmselt paiknes ka ühingu kuulu nud raamatu- ja noodikogu samas hoones. Rahvusraamatukogu varukogus leiduvate muusikaseltsi omanikumärkidega varustatud trükiste põhjal võib oletada, et koguti põhiliselt teatrikirjandust: komöödiaid, operetilibretosid jmt. Nimetust teatriraamatukogu, täpsemalt Lauluseltsi *Gusli* teatri raamatukogu (*Театральная библиотека Общества пения "Гусли"*), võib lugeda kleebistelt. Mõned raamatud on märgistatud templitega *Гусли* või *Гусли, Русское общество пения в Ревеле*. Trükistes võib kohata ka seltsi asutaja, põlisest Tallinna kaupmeesteperekonnast pärit Aleksei Jepinatjevi (1819–1878) templit ja teiste seltsiliikmete kinkekirju.

Tallinna Vene Seltskondliku Kogu raamatukogu asutati 1897. aastal. Seltskondlik kogu ise alustas tegevust tunduvalt varem, 1888. aastal, Eestimaa kuberner Sergei Šahhovskoi (1852–1894) algatusel. /3/ 1895. aasta novembris tähistati pidulikult ülekolimist seltsile kuuluvasse majja. Hoone,

mille lõpliku projekti autor oli tuntud kubermangu arhitekt Rudolf Otto Knüpfper (1831–1900), paiknes otse linna südames, reaalkooli kõrval, ehitamist rahastas kaupmees Ivan Gordejev. 1920. aasta novembrist tegutseb selles majas Tallinna Keskraamatukogu. Seltskondliku Kogu ajal paiknesid hoone esimesel korrusel raamatu fond ja lugemissaal, kuhu telliti aastast 400 rubla eest perioodikat.

Küllaltki täpse ettekujutuse Vene Seltskondliku Kogu raamatukogust võib saada trükikataloogidest, mis ilmusid 1899., 1904. ja 1917. aastal. Viimane neist tutvustas rohkem kui 2000 raamatut, peamiselt vene ja tõlkeilukirjandust, populaarteaduslikke raamatuid zooloogiast, keemiast, füüsikast, etnograafiast, reisikirju ja ajaloolisi teoseid, mis ilmunud enamasti 19. sajandi lõpus või 20. sajandi algul. Leidus ka 65 nimetust perioodikat vene, prantsuse ja saksa keeles./4/ Kõik selles kogust pärit raamatud olid märgistatud ovaalse lilla templiga: *Библиотека Ревельскаго русскаго общественнаго собрания.*

Tallinna Vene Asjaarmastajate Draamaringi raamatukogu hakkas arvatavasti kujunema kohe pärast ringi asutamist 1890. aastal. Kuna draamaring seadis endale sihiks korraldada asjaarmastajate etendusi, võimaldada algajatele debüüte ja üldse igati süvendada teatrikunsti, hangiti raamatukokku ka vastavat kirjandust, s.t. põhiliselt näidendeid. Algul tegutseti iseseisvalt, korraldades etendusi juba eespool mainitud Tallinna Vene Seltskondliku Kogu ruumides, kuid hiljem, täpsemalt 1909. aasta 25. mail ühines Vene Asjaarmastajate Draamaring Vene Seltskondliku Koguga, moodustades selle juurde draamaosakonna./5/ Näitekunsti sõprade kogutud raamatud jäid draamaosakonna valdusse, nende eest määrati vastutama Vene Seltskondliku Kogu ühiskondliku komitee liige. Raamatute tunnuseks on raamatukleebis tekstiga: *Библиотека "Ревельскаго Драматическаго*

Кружка Любителей", hiljem – lilla tempel: *Рев. Рус. Драм. Кр. Люб.* kuupäevaga: 27. февр. 1907. Draamaringi raamatute hulgas leidub ka lauluseltsi *Gusli* kleebiste või annetuste sissekirjutustega eksemplare, mis lubab oletada mõne trükise, näiteks dublettide, üleandmist ühelt raamatukogult teisele. Aga küllaltki tõenäoline tundub ka versioon kahe teatrilase raamatukogu kokkusulamisest mingil ajal, seda enam et mõlemad paiknesid Vene Seltskondliku Kogu hoones.

Tallinna Vene Kirjandusringi raamatukogust on säilinud küllaltki vähe andmeid. 1898. aastal alustanud kirjandusring tegutses 1930. aastateni./6/ Ringile kuulunud raamatud on varustatud kolme erineva templiga: *Литературный кружок в г. Ревеле; Библиотека Литературного Кружка в г. Ревеле. Отдел имени М. Д. и А. А. Северовых* ja *Русский Литературный Кружок = Vene Kirjanduslik Ring* (kahte esimest templit kasutati revolutsioonieelsel perioodil). Rahvusraamatukogu varukogus seni registreeritud üksikud kirjandusringile kuulunud raamatud ei anna kollektsioonist sisulist ettekujutust. On teada, et kirjandusringi raamatukogu jätkas töötamist ka pärast revolutsiooni, avades abonendi tütarlaste komerterskooli ruumides./7/

Tallinna Vene Klubi raamatukogu sündis 1906. aastal üheaegselt klubiga. Klubi asutajad seadsid eesmärgiks veeta vaba aega "mugavalt, meeldivalt ja kasulikult"./8/ 1912. aastal välja antud kataloog näitab rohkem kui 1500 raamatut ja 40 perioodilise väljaande

olemasolu./9/ Oma laadilt universaalne kogu oli temaatiliselt jaotatud 11 liiki. Ilukirjanduse, ajaloo- ja kunstikirjanduse kõrval pakuti lugejatele raamatuid ka meditsiinist, loodusteadustest, teoloogiast, filosoofiast, õigusteadusest, poliitikast, sotsioloogiast, geograafiast ja põllumajandusest. Omaette liigi moodustasid laste- ja näitekirjandus. Kõik teadaolevad klubiraamatukogu raamatud olid varustatud ühesuguse poolnahkköitega, mille seljal pimetrükis initsiaalid: *H. H. R. (Ревельский Русский Клуб)* ja ümmarguse templiga: *Библиотека Ревельскаго Русскаго Клуба.* Raamatutes leiduvad kinkekirjad 1907. ja 1910. aastast.

Tallinna Vene Perekondliku Ringi raamatukogu alustas tegevust 1913. aastal ühingu juures, mis ilmselt kujutas endast korralike ja seaduskuulekate perekonnainimeste kooslust ja asus Lai tänav 28. Nagu Tallinna Vene Klubi, püüdis ka Vene Perekondlik Ring pakkuda oma liikmetele ja külalistele meeldivaid ja sisukaid vaba aja veetmise võimalusi: korraldati balle ja maskeraade, tantsu-, muusika- ja kirjandusõhtuid, lavastati näidendeid, sõideti linnast välja loodusesse jms. (muide, naissoost isikuid perekondliku ringi liikmeks ei võetud)./10/ Ilmselt ei koostatud Vene Perekondliku Ringi raamatukogu kohta trükikataloogi.

RR-i varukogus registreeritud Perekondliku Ringi raamatukogu raamatute põhjal võib arvata, et oma koosseisult oli seegi kogu universaalne: siin on ajaloo-, pedagoogika-, õigusteaduse alaseid teoseid,

Kleebised kinnitavad, et vene seltside raamatukogudes oli kindel koht teatrikirjandusel.

samuti ilukirjandust. Korrektsed poolnähkkõited olid märgistatud ühingu kullatud initsiaalidega: *H. H. C. R.*, lisaks ümmargune *tempel Библиотека Ревельскаго Русскаго Семейнаго Кружка* tiitellehel.

1919. aasta veebruaris sai ring oma valdusse Tallinna vanima ja olulisima valdavalt venekeelse raamatukogu – **Mere- ehk Laevastiku Raamatukogu** (raamatukogu kandis mitmeid erinevaid nimesid: *Флотская библиотека в Ревеле; Ревельская морская офицерская библиотека*). Mereraamatukogu asutati juba 1847. aastal Vene Mereameti juures ja selle loomisele aitas aktiivselt kaasa tollaegne Tallinna sadama komandör, sõjakuberner Ludwig Sigismund Jakob van Heyden (1773–1850), vene ajaloos tuntud ka Login Petrovitš Heydeni nime all./11/ 19. saj. lõpus asus Mereväe Raamatukogu Vene tänav 38 ja andis aastail 1880–1916 välja rea süstemaatilisi katalooge koos lisadega./12/ 1919. aastaks oli tal 15 000 köidet. Lugejateks ehk nagu neid määruses nimetatakse – eratellijateks võisid saada peale Balti laevastiku ohvitseride, Mereameti teenistujate ja sadamaametnike teatud tasu eest kõik selleks soovi avaldavad Tallinna elanikud. Uute peremeeste juurde Tallinna Vene Perekondlikust Ringist ei jäänud Mereväe raamatukogu kauaks. Vähem kui poole aasta pärast, augustis, anti

ta Eesti Vabariigi valitsuse korraldusel üle Eesti Kindralstaabile ning tema baasil loodi Kaitsevägede Staabi Raamatukogu./13/

1923. aastal ühines suurem osa Eestis tegutsevaid vene kultuuriorganisatsioonide Vene Haridus- ja Heategevusorganisatsioonide Liitu. Vastloodud liidu käsutusse läksid ka revolutsioonieelsete vene kultuuriseltside raamatukollektsioonid, mis vahepealsete sündmuste käigus olid peremeheta jäänud. Vanade ühiskondlike raamatukogude ümberjagamise teel loodi uued, küllaltki sisukad kogud mitme tuhande köitega. Neist suurimaks peeti õigusega **Ühingu "Vene kool Eestis"** raamatukogu, mis moodustati arvatavasti koos seltsi asutamisega 1920. aastal ja sai endale neli meile juba tuttavat kollektsiooni: Tallinna Vene Seltskondliku Kogu, Vene Asjaarmastajate Draamaringi, Vene Klubi ja Vene Perekondliku Ringi raamatukogu. Esialgul märgistas ühing raamatud kakskeelse templiga: *"Vene kool Eestis" = Общество "Русская школа в Эстонии"* ja aastarvuga: 1923. Hiljem kasutati rohelist täisnurkses raamis ainult venekeelse tekstiga templit. Raamatukogu asus Narva maanteel majas 6a, kus tegutses ka ühingu loodud vene gümnaasium. Veel aastakümnete järel leidis kunagisel gümnaasistil Nikolai Andre-

jevil, kes sai lugejaks 1922. aastal, enne kui astus gümnaasiumi, selle raamatukogu kohta sooje sõnu. Tulevane Cambridge'i ülikooli vene ajaloo professor ja Praha Kondakovi Instituudi direktor mäletas kõrge vanuseni üksikasjalikult raamatukogu sisustust ja loetud raamatute pealkirju, neid muljeid vahendab ta lugejaile oma memuaarides./14/

1923. aastal hakati samaaegselt Ühingu «Vene kool Eestis» raamatukoguga rajama ka **Vene Haridus- ja Heategevusorganisatsioonide Liidu keskraamatukogu** ja selle filiaale, nimelt Noodi- ja Teatriraatukogu. Neisse võeti lauluseltsi *Gusli*, Tallinna Vene Asjaarmastajate Draamaringi ja Tallinna Vene Klubi raamatuid.

Noodiraamatukogu kataloog trükiti 1929. aastal Vene Haridus- ja Heategevusorganisatsioonide Liidu ajakirjas *Vestnik*. Ka **Teatriraatukogu** andis välja trükikatalooge, need ilmusid *Vestniku* lisadena aastatel 1932–1936. RR-i varukogus on õnnestunud nimetatud raamatukogust välja selgitada üle 600 eksemplari, s.t. umbes kolmandik kunagisest kogust. Rekonstrueeritud osa aitab mõista selle teatrikogu eripära ja sinna kuulunud eksemplaride päritolu. Raamatud kannavad paljude juba eespool mainitud Tallinna raamatukogude kleebiseid ja templeid,

kuid põhiosas on tegemist Lauluseltsi *Gusli* ja Vene Asjaarmastajate Draamaringi raamatukogudest pärit teostega. Säilinud eksemplaride järgi otsustades koosnes teatriraamatukogu vaid draamateostest – näidendeist ja muusika-teatri stseenidest, eraldi väljaantutest ning teatriaajakirjadest ja kogumikest väljalõigatutest. Väljalõikeid tehti 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse teatriaajakirjadest *Библиотека театра и искусства*, *Домашний театр*, *Театр и искусство*, *Театрал*, *Театральный Вестник*, *Для сцены* jm. Lavastuste tarvis vajalikud näidendid lõigati välja isegi soliidsetest kogumikest. Niisuguste väljalõigetena säilitati teatriraamatukogus Aleksandr Ostrovski, Hauptmanni, Ibseni, Maeterlincki, Gogoli ja teiste tuntud näitekirjanike näidendeid. Leidus ka rohkesti osaliste jaoks tiražeeritud näidendite litografeeritud ja käsikirjalisi koopiaid. Raamatukogu omapära väljendus ka teostes leiduvate käsikirjaliste märkuste rohkuses: peaaegu kõigil eksemplaridel on säilinud märkusi, lühirepliike, allakriipsutusi suflööridele, lavastajatele ja nende abilis-tele, samuti osalenud näitlejate nimesid. Leida võib proovide kuupäevi ja – mis eriti huvitav! – joonistusi misantseenidega etendustest. Märkuste kirjutamisviis lubab dateerida neid revolutsioonieelse ajaga, täpsemalt – perioodiga 1900–1917.

Asjaolude kokkusattumise tõttu on Teatriraamatukogust teada rohkem kui teistest tolleaegsetest kogudest. Tema kujunemislugu võib jälgida *Vestnik*'u veergudel. 1927. aastal ilmus seal esimene Teatriraamatukogus leiduvate näidendite nimekiri, arvatavasti oli kogu selleks ajaks juba põhiliselt komplekteeritud. 1933. aastal avaldati Liidu kümne aasta tegevusaruandes esmakordselt koguga seotud arvud – 1175 näidendit ja 42 tellijat, teatati ka kavatsusest raamatukogu alfabeetiline trükikataloog välja anda eraldi raamatuna. /15/ *Vestnik*'us ilmunud reklaamidest on näha, et 1937. aastal pakkus Teatriraamatukogu oma lugejaile juba 1700 näidendit. Raamatute laenamine oli tasuta.

Liitu mittekuuluvad isikud võisid kogu kasutada veidi suurema tasu eest, andes aastas kümme krooni pandiks (liikmed kolm krooni) ja makstes laenuatud näidendi eest üks kroon kuus (liikmed sama palju aastas). Saame teada, et näidendeid võis lugemiseks tellida kaheks nädalaks ka posti teel, lavastamiseks – kaheks kuuks. Kuulutustes on avaldatud ka raamatukogu aadress: 1934. aastal paiknes see Pikk 69, 1939 – Tolli 1.

Teatriraamatukogu polnud ainult draamateoste kogu, vaid ka oma moodi repertuaariraamatukogu, mis oli loodud kindlustamaks vajaliku kirjandusega arvukate Vene Haridus- ja Heategevusorganisatsioonide Liitu kuuluvate seltside näiteringe. Võib-olla kasutasid raamatukogu enne sõda ka Tallinnas tegutsenud professionaalsed teatrid. Teatriraamatukogu hõlmas Tallinna vene näiteseltside ligi poole sajandi pikkust repertuaari (19. sajandi lõpust Teise maailmasõjani). Selle uurimine koos raamatutes leiduvate käsikirjaliste täiendustega aitaks taastada asjaarmastajate teatri ajalugu Tallinnas.

Kaks Tallinna vene kultuuriseltsi alustasid, erinevalt eespool kirjeldatud seltsidest, oma raamatukogude loomist alles 1920. aastatel, väljaspool seltside liidu mõjupiirkonda ja n.-ö. nullist peale – need olid **Vene Üliõpilaste Kristlik Liikumine** (tegutses aastast 1928)/16/ ja 1921. aastal vene teadlaste-emi-grantide asutatud **Vene Akadeemiline Grupp Eestis**. /17/ Täna-seks teadaoleva mõnekümne raamatu põhjal võib oletada, et need raamatukogud sisaldasid põhiliselt 1920.–1930. aastatel Prahast, Pariisist, Berliinist, Belgradist ja teistes vene emigratsiooni keskustes väljaantud raamatuid ning ei jõudnud kujuneda eriti suureks.

Rahvusraamatukogu varukogu läbivaatus jätkub ja võimalikud uued leiud aitaksid täpsustada täiendada meie praegusi teadmisi.

Viited

1. Ainz, A. Eesti Rahvusraamatukogu varukogu raamatute provenient-sist // *Tsensor Eesti raamatukogus*,

2. Tallinn, 1991. lk. 124-150.

2. Верховский, К. Очерк истории общества “Гусли” по официальным документам. 1858–1898. Ревель, 1898; Ово “Гусли” // *ГамаН* (1925) □ 1 (ноябрь), с. 32.

3. Н. Ш. Ревельское русское общественное собрание // *Венок на могилу* : статьи, посвященные памяти бывшего ^{ТМ}стляндского губернатора князя С. В. Шаховского / Под ред. Г. Янчевецкого. Ревель, 1896, с. 89-90; Панченко, В. Краткий исторический очерк Ревельского русского общественного собрания за 25 лет его существования. Ревель, 1913.

4. Каталог библиотеки Ревельского русского общественного собрания : составлен в 1917 г. [Ревель, 1917]. 46 с.

5. Панченко, В. Краткий исторический очерк Ревельского русского общественного собрания за 25 лет его существования. Ревель, 1913, с. 12.

6. Исаков, С. Русские в ^{ТМ}стонии, 1918–1940 : Историко-культурные очерки. Тарту, 1996, с. 101-104.

7. Новая Россия. 1919. □ 2 (13 марта); □ 25 (10 апреля), с. 4.

8. Устав Ревельского русского клуба: [Утв. 19 апр. 1906 г.]. Ревель, 1911, с. 3.

9. Каталог библиотеки Ревельского Русского Клуба : составлен по 11-е февраля 1912 г. Ревель, 1912. 88 с.

10. Устав Ревельского русского семейного кружка. Ревель, 1913, с. 3.

11. Täpsemalt on Mereraamatukogust juttu V. Ivanovi artiklis : *Морской сборник*. 1861. Т. 56. □ 11. С. 49-56; 1863. Т. 65. □ 4. С. 118-120; Плахоткин, А. *Морские библиотеки в России (XIX век)* // *Библиотекарь* (1958) □ 10, с. 55-59.

12. Kataloogid ilmusid Kroonlinnas (1891), Sankt-Peterburgis ([1902]) ja Tallinnas (1880, 1882, 1887, [1889], 1909, 1912, [1914?], 1916).

13. Liivola, K. Ülevaade meie kaitseväge raamatukogudest // *Sõdur* (1935) nr. 35/36, lk. 814.

14. Андреев, Н. То, что вспоминается: Из семейных воспоминаний Николая Ефремовича Андреева Т. 1 / Под ред. Е. Н. и Д. Г. Андреевых. Таллинн, 1996, с. 161-162.

15. Булатов, А. Со[№]з Русск. Просв. и Благ. об-в за 10 лет // *Вестник Со[№]за русских просветительных и благотворительных обществ в ^{ТМ}стонии* (1933) □ 2/3, с. 25.

16. П^лН^оханов, Б. РСХД в Латвии и ^{ТМ}стонии : материалы к истории Русского Студенческого Христианского Движения. Париж, 1993, с. 68.

17. Русская Академическая группа в ^{ТМ}стонии : Очерк деятельности Академической группы за десять лет (9-го декабря 1920–1930 г.). Юрьев, 1931.

RAAMATUKOGUNDUSE KUTSEÕPE 2002. AASTAL

Juba teist aastat pakub TPÜ infotöö keskus erialase hariduseta raamatukogutöötajatele uue moodulõppekava alusel raamatukogunduse kutseõpet. Selles saavad osaleda nii kesk- kui kõrgharidusega vähemalt üheaastase staažiga töötajad. Õppekava maht on 10 ainepunkti ehk 400 tundi, õppetöö toimub ühe semestri jooksul igas kuus üks nädal TPÜ-s Narva mnt. 25.

I moodul: 28. 01.–01. 02. 2002

II moodul: 18. 02.–22. 02. 2002

III moodul: 01. 04.–05. 04. 2002

IV moodul: 29. 04. –03. 05. 2002

V moodul: 13. 05.–17. 05. 2002

Viimane test ja tunnistuste üleandmine: 31. 05. 2002

TPÜ infotöö keskuse lühikursused 2001. aasta lõpus

Infootsing internetis (08. 12. 2001, 8 tundi, hind 450.-, lektor Mai Põldaas)

Elektrooniliste andmebaaside kasutamine infotöös (15. 12. 2001, 8 tundi, hind 450.-, lektor Mai Põldaas);

Projektide kirjutamine (15. 11. 2001, 6 tundi, hind 350.-, lektor Enn. Vatter)

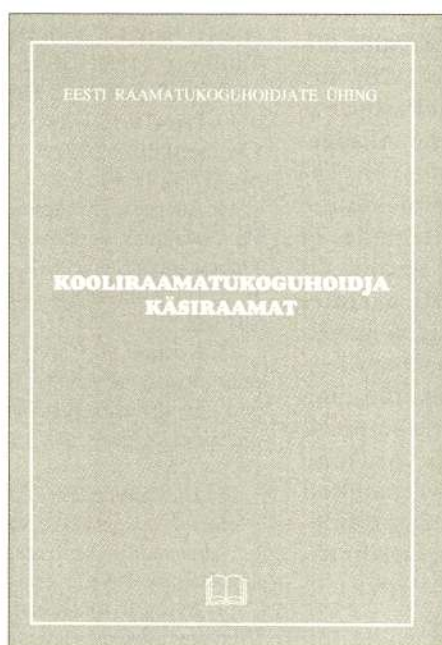
Suhtekorraldus raamatukogus: miks? kuidas? (30. 11. 2001, 8 tundi, hind 450.-, lektor prof. Aira Lepik)

Märksõnastamine (05. 12. 2001, 8 tundi, hind 450.-, lektor Katrin Karus)

Liigitamine (12. 12. 2001, 8 tundi, hind 450.-, lektor Katrin Karus)

Kutseõppele ja kursustele registreerimine ning info. (0)640 9482, 0527 0866 või e-posti aadressil veronik@tpu.ee (Veronika Rogalevitš).
Soovi korral teatada kontaktandmed ning kursuse nimetus.

UUSIRAAMATUID

Haridusministeeriumi ja ERÜ koostöös on valminud kooliraamatukoguteemaliste artiklite kogumik "Kooliraamatukoguhoidja käsiraamat". Käsiraamatus jagavad kogunud praktikud teavet kooliraamatukogu kujundamise ja sisustamise, infotehnoloogiaga varustamise, komplekteerimise, õppetöösse integreerimise, välishindamise jms kohta. On avaldatud ka UNESCO kooliraamatukogude manifest ning haridusministri määrus "Kooliraamatukogude töökorraldused alused".

Käsiraamatu saavad tasuta kõik Eesti koolid: üldhariduskoolid, õhtuse ja kaugõppe õppevormiga üldhariduskoolid ning kutseõppeasutused. Suuremad üldhariduskoolid (õpilaste arvuga üle 900) saavad kaks, kõik teised ühe eksemplari.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

5/2001

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

674. **Informations** and libraries in the United Kingdom 2000. [London], 1999. 47 p. RR.

675. **Кузьмин, Е. И.** Библиотечная Россия на рубеже тысячелетий : государственная политика и управление библиотечным делом : смена парадигмы. Москва, 1999. 223 с. RR.

*

676. **Bennett, S.** The golden age of libraries // J. of Academic Librarianship. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 256-259. RR, TTÜ.

677. **Bensman, S. J.** Bradford's Law and fuzzy sets : statistical implications for library analyses // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 238-246. ERÜ, RR, TÜ.

678. **Dolling, A. ; Pepler, C.** Web-based collection of public library statistics // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 215-220. ERÜ, RR, TÜ.

679. **Dowling, M.** Libraries, librarians, and library associations in the United States in 2001 : making a difference in the knowledge age // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 3, p. 133-142. ERÜ, RR, TÜ.

680. **Kyrillidou, M.** To describe and measure the performance of North American research libraries // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 257-263. ERÜ, RR, TÜ.

681. **Mann, T.** The importance of books, free access, and libraries as places - and the dangerous inadequacy of the information science paradigm // J. of Academic Librarianship. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 268-281. RR, TTÜ.

682. **Poll, R.** The new German national statistics for academic libraries // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 253-256. ERÜ, RR, TÜ.

683. **Robinson, L. ; Bawden, D.** Libraries and open society : Popper, Soros and digital information // ASLIB Proceedings. Vol. 53 (2001) no. 5, p. 167-178. TTÜ.

684. **Sumison, J.** Editorial : library statistics to enjoy - measuring success! // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 211-214. ERÜ, RR, TÜ.

685. **Sumison, J.** Library statistics for marketing // IFLA Journal. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 221-231. ERÜ, RR, TÜ.

TEATMEKIRJANDUS

686. **Encyclopedia** of library and information science. Vol. 67. Suppl. 30. New York, 2000. VII, 357 p. Bibliograafia peatükkide järel. EAR, RR.

687. **Encyclopedia** of library and information science. Vol. 68. Suppl. 31. New York, 2001. VI, 381 p. Bibliograafia peatükkide järel. EAR, RR.

688. **Encyclopedia** of library and information science.

Vol. 69. Suppl. 32. New York, 2001. Bibliograafia peatükkide järel. EAR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

689. **Kiri & raamat** : arengulugu. Tallinn, 2001. CD-ROM. RR.

690. **Kloostri** internetini : Eesti Raamatu Aasta lõpukonverents, Pärnu linna kultuurikonverents : 5.-6. aprillil Pärnus : ettekannete kokkuvõtteid. Tartu, 2001. 24 lk. EAR, RR, TTÜ.

691. **Metsar, S.** Kirjastustegevus 1990ndate aastate Eestis : arvandmed ja arengusuunad : magistritöö. Tallinn, 2000. 111 lk. Sisaldab bibliogr. RR.

692. **Zanders, O.** Senas Rigas gramatnieciba un kultura Hanzas pilsetu kopsakara (13.-17. gs.). Riga, 2000. 395 p. Sisaldab bibliogr. Kokkuvõte saksa, ingl. k. EAR, RR.

693. **История** книги. Москва, 2001. 399 с. RR.

*

694. **Heikkilä-Halttunen, P.** Rakastetut, mutta lähes unohdetut : 1940-50-luvun lasten- ja nuortenkirjat // Bibliophilos. Vsk. 60 (2001) nro 1, s. 12-16. RR.

695. **Lehtinen, A. I.** Keski-ikäiset käsikirjoitukset ja käsikirjoitusfragmentit Helsingin yliopiston kirjastossa / / Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 43 (2001) nro 3, s. 10-15. EAR, RR, TÜ.

696. **Taitto, I.** Vanhoja noitapäärmeitä // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 43 (2001) nro 3, s. 3-9. EAR, RR, TÜ.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

697. **Az Országos Széchényi Könyvtár** programja 2000 = Annual plan of the National Széchényi Library for 2000. Budapest, [2000]. 121 p. Rööptekst inglise k. RR.

698. **Die Deutsche Bibliothek.** Jahresbericht 2000. Frankfurt am Main, 2001. 77 S. RR.

699. **Eesti** eriala- ja teadusraamatukogud 2000 : [statistikatabelid]. Tallinn, 2001. 16 lk. RR.

700. **Mäkinen, R. ; Virtanen, A.** Helsingin yliopiston kirjastot - hakua vai vientiä? arviointiprojektin loppurapotti. [Helsinki], 2000. 203 s. (Helsingin yliopiston arviointihankkeita nro 8). RR.

701. **Практическое** руководство для парламентских библиотек. Москва, 2001. 152 с. RR.

*

702. **Berndtson, M.** Helsinki City Library - the prizewinner seeking new vistas // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 34 (2001) no. 2, p. 29-32. ERÜ, RR.

703. **Gabel, G. U.** French university libraries 1988-1998 : a statistical analysis // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 2, p. 112-120. RR.

704. **Geustyn, M. ; Beer, J. F. de.** National libraries around the world 1999-2000 : a review of the literature // Alexandria. Vol. 13 (2001) no. 2, p. 71-102. RR.

705. **Keli, Y. ; Weiming, J.** Strategic development of the National Library of China, 2001-2005 // Alexandria. Vol. 13 (2001) no. 2, p. 125-130. RR.

706. **Laaksovirta, T. H.** Kontekstista toiseen : Eduskunnan kirjasto eduskunnan kanslian osaksi // Signum. Vsk. 34 (2001) nro 5, s. 104-108. RR, TTÜ, TÜ.

707. **Owusu-Ansah, E. K.** The academic library in the enterprise of colleges and universities : toward a new paradigm // J. of Academic Librarianship. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 282-294. RR, TTÜ.

708. **Smethurst, M.** European national libraries : a review of the year's activities 1999-2000 // LIBER Quarterly. Vol. 11 (2001) no. 2, p. 128-185. RR.

709. **Thorhauge, J.** The children's library - past and present // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 34 (2001) no. 2, p. 4-7. ERÜ, RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

710. **Raamatu** valgusel : Richard Antik 100 : artikleid ja bibliograafia. Tartu, 2001. 259 lk. Sisaldab reg. EAR, RR, TPÜ, TTÜ, TÜ.

*

711. **Block, K. J. ; Kelly, J. A.** Integrating informal professional development into the work of reference // *The Reference Librarian* (2001) no. 72, p. 207-217. RR.

712. **Hill, K. C.** Acquiring subject knowledge to provide quality reference service // *The Reference Librarian* (2001) no. 72, p. 219-228. RR.

713. **Archer, S. B.** "Be all that you can be" : developing and marketing professionalism in academic reference librarianship // *The Reference Librarian* (2001) no. 73, p. 351-360. RR.

714. **Borin, J.** Training, supervising, and evaluating student information assistants // *The Reference Librarian* (2001) no. 72, p. 195-206. RR.

715. **Gutierrez, C. ; Wang, J.** A comparison of an electronic vs. print workbook for information literacy instruction // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 3, p. 208-212. RR, TTÜ.

716. **Houtari, M.-L.** New Faculty of Information Sciences at Tampere University // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 34 (2001) no. 2, p. 33-35. ERÜ, RR.

717. **Krauß-Leichert, U.** The multimedia sector - new fields of activity for information specialists? // *IFLA Journal*. Vol. 27 (2001) no. 3, p. 163-170. ERÜ, RR, TÜ.

718. **Train, B. ; Elkin, J.** Branching Out : a model for experiential learning in professional practice // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 33 (2001) no. 2, p. 68-74. RR, TTÜ.

719. **White, G. W.** The professional development of reference librarians : implications of research, publication, and service // *The Reference Librarian* (2001) no. 73, p. 337-350. RR.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

720. **Weingand, D. E.** Marketing/planning library and information services. 2nd ed. Englewood, Colo., 1999. XVII, 187 p. RR.

*

721. **Andeen, S. R.** Selling the library from the reference desk : service points as advertisements // *The Reference Librarian* (2001) no. 73, p. 281-292. RR.

722. **Bazirjian, R. ; Stanley, N. M.** Assessing the effectiveness of team-based structures in libraries // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 2, p. 131-157. EAR, RR, TÜ.

723. **Dougherty, R. M.** Being successful (nimble and agile) in the current turbulent environment // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 263-267. RR, TTÜ.

724. **Honea, S. M.** The impact of professionalism on library administration // *J. of Library Administration*. Vol. 31 (2000) no. 1, p. 1-28. RR.

725. **Lichtenstein, A. A.** Participatory management : a critical look // *J. of Library Administration*. Vol. 31 (2000) no. 1, p. 29-40. RR.

726. **Pastine, M. ; Bayard, I. ; Lang, C.** Digital diamond : Temple University Libraries' IMLS grant // *The*

Bottom Line : Managing Library Finances. Vol. 14 (2001) no. 2, p. 76-84. TTÜ.

727. **Rader, H. B.** A new academic library model : partnerships for learning and teaching // *College & Research Libraries News*. Vol. 62 (2001) no. 4, p. 393-396. TTÜ.

STANDARDIMINE

728. **Goulding, A.** Editorial: Setting the standard for comprehensive and efficient public library services // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 33 (2001) no. 2, p. 55-58. RR, TTÜ.

KOMPLEKTEERIMINE

729. **Fisher, W.** Core competencies for the acquisitions librarian // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 2, p. 179-190. EAR, RR, TÜ.

730. **Graham, A.** Resource sharing within the Western North Carolina library network : faculty and student perspective // *J. of Library Administration*. Vol. 31 (2000) no. 1, p. 41-54. RR.

731. **Line, M. B.** The use of citation and other statistics in stock management // *IFLA Journal*. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 247-252. ERÜ, RR, TÜ.

732. **Meyer, R. W.** A tool to assess journal price discrimination // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 3, p. 269-288. TTÜ.

733. **Sorgenfrei, R. ; Hooper-Lane, C.** Book selection responsibilities for reference librarian : professional benefit or burden? // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 2, p. 171-178. EAR, RR, TÜ.

KIRJELDAMINE

734. **Schvak, T.** Eelkataloogimine raamatukogu ja kirjastuse vahelise koostöö võimalusena : bakalaureusetöö. Tallinn, 2001. 84 lk. Sisaldab bibliogr. RR.

*

735. **Nicholas, D. ; Huntigton, P. ; Adam, R. ; Watkinson, A.** Bibliographical information on books : a survey of provision and use in academic and public libraries // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 33 (2001) no. 2, p. 75-84. RR, TTÜ.

736. **Turner, B. G.** Outsourcing : the "in" thing // *J. of Library Administration*. Vol. 31 (2000) no. 1, p. 55-66. RR.

KATALOOGID

737. **Early printed books 1478-1840** : catalogue of the British Architectural Library Early Imprints Collection. Vol. 1, A-D. London [etc.], 1994. XLVIII, 538 p. Sisaldab bibliogr. EAR.

738. **Early printed books 1478-1840** : catalogue of the British Architectural Library Early Imprints Collection. Vol. 2, E-L. London [etc.], 1994. p. XXII, 539-1039. Sisaldab bibliogr. EAR.

*

739. **Laine, T.** Rv-kirjallisuus FENNICA-titokannassa // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 43 (2001) nro 2, s. 20-22. EAR, RR, TÜ.

740. **Sijtsma, L.** KB-CAT : searching the holdings of the Koninklijke Bibliotheek with a single click // *Alexandria*. Vol. 13 (2001) no. 2, p. 113-124. RR.

KOGUD

741. **The Serials Librarian**. Vol. 40, no. 1/2. Making waves : new serials landscape in a sea of change : part I : proceedings of the North American Serials Interest Group,

inc. 15th Annual Conference June 22-25, 2000 University of California, San Diego San Diego, California. New York, 2001. 190 p. RR.

742. The **Serials Librarian**. Vol. 40, no. 3/4. Making waves : new serials landscape in a sea of change : part II : proceedings of the North American Serials Interest Group, inc. 15th Annual Conference June 22-25, 2000 University of California, San Diego San Diego, California. New York, 2001. p. 193-472. RR.

*

743. **Cox, R. J.** The great newspaper caper : backlash in the digital age // *Collection Building*. Vol. 20 (2001) no. 2, p. 88-103. TTÜ.

744. **Russell, B. M.** From the ground up : lessons learned from a librarian's experience with digitizing special collections // *College & Research Libraries News*. Vol. 62 (2001) no. 6, p. 603-606. TTÜ.

745. **Schaffner, B. L.** Electronic resources : a wolf in sheep's clothing? // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 3, p. 239-249. TTÜ.

746. **Suomela, J. ; Salemaa, J.** Communistica ja Politica : poliittista kirjallisuutta Eino Mikkolan lahjoitus-kokoelmassa // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 43 (2001) nro 2, s. 11-16. EAR, RR, TÛ.

KOGUDE HOID

747. **Tibar, J.** Raamatukõitmise õpetus. [Ümbertr.]. [Tallinn, 2001]. 62 lk. (Üks vana raamat). RR, TTÜ, TÛ.

748. **Национальная программа сохранения библиотечных фондов Российской Федерации : проект**. Москва, 2000. 66 с. RR.

*

749. **Eden, B.** Getting started with library digitization projects : funding your first (and subsequent) digital projects // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 14 (2001) no. 2, P. 53-55. TTÜ.

750. **King, E. M. B.** National provision of newspapers : a brief survey // *Alexandria*. Vol. 13 (2001) no. 2, p. 103-111. RR.

LUGEJATEENINDUS

751. **Must, Ü.** Universaalse teadusraamatukogu lugeja infoaktiivsus ja seda mõjutavad tegurid : magistritöö. Tallinn, 1995. 92 lk. Osa teksti inglise, saksa, vene k. Kokkuvõte inglise k. Sisaldab bibliogr. RR.

752. **Norberg, A.** Tartu teadlane infotarbijana ülikooli raamatukogus : magistritöö. Tallinn, 1995. 133 lk. Osa teksti inglise, saksa, vene k. Kokkuvõte inglise k. Sisaldab bibliograafiat. RR.

753. **Proceedings of the 3rd Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services**, held at Longhirst Management and Training Centre, Longhirst Hall, Northumberland, England, 27 to 31 August 1999. Newcastle upon Tyne, 2000. 278 p. Sisaldab bibliograafiat. RR.

*

754. **Cook, C. ; Heath, F. ; Thompson, B.** Users' hierarchical perspectives on library service quality : a "LibQUAL+" study // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 2, p. 147-153. RR.

755. **Cook, C. ; Heath, F. ; Thompson, B. ; Thompson, R.** LibQUAL+ : service quality assessment in research libraries // *IFLA Journal*. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 264-268. ERÜ, RR, TÛ.

756. **Creaser, C.** Comparing performance of service points in public libraries // *Performance Measurement*

and Metrics. Vol. 2 (2001) no. 2, p.109-135. RR.

757. **Davidson, J. R.** Faculty and student attitudes toward credit courses for library skills // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 2, p. 155-163. TTÜ.

758. **Dekker, R. ; Waaijers, L.** Beyond the photocopy machine : document delivery in a hybrid library environment // *Interlending & Document Supply*. Vol. 29 (2001) no. 2, P. 69-75. TTÜ.

759. **Hewlett, J. ; Walton, G.** Assessing the quality of library and information services for United Kingdom health professionals and students : a comparison of the National Health Service and higher education approaches and the way forward // *Performance Measurement and Metrics*. Vol. 2 (2001) no. 2, p. 81-95. RR.

760. **Hull, T. L. ; Lawton, K. A.** The development of a first-year student library instruction program at Duke University // *The Reference Librarian* (2001) no. 73, p. 323-336. RR.

761. **International** lending and document delivery : principles and guidelines for procedure // *Newsletter of the IFLA Section on Document Delivery and Interlending* (2001) no. July, 5 p. <http://www.ifla.org/VI/2/p3/illd.htm>. RR.

762. **Jackson, M.** A user-centered approach to the evaluation of a hybrid library project // *Performance Measurement and Metrics*. Vol. 2 (2001) no. 2, p. 97-107. RR.

763. **MacEachern, R.** Measuring the added value of library and information services : the New Zealand approach // *IFLA Journal*. Vol. 27 (2001) no. 4, p. 233-237. ERÜ, RR, TÛ.

764. **Objectives** for information literacy instruction : a model statement for academic librarians / by the ACRL Instruction Section ; approved by the ACRL Board of Directors, January 2001 // *College & Research Libraries News*. Vol. 62 (2001) no. 4, p. 416-428. TTÜ.

765. **Prior, A.** Acquiring and accessing serials information - the electronic intermediary // *Interlending & Document Supply*. Vol. 29 (2001) no. 2, P. 62-68. TTÜ.

766. **Ren, W.-H. ; Au, K.-N.** Integrating library research and service : the case of Internet training for small business executives // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 2, p. 165-172. TTÜ.

LUGEMINE

767. **Kuokku, L.** Lönnrot ja Sibelius kansalliskirjastossa // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 43 (2001) nro 3, s. 18-22. EAR, RR, TÛ.

BIBLIOGRAAFIA JA INFOTÖÖ

768. **Ackermann, E. ; Hartman, K.** The information specialist's guide to searching and researching on the Internet and the World Wide Web. 2nd ed. Chicago ; London, 2000. X, 438 p. Sisaldab reg. RR.

*

769. **Anderson, C. R.** Reference librarianship : a guide for the 21st century // *The Reference Librarian* (2001) no. 72, p. 5-19. RR.

770. **Bell, S. J.** Choosing wisely from an expanding spectrum of options : business information and the Internet // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 75-104. RR.

771. **Blakemore, M. ; McKeever, L.** Users of official European statistical data-investigating information needs // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 33 (2001) no. 2, p. 59-67. RR, TTÜ.

772. **Cannane, A. ; Williams, H. E.** General-purpose

compression for efficient retrieval // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. and Technology*. Vol. 52 (2001) no. 5, p. 430-437. TTÜ.

773. **Chandler, Y. J.** Legal information on the Internet // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 157-207. RR.

774. **Clement, G.** The web of life : natural science information on the Internet // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 3/4, p. 271-292. RR.

775. **Conkling, T. W.** Engineering information resources on the Web // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 121-138. RR.

776. **Dittemore, M. R. ; McMillan, G. A.** Anthropology and sociology on and about Internet // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 15-37. RR.

777. **Dorbolo, J.** The philosopher's Web // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 3/4, p. 351-378. RR.

778. **Ferrari, R. C.** Art on the 'Net : enhanced research for art and achitecture // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 39-62. RR.

779. **Golian, L. M.** Intrnet resources for educational research // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 105-119. RR.

780. **Herring, S. D.** Using the World Wide web for research : are faculty satisfied? // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 3, p. 213-219. RR, TTÜ.

781. **Herring, S. D.** Faculty acceptance of the World Wide Web for student research // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 3, p. 251-258. TTÜ.

782. **Keeran, P.** Humanities reference librarians in the electronic age : strategies for integrating traditional on-line resources in an academic library // *The Reference Librarian* (2001) no. 72, p. 123-136. RR.

783. **Löija, P.** FinELib-palvelu haasteiden edessä // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 43 (2001) nro 2, s. 18-22. EAR, RR, TÜ.

784. **Pencek, B.** Internet resources for politics, political science, and political scientists // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 3/4, p. 293-334. RR.

785. **Reenstjerna, F. R.** Thinking about reference service paradigm and metaphors // *The Reference Librarian* (2001) no. 72, p. 97-111. RR.

786. **Rodkewich, P. J. M. ; DeVries, J.** Taking control : a reference approach to the Internet // *The Reference Librarian* (2001) no. 72, p. 113-122. RR.

787. **Seadle, M.** Sound, image, action : remaking history on the Internet // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 139-155. RR.

788. **Sisson, J. E.** Biology sites on the World Wide Web : a brief survey // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 63-73. RR.

789. **Stebelman, S.** English and American literature Internet resources : a selective list // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 209-229. RR.

790. **Tenopir, C.** Getting what you pay for // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 1/2, p. 9-14. RR.

791. **White, M. D.** Diffusion of an innovation : digital reference service in Carnegie Foundation Master's (Comprehensive) Academic Institution libraries // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 3, p. 173-187. RR, TTÜ.

792. **Zumalt, J. R. ; Smith, R. A.** Internet reference service : general sources and trends // *J. of Library Administration*. Vol. 30 (2000) no. 3/4, p. 335-350. RR.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

793. **Henczel, S.** The information audit : a practical guide. München, 2001. XXIV, 272 p. (Information services

management series). Sisaldab bibliogr., reg. RR.

*

794. **Berman, Y. ; Phillips, D.** Information and social quality // *ASLIB Proceedings*. Vol. 53 (2001) no. 5, p. 179-188. TTÜ.

795. **Cronin, B.** Acknowledgement trends in the research literature of information science // *J. of Documentation*. Vol. 57 (2001) no. 3, p. 427-433. TTÜ.

796. **Sormunen, E ; Kekäläinen, J. ; Koivisto, J. ; Järvelin, K.** Document text characteristics affect the ranking of the most relevant documents by expanded structured queries // *J. of Documentation*. Vol. 57 (2001) no. 3, p. 358-376. TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

797. **Jesse, R. u. a.** Konzeption einer datenbank basierten Plattform für die Informationsfusion. Magdeburg, 2001. 32 S. Sisaldab bibliogr. EAR.

798. **Library Trends**. Vol. 49, N 3. Ethical issues of information technology. Champaign, Ill., 2001. p. 391-540. RR.

*

799. **Battelson, B. ; Booth, A. ; Weintrop, J.** Usability testing of an academic library Web site : a case study // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 3, p. 188-198. RR, TTÜ.

800. **Brigham, C. ; Ronallo, J. ; Sneff, G.** A distributed electronic course reserves project : early findings // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 14 (2001) no. 2, p. 56-59. TTÜ.

801. **Byrd, S. ; Courson, G. ; Roderick, E. ; Taylor, J. M.** Cost/benefit analysis for digital library projects : the Virginia Historical Inventory Project (VHI) // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 14 (2001) no. 2, p. 65-75. TTÜ.

802. **Chartron, G.** Electronic resources and documentary consortia : a survey of French scientific institutions // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 33 (2001) no. 2, p. 85-97. RR, TTÜ.

803. **Diedrichs, C. P.** E-journals : the OhioLINK experience // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 25 (2001) no. 2, p. 191-210. EAR, RR, TÜ.

804. **Fountain, K. C.** Perceptions of acceptance : evaluating World Wide Web projects in performance reviews // *College & Research Libraries*. Vol. 62 (2001) no. 3, p. 260-268. TTÜ.

805. **Harrington, D. L. ; Li, X.** Spinning an academic Web community : measuring marketing effectiveness // *J. of Academic Librarianship*. Vol. 27 (2001) no. 3, p. 199-207. RR, TTÜ.

806. **Hiremath, U.** Electronic consortia : resource sharing in the digital age // *Collection Building*. Vol. 20 (2001) no. 2, p. 80-87. TTÜ.

807. **Lempiäinen, E.** Elektroninen tieteellinen aikauslehti : pilottikokeiluista painetun lehden haastajaksi // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 20 (2001) nro 2, s. 39-44. RR.

808. **Ramsay, M.** Mildly irritating : a WAP usability study // *ASLIB Proceedings*. Vol. 53 (2001) no. 4, p. 141-158. TTÜ.

809. **Saarti, J.** Suomen yleisten kirjastojen ATK-kirjastojärjestelmät ja niiden kustannusvaikutukset // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 20 (2001) nro 2, s. 28-33. RR.

810. **Sijtsma, L.** The Dutch Deposit of Electronic Publications (DNEP) - 1995-2000 // *LIBER Quarterly*. Vol. 11 (2001) no. 2, p. 186-210. RR.

IFLA PEAÜLESANDED

Rahvusvaheline Raamatukoguühingute ja -institutsioonide Liit on ülemaailmne, sõltumatu, valitsusväline organisatsioon. Liidu eesmärgid, sätestatuna tema põhikirjas, on "arendada kõrgel tasemel raamatukogu- ja infoteenuste edastamist, tugevdada laialdast arusaama kõrgekvaliteediliste raamatukogu- ja infoteenuste väärtusest ja tähtsusest nii era-, riiklikus kui ka ühiskondlikus sektoris ning esindada oma liikmete huve kogu maailmas". Selles dokumendis ära toodud erialased prioriteedid on teejuhiseks IFLA tegevuse arendamisel. Need esmaülesanded tuleb kaasata kõikidesse IFLA organisatoorse struktuuride programidesse, pidades eeskätt silmas, et arvesse oleksid võetud kõikide regioonide – iseäranis aga arengumaade – vajadused, huvid ja seisukohad. IFLA liikmete regionaalhuvid, omavaheline suhtlemine ja infovahetus ning ühiste eesmärkide teostamist hõlbustav elektrooniline tehnoloogia toetavad neid erialaseid prioriteete.

Raamatukogude rolli toetamine ühiskonnas

Tegutsedes rahvusvahelise eestkostjana toetab IFLA raamatukogude asutamist ja hooldust, aitab kindlustada, et digitaalajastu raamatukogude eluline roll oleks arusaadav ja funktsioneeriks. IFLA teeb raamatukogudele lobitööd valitsusametnike ja omavalitsusjuhtide seas, kasutades kõiki tema käsutuses olevaid vahendeid, et tagada üle maailma raamatukoguteenuste rahastamine ja töötajaskond.

Infovabaduse põhimõtte kaitse

Iga inimese põhiõigus on tekitada ja hankida informatsiooni ning väljendada avalikult oma vaateid. Õigus teada ja vabadus väljendada on ühe ja sama põhimõtte kaks külge.

Raamatukogudel on võtmeroll nende õiguste tagamisel. IFLA toetab raamatukogusid, kaitstes nende tegevust väga mitmekesiste ühiskonna pluralismi ja mitmepalgelisust kajastavate materjalide hankimisel, süstematiseerimisel, säilitamisel ja kättesaadavaks tegemisel, ja ühtlasi peegeldab pluralismi ning erinevusi ühiskonnas toetamiseks ja aktiivistamiseks demokraatiat ja vaba vältlust. IFLA kaitse all kindlustavad raamatukogud olukorra, kus materjalide-teenuste komplekteerimist ja kättesaadavaks tegemist juhitakse professionaalsete printsiipide järgi, mitte üksikisikute või valitsuste, eetilistest või religioosetest vaadetest lähtuvalt. IFLA kaitseb raamatukogusid teavikute ja teenuste kättesaadavaks tegemisel, diskrimineerimata kedagi rassi, uskumuste, soo, usutunnistuse, vanuse pärast vm. subjektiivsel põhjusel.

Kirjaoskuse, lugemise ja elukestva õppimise edendamine

IFLA programmid edendavad kirjaoskust mitmest küljest, aidates üle kogu maailma viia raamatukogudel läbi ettevõtmisi, mis toetavad kõikide inimeste süvendatud kirjaoskuse arendamist. Siia kuuluvad: baaskirjaoskus (võime kasutada, mõista ja rakendada kõnet ning trükitekste, kirjutamist ja visuaalset infot tulemuslikuks lävimiseks ja tegutsemiseks; lugemine (võime lahti mõtestada trüki- jm. vormis märgisüsteeme, mõista kirjakeelt ja selle ehitust ning aru saada kirja pandud sõna tähendusest; infokirjaoskus (võime formuleerida ja analüüsida infovajadust, teha kindlaks ja hinnata allikaid, määrata info asukoht; otsida, süstematiseerida, analüüsida,

sünteesida ja hinnata seda infot kriitiliselt; samuti hinnata, kas infovajadus sai rahuldatud; ning elukestev õppimine (kõikide õppijate vajaduste – nii ametlike kui mitteametilike – igakülgne rahuldamine, aidates igas eas mis tahes võimetega indiviidi tema pürgimustes ja saavutusvajadustes.

Infole piiramatute juurdepääsu tagamine

IFLA taotlus on mõjutada poliitilisi ja majanduslikke otsuseid, millel on moraalne mõju infole juurdepääsule – nii et kogu maailmas oleks igalühel ühesugune võimalus osaleda infoühiskonnas ilma füüsiliste, regionaalsete, sotsiaalsete või kultuuriliste piirangudeta. Tehnoloogia areng laiendab ülemaailmset lõhet inforikaste ja -vaeste vahel. IFLA toetab programme, mis soodustavad infole ligipääsu arengupiirkondades.

Intellektuaalse omandi kaitse ja kasutajate vajaduste tasakaalustamine

IFLA tunnistab vastutust mõlema – nii intellektuaalse omandi kui ka raamatukogu kui infokasutajate esindaja – ees, sest autorikaitse ja juurdepääsu võimaldamine inimõtte saavutustele on põhjapaneva tähtsusega üldisele teadmiste kasvule.

Selleks et kaitsta nii autorite õigusi kui raamatukogude rolli, töötab IFLA koos WIPO (Ülemaailmne Intellektuaalse Omandi Organisatsioon) ja UNESCO-ga, kavandades asjaomaseid konventsioone ja näidisseadusi, mis tunnustavad dihhotoomiat autoriõiguse ja kasutajate vajaduste vahel.

IFLA teeb jõupingutusi riiklikus seadusandluses sundeksemplari valdkonnas, et intellektuaalse omandi õigused toetaksid info igakülgset kättesaadavust ja et raamatukogudel oleks õigus paljundada avaldatud teavikuid vastavuses seadusliku kasutuse printsiipidega. Õigustega peaksid olema kaitstud nii intellektuaalse omandi valdajad kui ka kasutajad. See nõuab koostööd autorite, kirjastajate ja raamatukogutöötajate vahel.

Ressursside ühiskasutuse soodustamine

Riigipiiriüleises infovahetuses toimib IFLA rahvusvahelise foorumi ja propageerijana. IFLA soodustab bibliograafiainfo vahetust, mis on ressursivahetuse alus. IFLA püüab arendada rahvusvahelise laenuvõtte ühisprintsiipi ja toetab maksekeemi, mis vabastab laenuvõtte eest tasumise rahvusväeringust. IFLA eesmärk on kindlustada ressursivahetus, toetada traditsioonilist laenuvõtet ja teavikute edastamist, edendada suhtlust ja bibliograafiainfo vahetust ning soodustada virtuaalraamatukogude, kelle kogud saavad kättesaadavaks sõltumata geograafiast ja riigipiiridest, arengut.

Ühise vaimupärandi säilitamine

Kuigi intellektuaalse pärandi säilimise ja säilitamise eest vastutab põhiliselt iga raamatukogu eraldi, aitab IFLA kaasa regionaalsete, riiklike ja rahvusvaheliste prioriteetide püstitamisele ja taotleb kõrgel tasemel teaduslikku mõtte kaasamist. Üks IFLA peamisi töösuundi on kindlustada asjakohane koordineerimine rahvusvahelisel tasandil – propaganda-, koostöö- ja arenguprogrammide ning standardite ja kogemuste levitamise kaudu.

IFLA võtab osa rahvusvahelisest koostööst katastroofide puhul ja nende tagajärgede likvideerimisel.

Raamatukogutöötajate enesearendamine

IFLA aitab arendada kogu maailma raamatukogu- ja infotöötajate (ka assistentide) teadmisi- oskusi, selleks et parandada teenuse osutamist info kasutajale. IFLA programmid hõlmavad õppeprotsessi, kuhu on arvatud raamatukogunduse õppeained ja jätkuõppe vormina loengud, seminarid, õppetoad ja täienduskoolitused.

Standardite, direktiivide ja kogemuste levitamine

IFLA pakub kogu maailma raamatukogudele standardeid, direktiive ja kogemusi, kuidas paremini täita oma peamisi funktsioone, ja ka paljudel juhtudel, kuidas täita neid ühtviisi. Viimane on eriti tähtis elektroonilises kommunikatsioonis, kus vastavus selgetele, väljakujunenud, laialdaselt vastuvõetud ja arusaadavatele standarditele on tulusaks infovahetuseks hädavajalik.

Raamatukoguühingute infrastruktuuri toetamine

IFLA toetab raamatukoguühingute infrastruktuuri, eriti maades ja regioonides, kus see on vähearenenud – sest

neil ühingutel on täita oluline osa IFLA eesmärkide elluviimisel riiklikul tasandil. Raamatukoguühingud pakuvad raamatukoguhoidjatele väärtuslikke teenuseid. Raamatukoguprogrammide ja -teenuste arendamisega rahuldavad nad raamatukogu kasutaja nõudeid ning toetavad ühiskondlikke eesmärke ja huve, tagades juurdepääsu infole, säilitades ning kaitstes kultuurivarasid.

Raamatukogude esindamine tehnoloogiaturul

IFLA kaitseb rahvusvaheliselt raamatukogu ja tema kasutajaskonda, püüdes mõjutada eriti sellise tehnoloogia arengut, mis kontrollib info liikumist ja kättesaadavust. IFLA esindab nii kõrgtehnoloogiliste raamatukogude komplitseeritud huve kui ka traditsioonilisema kasutaja praktilisi huve. Ta peab raamatukogude nimel (ja raamatukogu kasutaja heaks) läbirääkimisi rahvusvahelise kaubanduse ja telekommunikatsioonide küsimustes, tehes kättesaadavaks sellised tehnoloogiad, mis viivad infot kõikide maailma rahvasteni.

Vastu võetud detsembris 2000

Haag, Holland

IFLA STRUKTUURIÜKSUSTE EESTIKEELSESED NIMED

ERÜ terminoloogiatoimkonna korralisel koosolekul 11. juunil k.a. vaadati üle ja ühtlustati raamatukogundusorganisatsioonide nimetuste tõlked, sealhulgas ka IFLA struktuuriüksuste eestikeelsed nimevariandid. Kõnesolevad tõlked on suhteliselt vabad ja seetõttu on neid ka mitmeti kasutatud. Et erinev nimekasutus ei eksitaks kirjutajaid-lugejaid, soovime edaspidi järgida alltoodut.

ERÜ terminoloogiatoimkond

INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND INSTITUTIONS

Division I: General Research Libraries

Sections:

1. National Libraries
2. University Libraries and other General Research Libraries
3. Parliamentary Libraries

Division II: Special Libraries

Sections:

4. Government Libraries
5. Social Science Libraries
6. Geography and Maps Libraries
7. Science and Technology Libraries
8. Biological and Medical Sciences
9. Art Libraries

Division III: Libraries Serving the General Public

Sections:

10. Public Libraries
11. Libraries Serving Disadvantaged Persons
12. Children's Libraries
13. School Libraries
14. Libraries for the Blind
15. Library Services to Multicultural Populations

RAHVUSVAHELINE RAAMATUKOGUÜHINGUTE JA -INSTITUTSIOONIDE LIIT

I osakond – Universaalsed teadusraamatukogud

Sektsoonid:

1. Rahvusraamatukogud
2. Ülikooliraamatukogud jt. universaalsed teadusraamatukogud
3. Parlamendiraamatukogud

II osakond – Erialaraamatukogud

Sektsoonid:

4. Valitsusraamatukogud
5. Ühiskonnateaduste raamatukogud
6. Geograafia- ja kartograafiaraamatukogud
7. Tehnikaraamatukogud
8. Meditsiini- ja bioloogiaraamatukogud
9. Kunstiraamatukogud

III osakond – Avalikud raamatukogud

Sektsoonid:

10. Rahvaraamatukogud
11. Puuetega inimeste raamatukogud
12. Lasteraamatukogud
13. Kooliraamatukogud
14. Pimedate raamatukogud
15. Paljukultuurilise elanikkonna raamatukogu-teenindus

Round tables:

- A. Children's Literature Documentation Centres (RT)
- B. National Centres for Library Services (ROTNAC) (RT)
- C. International Association of Metropolitan City Libraries (INTAMEL) (RT)
- D. Mobile Libraries (RT)

Division IV: Bibliographic Control

Sections:

- 16. Bibliography
- 17. Cataloguing
- 18. Classification and Indexing

Division V: Collection and Services

Sections:

- 19. Acquisition and Exchange
- 20. Interlending and Document Delivery
- 21. Serial Publications
- 22. Government Information and Official Publications
- 23. Rare Books and Manuscripts

Round tables:

- K. Newspapers (RT)

Division VI: Management and Technology

Sections:

- 24. Preservation and Conservation
- 25. Library Buildings and Equipment
- 26. Information Technology
- 27. Statistics
- 28. Audiovisual and Multimedia
- 29. Management and Marketing

Round tables:

- F. Management of Library Associations (RT)

Division VII: Education and Research

Sections:

- 30. Education and Training
- 31. Library Theory and Research
- 32. Reading

Round tables:

- G. Continuing Professional Education (RT)
- H. Library History (RT)
- J. Editors of Library Journals (RT)

Division VIII: Regional Activities

Sections:

- 33. Africa
- 34. Asia and Oceania
- 35. Latin America and the Caribbean

Ümarlauad:

- A. Lastekirjanduse dokumentatsioonikeskused
- B. Raamatukoguteenuste üleriigilised keskused (ROTNAC)
- C. Rahvusvaheline Suurlinnaraamatukogude Ühing (INTAMEL)
- D. Rändraamatukogud

IV osakond – Bibliograafiline arvestus

Sektsioonid:

- 16. Bibliograafia
- 17. Kataloogimine
- 18. Liigitamine ja märksõnastamine

V osakond – Kogud ja teenindus

Sektsioonid:

- 19. Kogude komplekteerimine ja teavikute vahetus
- 20. RVL ja dokumendivahendus
- 21. Jadaväljaanded
- 22. Valitsusinformatsioon ja ametlikud väljaanded
- 23. Haruldased raamatud ja käsikirjad

Ümarlauad:

- K. Ajalehed

VI osakond – Juhtimine ja tehnoloogia

Sektsioonid:

- 24. Säilitamine ja ennistamine
- 25. Raamatukogu hooned ja sisustus
- 26. Infotehnoloogia
- 27. Statistika
- 28. Audiovisuaal- ja multimeedia
- 29. Juhtimine ja turundus

Ümarlauad:

- F. Raamatukoguühingute juhtimine

VII osakond – Haridus ja teadusuuringud

Sektsioonid:

- 30. Haridus ja koolitus
- 31. Raamatukogunduse teooria ja teadusuuringud
- 32. Lugemine

Ümarlauad:

- G. Täienduskoolitus
- H. Raamatukogude ajalugu
- J. Raamatukogundusajakirjade toimetajad

VIII osakond – Piirkondlik tegevus

Sektsioonid:

- 33. Aafrika
- 34. Aasia ja Okeania
- 35. Ladina-Ameerika ja Kariibi mere maad

KONSTANTIN PÄTSI POLIITILISTEST IDEEDEST ISESEISVUSAJAL

TOOMAS KARJAHÄRM

ajaloodoktor

Konstantin Päts. Eesti riik II. Koostanud Toomas Karjahärm ja Hando Runnel, toimetanud Katre Ligi. Tartu : Ilmamaa, 2001. 566 lk. – (Eesti mõttelugu 38).

Kõnealuse raamatu ilmumisega on lõpule jõudnud K. Pätsi vaimse pärandi valimiku üllitamine "Eesti mõtteloo" sarjas. Teine köide hõlmab aastaid 1917–1940. s.o. Vabadussõja ja omariikluse aega. Kui esimene osa koosneb peamiselt ajalehe juhtkirjadest, siis teises domineerivad kõned (Maanõukogus, Asutavas Kogus, Riigikogus jm.). Teise köite eessõnas märgib Jüri Adams põhjendatult, et Pätsi kirjatööd ei anna autorist terviklikku pilti, sest tema põhitegevus ja saavutused pole sõnadetegemise valdkonnast. Ometi on lugejal nüüd võimalik tutvuda riigimehega, kellest kõik on kuulnud ja kellest on loodud mitmesuguseid müüte, kuid kelle mõttemaailmast tegelikult teatakse vähe.

Päts pooldas tugevat presidendi võimu

Iseisvusvõitluses sai Pätsist Eesti riigi peamisi rajajaid. Päästekomitee esimehena ja Ajutise Valitsuse esimese peaministrina oli ta riigi eesotsas kõige kriitilisematel hetkedel. Pätsi maailmavaateline areng oli selleks ajaks kulgenud konservatismi suunas. Asutavas Kogus (1919–1920) pidas ta võitlust sotsialistidest koosneva pahempoolse enamusega. Viimastele heitis Päts ette reaalpoliitiliste tõsiasjade ignoreerimist, deklaratiivsust ja doktrinäärlust. Asutava Kogu poolt heakskiidetud radikaalne maaseadus (1919) oli tema jaoks liiga kaugeleulatuv. Päts tahtis maareformi läbi viia järk-järgult ja kooskõlas ajalooliselt kujunenud

maakasutusega, arvestades seejuures Balti eraseadust ja jättes mõisnikele 300 tiinu maad koos mõisamajadega. 1919. aasta juunis puhkenud Landesveeri sõja kohta arvas Päts, et iga rahvas (s.o. lätlased) kaitsku oma piire ise. Eesti riigi julgeoleku seisukohalt pidas ta tähtsaks head läbisaamist peamiste vähemusrahvustega – sakslaste ja venelastega, kuna need pole ainult vähemused, vaid suurte rahvaste liikmed.

Põhiseaduse juures huvitas K. Pätsi esmajoones see, kuidas efektiivselt töötab selle põhjal kujundatud poliitiline süsteem. Asutavas Kogus vaidles ta vastu parlamendi üliluslikkusele ja nõudis võimude tasakaalustamist. Põhiseaduse parandamisega hakkas Päts tegelema 1920. aastate algul. Ta kritiseeris kehtivat poliitilist süsteemi (riiki valitsevad Riigikogu komisjonid) ja tegi ettepaneku seada sisse rahva poolt valitud presidendi institutsioon ning anda valitsusele enam võimu ja vastutust.

Eesti erakondadesse suhtus Päts skeptiliselt juba tsaariajal. Poliitiline "lehmakauplemine" Riigikogus kahandas tema usku esindusdemokraatia edukasse funktsioneerimisse Eestis. 1920. aastail kritiseeris ta parteide paljusust, nende ideoloogia küündimatust, doktrinäärsust, sallimatust, tegelemist pisisjadega ja juuksekarva lõhki-ajamist. Erakonna igapäevaelust polnud Päts huvitatud. Ta pidas end rohkem kogu rahva ja riigi kui ühe erakonna või rahvakihi juhiks.

Reaalpoliitikuna mängis Päts liberaalse demokraatia süsteemis lõpuni kaasa, olles rohkem kui keegi teine koalitsioonivalitsuste eesotsas. Samas oli teada tema ammuine soov kehtestada presidentaalne valitsemiskord.

1932.–1933. aastal süvenes Eestis ülemaailmsest majanduskriisist ajendatud poliitiline kriis. Sellest väljatulekuks pidas Päts vajalikuks luua stabiilne ja tasakaalustatud riigikord, mida pole võimalik niisama lihtsalt kõigutada. Koos põllumeestekogudega toetas ta vabadussõjalaste põhiseaduse parandamise autoritaarset eelnõud, mis 1933. aasta oktoobris rahvahääletusel vastu võeti.

Kutsekojad *contra* parteid

Autoritaarsel ajastul löid valitsuse ideoloogid eesotsas K. Pätsiga uue korra ideelised alused, mille märksõnad olid solidarism, etatism, rahvustervik, korporativism, majanduse riiklik reguleerimine. Ühiskonnaelu keskmes polnud enam üksikisik, vaid riik kui iseisev väärtus. Riigi teenimine pidi olema iga eesti patrioodi ja isamaalase aukohus. Kõik, nii juhid kui rahvas, on ühtmoodi riigi teenrid. Riigi täitevvõim – valitsus – omandas universaalse tähenduse, teised demokraatia aja poliitilise süsteemi elemendid tasalülitati, autoritaarsele korrale alternatiivne liberaalne poliitiline süsteem marginaliseeriti, erakondi kiruti ja naeruvääristati. Neile inkrimineerisid Päts ja peaminister Kaarel Eenpalu kõik Eestit tabanud hä-

dad. Erakondi süüdistas Päts anarhia tekitamises, rahvusterviku, klasside koostöö ja kodurahu lõhkumises. Nad polevat elunõuetest väljakasvanud, pole rahvast juhitud, vaid petnud, neil puuduvad kindlaid põhimõtteid ja riiklik mõtlemine, esiplaanil on juhtide isiklikud huvid, üldsuse huvisid on eiratud ja kahjustanud, kinnitas Päts. "Kui laseksime välja endised erakonnad, siis on selge, mis tuleb. Tuleksid välja endised poliitilised "kindralid". Tunneme neid "kindraleid" – nad tahavad istuda nagu tõelised kindralid hobuse seljas ja hiilata. Praegu pole mitte niisuguste poliitiliste kindralite uhkustamise aeg, vaid nüüd tuleb meil inimesi välja saata, kes rahulikult teevad seda tarvilikku tööd, mida meie rahvas suure andumusega teeb igal alal ja iga päev. /.../ Tõsine erakond peab kasvama välja rahva enda südamest ja ajama oma juured sügavale rahva hinge. Tõsine erakond ei tohi olla ühepäevakärbes. Ega siis need polnud erakonnad, mis meil varem olid. /.../ Meie endised erakonnad olid ainult võimu järele ahnitsejad, kuid nüüd niisuguseid erakondi enam ei teki." (lk. 503–505)

K. Päts tuli avalikkuse ette üsna omapärase ja suvalise demokraatiatõlgendusega. See lähtus küll kodanike üheõiguslusest, ent jättis kõrvale nende õigused ja vabadused. K. Pätsi arvates pidi rahvas olema organiseeritud mitte poliitiliste vaadete järgi erakondadesse, vaid kutsete järgi kodadesse, mis hoiaks ära klassidevahelise hõõrumise ja võitluse. Polüfunktsionaalsed avalik-õiguslikud kutsekojad pidid täitma riiklike organite, omavalitsuste, erakondade, ametiühingute, kasvatusasutuste ja muid ülesandeid.

K. Päts jälgis poliitilisi arenguid suurriikides ja Ida-Euroopa maades. Neis toimiv üldine suund rahvaesinduste kadumisele või nende tähtsuse vähenemisele ja täitevvõimu – juhtide – esiletõus veenis teda rakendama Eestis samalaadset praktikat. Kogu Pätsi riigiuuendus kandis konservatismi pitsert. Tema reformid olid suunatud valitsusvõimu tugevdamisele, tsentraliseerimisele, omavalitsuse kitsendamisele. Seda

märki kannavad omavalitsuse, kooli, ülikooli, kiriku jt. reformid. Ausse tõsteti rahvaarvu suurendamine, rahvuslik optimism ja tööeestlus, kirjanduses väärtustati positiivsust, ajalookäsituses hakati järgima uut eestilist orientatsiooni.

1937. aasta põhiseadus

Veebruaris 1937 kokkutulnud valitsusmeelne Rahvuskogu, mille valimisi opositsioon boikoteeris, töötas Pätsi eelnõu alusel välja Eesti Vabariigi kolmanda põhiseaduse, mis 1. jaanuaril 1938 jõustus. Uue põhiseaduse rakendamisega väljus riik poliitilisest kriisist. Selle põhiseaduse nurgakivideks olid rahvavõimu idee (nagu ka 1920. ja 1933. aasta põhiseadustes), võimude lahusus ja nende tasakaalustatus (parlament, valitsus, president), seaduslikkuse järelevalve tugevdamine, ametnike vastutuse suurenemine.

1937. aasta põhiseadus oli kompromiss mitmesuguste mõttevoolude vahel. Tema rakendusnormistikus avaldus püüe stabiilsusele ja konservatiivsusele. Kõik institutsioonid olid seatud selliselt, et oleks välditud järsud pöörded riiklikus elus. Selle kohaselt võis kord võimule saanud rühmitus või erakond juhtida riiklikku elu veel ka siis, kui tal puudus kodanikkonna ja Riigivolikogu enamuse toetus. 1937. aasta põhiseadus oli kompromiss 1920. ja 1933. aasta põhiseaduste vahel selles osas, mis puutub presidendi võimupiire. Kodanike

põhiõiguste kitsendamine riigi üldhuvides, rahvaalgatuse kaotamine, parlamendi teise koja sisseviimine ja selle komplekteerimise viis, presidendi valimise kord ja tema suured volitused (nt. § 149) andsid tunnistust konservatiivsest poliitilisest süsteemist, mida Eduard Laaman eufemistlikult nimetas konservatiivseks demokraatiaks.

Uue põhiseaduse rakenduspraktika jäi väliste tegurite sunnil lühiajaliseks. Seetõttu ei saa ka kuigi palju öelda nimetatud põhiseadusega kavandatud riigikorra võimaliku arenguperspektiivi kohta. Põhiseadus oli küllaltki paindub ja võimaldas parlamendi, valitsuse, riigipea ja rahva võimuvahetust mitmeti tõlgendada. Maksimaalse rakendamise korral oleks põhiseadus oma teostamisviisilt lähenedes presidentiaalsele süsteemile.

Demokraatlikus riigis on avalik arvamus tähtis tegur valitsuse poliitika mõjutamisel ja kontrollimisel. Eestis oli autoritaarse korra ajal avalikkus paralüüeeritud. Demokraatiale iseloomulikku vaba kodanikualgatust püüdis võim asendada riikliku sunni korporatiivse struktuuriga. Avalik dialoog erinevate huvigruppide vahel oli sõnavabaduse kitsendamise tingimustes takistatud. Õigustades pidevalt oma tegevust pidas Päts opositsiooniga siiski piiratud dialoogi. Ise ta eitas uue riigikorra autoritaarset iseloomu ja väitis selle olevat demokraatliku. Enda ülesandeks pidas ta olla "lepitaja ja tasandaja, ja kui tarvis ka hoiataja".

Opositsioon autoritaarse režiimi vastu oli lai ja ulatus kommunistidest vabadussõjalasteni. Eriti ebapopulaarne oli vaikiv olek "Tartu vaimu" kehastava humanitaarharitlaskonna hulgas. Kuna poliitiline kriis riigis oli ületatud, nõudis opositsioon valitsuselt kodanike põhiõiguste taastamist ja erakondliku tegevuse taaslubamist. Valitsus põhjendas erakondade mittelubamist sise- ja välisjulgeoleku kaalutlustega.

Möödukas isikuvõim

K. Pätsi kujundatud Eesti poliitilises korras ja ametlikus ideoloogias oli totalitarismile iseloomulikke jooni: etatism, riigi ja rahvuse asetamine kõrgemale üksikisikust,

juhi põhimõtte rakendamine ja riigipea primaat poliitilises süsteemis, poliitiliste parteide tasalülitamine ja monopolierakonna prototüübi (Isamaaliit) olemasolu, integraalne rahvuslus, korporativism (kutsekojad), ideoloogiline kontroll ja tsensuur, riiklik propaganda, kaitseesisekorra režiim ja kodanikuõiguste kitsendamine. Ent need jooned polnud viidud äärmuseni ega väljaarendatud lõpuni, nagu suurtes diktatuurimaades. Eestis oli tegemist diktatuuri pehmemema vormiga. Parteide keelustamisega poliitiline tegevus ei surnud välja. See koondus akadeemilistesse ja kutseorganisatsioonidesse. Demokraatia ajajärgul väljakujunenud parteipoliitiline jagunemine kestis edasi ja ilmutas end VI Riigikogus, kus opositsioon sai legaalse esinduse.

Valitsuse ametlikule kursile opositsioonilisi ideoloogiaid ei juuritunud välja. Ajakirjanduse suukorvistamisele vaatamata säilis märkimisväärne intellektuaalse eneseavaldamise ja -väljendamise võimalus ning kultuuri- ja teadusloomingu vabadus, mida kasutati laialdaselt. Eesti puhul ei saa ka rääkida välispoliitilisest imperiaalsusest, militarismist, šovinismist, messianismist ega massirepressioonidest teisitimõtlejate vastu. Eesti välispoliitika oli täiesti kaitsealine. Demokraatia kokkuvarisemist ja autoritaarse korra sündi Eestis ja teistes Ida-Euroopa noortes riikides on seletatud kodanikukultuuri traditsioonide ja poliitilise demokraatia kogemuste vähesusega.

Pätsi ideid ja valitsuskorda on hinnatud mitmeti. Tema juhitud poliitilist režiimi on nimetatud (pro)fašistlikuks, autoritaarseks, presidentaalseks, diktatuuriks, klikivalitsuseks, tasakaalustatud riigikoraks, konservatiivseks demokraatiaks, juhitud demokraatiaks, mõõdukaks demokraatiaks. Toivo Raun on kirjutanud, et K. Pätsi autoritaarne režiim läks kaugemale kui vaja ja kestis kauem kui vaja. Sellega võib nõustuda, arvestades seejuures nii Eesti siseriiklikku tausta kui üldisi arenguid maailmasõdadevahelises Euroopas.

Mis saab meie terminoloogiast edasi?

ERÜ esinaine KRISTA TALVI:

1993. a. jaanuarist tegutseb Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juures terminoloogiatoimkond, kelle ülesandeks on raamatukogunduse ja tema sidusalade oskussõnade loomine, terminiseletuste sõnastamine ning eestikeelsetele võõrkeelsete vastete leidmine. Toimkonna heakskiidetud oskussõnu võib käsitleda normterminitena.

ERÜ terminoloogiatoimkonnas on palju liikmeid ning nad teevad ühiskondlikus korras tõsist tööd. Toimkonda juhib 2001. aasta jaanuarist Maris Ringvee, esindajaid on mitmest raamatukogust ja Eesti Keele Instituudist: Eveliis Eller, Helgi Elken, Tiiu Erelt (2001. a. sügisest), Hans Jürman, Siiri Lauk, Sirje Nilbe, Anu Nuut, Mare Onga, Antti Oviir, Maia Randma, Mari Sibul, Kalju Tammaru, Maret Teetlaus. Tänu nimetatud inimestele meie terminoloogia üldse elab. Kuid tahaksin meenutada veel kord ka äsjalahkunud keelemeest Rein Kulli, kes pühendunult arendas ligi kolmkümmend aastat meie oskussõnavara.

Toimkond koguneb töökoosolekuteks kord kuus. Murelapseks on juba 1998. aasta kevadel alustatud raamatukoguhoidja sõnaraamatu koostamine ja väljaandmiseks ettevalmistamine. Sõnastiku tegemine osutus loodetust aeganõudvamaks ja töömahukamaks, sest selle aluseks võeti aastakümnete jooksul tehtud töö – läbiarutatud ja kokkulepitud terminid ja Hans Jürmani "Varia" käsikiri. Kogu materjal on koondunud RR-i raamatukogunduse osakonna terminoloogiasektori andmebaasi, mille toimetamisega praegu ka tegele-

dakse RR-i normandmete osakonna juhataja Sirje Nilbe juhtimisel.

Väga sooviksin, et Tallinna Pedagoogikaülikooli infoteaduste osakonna ja Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse ja infoteaduse osakonna asjatundlikud ja teotahelised inimesed osaleksid samuti toimkonna töös. Avaldan selle mõtte kui üleskute kõikide kolleegidele, kes tunnevad kutsumust täiendada ja parandada meie oskussõnavara. Nõustun Hans Jürmani väitega, et toimkonna liikmete arv ei pea olema arvuliselt suur, kuid peaks koosnema töötahtelistest asjatundjatest.

RR-i raamatukogunduse osakonna juhataja ANU NUUT:

Eesti Rahvusraamatukogu on olnud raamatukogundusliku oskuskeele koordineerimise keskus ligi 68 aastat. Aastaid on koos teadusraamatukogude esindajate ja keeletespetsialistidega korraldatud raamatukogusõnavara arutelusid. Kuid terminoloogiatoimkond intensiivsus oli aastati erinev. 1990. a. loodi RR-i koosseisus raamatukoguterminoloogia sektor ja 1993. aastal ERÜ juurde raamatukoguterminoloogia toimkond. Nende omavaheline koostöö on olnud tõhus, eriti intensiivseks on see muutunud viimasel paaril aastal, mil alustati üldise raamatukoguhoidja sõnaraamatu ettevalmistamist ja on käidud koos kaks-kolm korda kuus.

Ajavahemikus 1992–1997 publikatsioonis RR raamatukogusõnastiku temavihikud "Kataloogiterminid", "Raamat. Raamatukogu", "Lugejateenindus", "Kogud. Komplekterimine".

Raamatukoguterminoloogia, nagu iga teine erialaterminoloogia, muutub koos ajaga. Igas eluvaldkonnas on kasutusel oma oskusteave ja oskussõnavara, nii ka raamatukoguhoidjal. Väikeriigina oleme alati pidanud teadmiste täiendamiseks vaatama suurriikide poole. Nii on meie oskussõnavarasse jätnud oma jälje võõrkeelsed õpikud, alusdokumendid ja muud juhised. Kuna nõukogude ajal toetusime erialaste teadmiste täiendamisel venekeelsetele materjalidele, siis oli erialakeele kujunemises tunda mõistagi vene keele mõju. Taasiseseisvunud Eestis püüame üha enam õppida Lääne-Euroopa, Põhja-Euroopa, Ameerika ja teiste arenenud riikide raamatukogundusest, osaleda rahvusvaheliste organisatsioonide töös ja rahvusvahelistes koostööprojektides, kus suhtlemiskeeleks on inglise keel. Inglise keele mõju on raamatukogunduslikus keeles üha rohkem tunnetatav. Seoses infotehnoloogia arenguga, digiteerimise ja elektroonilise keskkonna uuenemisega raamatukogus kasvab ingliskeelsete terminite tähtsus, seega ka vajadus nende eestikeelsete vastete järele.

Erialakirjanduse tekstide tõlkimine eesti keelde nõuab aga normeeritud eestikeelseid erialatermineid. Raamatukogunduse standardimisega, ISO ning IFLA standardite tõlkimisega on lisandunud hulganisti uusi oskussõnu, mis vajavad terminitena normeerimist ja ühtlustamist.

Ma ei arva, et meil on oskussõnadega rohkem probleeme kui Lätis-Leedus või mõnes teises postsotsialistlikus riigis. Raamatukogundusliku oskussõnavara normeerimisega on tegeldud vastavalt võimalustele ja prioriteetidele rahvusraamatukogude töös. Sloveeniat võib lugeda väga edukaks, aga teised Balti riigid vaatavad Eesti poole küll kadestava pilguga ja leiavad, et neil on õppida meilt.

Probleemiks on aga ühtse ja üldise, kogu raamatukoguterminoloogiat hõlmava trükitud raamatukoguhoidja sõnaraamatu puudumine. Asi peitub rahas, sest trükiväljaanne läheks kalliks. Juunis toimunud Balti riikide rahvus-

raamatukogude seminaril LiLaEst 2001 oli üheks arutluse teemaks ka raamatukoguterminoloogia. Selgus, et meil on ainukesena juba aastaid tarvitusel vastav elektrooniline andmebaas. (Läti ja Leedu rahvusraamatukogu on esitanud küll korduvaid taotlusi elektroonilise raamatukoguterminoloogia andmebaasi loomiseks, aga tulemusteta.)

Võib-olla raamatukoguhoidjad ei teagi, et RR-ist võib saada konsultatsiooni umbes 3500 normeeritud raamatukogutermini kohta! Igal juhul palun vaadake RR-i koduleheküljel rubriiki "Eesti raamatukogud" (raamatukogundus RR-is), seal leiab kontaktandmed.

1999. aastal ilmus trükist järjekordne teemavihik "Infotehnoloogia", mis käsitleb raamatukogunduses kasutatavaid infotehnoloogia-alaseid termineid. Praegu on uuendamisel seni ilmunud teemavihikute oskussõnavara ja valminud inglise-eesti, eesti-inglise raamatukoguterminoloogia keelesõnastik, mis antakse trükki veel selle aasta novembris. Tõsi, paar viimast aastat töötab RR-is ainult üks terminoloog – Maris Ringvee, kelle oskuslikul eestvedamisel on terminoloogiatöö omandanud igati kaasaegse ilme. Tema on põhiliselt koostanud ka viimati nimetatud keelesõnastikud ja elektroonilise andmebaasi.

Viimastel aastatel oleme ainsana Baltimaade rahvusraamatukogudest osalenud Sloveenia Rahvusraamatukogu algatatud ühisprojekti "Mitmekeelne raamatukoguterminoloogia sõnastik", mis aitab täiendada meie andmebaasi. Tahaksime ühineda ka Läti Rahvusraamatukogu algatatavas rahvusvahelises raamatukoguterminoloogia sõnastiku andmebaasi projektis.

Igapäevane raamatukoguterminoloogia uuendamine ja normeerimine on pidev töö ja jätkub edaspidigi (RR-i seaduses sätestatud kui osa raamatukogunduse teadus- ja arendustegevusest).

Lähem eesmärk on andmebaasi avamine RR-i koduleheküljel ja tulevikus CD-ROM-il.

Võib küsida, kas on vaja välja anda teemavihikuid, kui tuleb

raamatukoguterminoloogia sõnastik. Kindlasti on, sest iga eriala oskussõnavara täieneb ja muutub ning ükski sõnastik ei ole ammendav ja lõplik. UNESCO ja Euroopa Nõukogu kuulutasid aasta 2001 keelteastaks – raamatukoguterminoloogia on üks paljudest suhtluskeeltest – austagem siis oma eriala keelt!

ERÜ terminoloogiatoimkonna esimees MARIS RINGVEE:

Kui vaadelda olukorda ERÜ terminoloogiatoimkonna vaatevinklist, siis jätkub aastaid tagasi alustatud töö üldise raamatukoguhoidja sõnaraamatuga. Kuna sõnaraamatu trükkis avaldamiseks puudub raha, siis esialgu ilmub sõnaraamat elektrooniliselt (ehk juba selle aasta lõpuks). Veebiväljaande aluseks on Eesti Rahvusraamatukogu raamatukogunduse osakonna terminiandmebaas.

Terminiandmebaasi elektrooniline väljaandmine on siiski vaheetapp – finantside leidmiseni! Nii jõuab aga teatud osa valmisolevast materjalist paljude huviliste arvu tisse, ja meie kuuleme loodetavasti hinnangut tehtud tööle.

Praegusel hetkel pääsevad andmebaasi juurde vaid RR-i raamatukogunduse osakonna terminoloogiaspetsialistid. Terminiandmebaasi abil vastame praegu põhiliselt päringutele. Paraku on väga palju (liigagi palju) neid, kes ei oska või ei taha küsida ning nuputavad ise uusi sõnu välja. Veebiväljaandmise eeliseks trükise ees on võimalus seda pidevalt täiendada, parandada ja uuendada.

Siinkohal palve kõigile, kes tunnevad puudust erialasest sõnaraamatust. Tegelikult koostame me ju sõnaraamatut teile – kasutajatele. Selleks aga, et sõnaraamat vastaks teie ootustele ja soovidele, oleks tore, kui esitaksite ettepanekuid, mida sõnaraamat võiks sisaldada või milliseid probleeme olete erialakirjandust lugedes märganud.

Seega, töö terminoloogiaga jätkub.

RAAMATUKOGU VÄÄRTUS JA MÕJU

AIRA LEPIK

TPÜ raamatukogunduse õppetooli professor

Sissejuhatuseks

Raamatukogu väärtus ja mõju on huvitanud nii raamatukogunduse analüütikuid kui praktikuid. Raamatukogu väärtust on mõõdetud ja hinnatud nii kvantitatiivselt kui kvalitatiivselt ning sedastatud ka mõlema käsitluse ühildamisvajadust.

Käesolevas kirjutises antakse ülevaade võimalikest organisatsiooni väärtuse (*value*) ja mõju (*impact*) analüüsimis- ja hindamis-mudelitest ning nende kasutamise vajadusest raamatukogu tegevuse tulemuslikkuse väljaselgitamisel. Samuti keskendutakse Jennifer Crami käsitlusele raamatukogu väärtuse mitmeplaanilisusest, kus raamatukogu turuedukust hinnatakse kujundatud usalduse ja loodud väärtuse kaudu.

Väärtusmudelid

Organisatsiooni väärtuse analüüsimiseks on viimasel kümnendil kasutatud organisatsiooni eneseanalüüsi mudeleid, millest tuntumad on Euroopa Kvaliteedi Juhtimise Fondis (*European Foundation for Quality Management's/EFQM*) väljatöötatud kõrge kvaliteedi mudel (*excellence model*) ja selle Põhja-Ameerika analoog, mis on tuntud mudeli looja Malcolm Baldrige'i nime järgi ning nimetatud Baldrige'i kvaliteedi määranguks (*Malcolm Baldrige Quality Award*).

Mõlema mudeli kasutamise eelduseks on organisatsiooni eneseanalüüsi ja -hinnangu vajadus. Organisatsiooni väärtust tuleb hinnata vastavalt kehtestatud kriteeriumidele, tema sisendi (võimaluste) ning väljundi (tulemuste) tasakaalus.

EFQM kvaliteedi mudel eeldab võimaluste (*enables*) ja tulemuste (*results*) tasakaalustamiskeemi, kus mõlemad pooled oleksid võrdsed – kokkuleppeliselt 500 punkti väärtuses (*European Foundation of Quality Management* 2001).

Võimalused (500 punkti) moodustuvad järgmistest komponentidest:

- juhtimisvõime (*leadership*) – 100 punkti;
- inimesed (*people*) – 90 punkti;
- poliitika ja strateegia (*policy and strategy*) – 80 punkti;
- partnerlus ja ressursid (*partnerships and resources*) – 90 punkti;
- protsessid (*processes*) – 140 punkti.

Skeemi puhul rõhutatakse eelkõige organisatsiooni panust, mis aitab ennetavalt leida tulemustena aktsepteeritavad võimalusi.

Tulemused moodustuvad järgnevatest komponentidest (500 punkti):

- inimesed (*people results*) – 90 punkti;
- kasutajad (*customer results*) – 200 punkti;
- ühiskond (*society results*) – 60 punkti;
- võtmetegevuste tulemuslikkus (*key performance results*) – 150 punkti.

Mudeli abil kavandab, mõõdab ja hindab organisatsioon tulemuslikkust. Kirjeldatud mudeli keskes on n.-ö. RADAR-loogika, mille järgi on organisatsioonil vaja tasakaalu saavutamise ja hoidmise nimel oma tegevust analüüsida tulemuste (*Results*), lähenemise

(*Approach*), positsioonidele asumise (*Deployment*), hindamise (*Assessment*) ja kogu protsessi taas läbi vaatamise (*Review*) aspektist. Mudel lähtub eeldusest, et nii organisatsiooni juhtkonna, kasutajate kui ka ühiskonna kvaliteet saavutatakse partnerluse, ressursside ja protsessi kaudu.

EFQM kvaliteedi mudel tingib, et organisatsioon peab orienteeruma tulemusele ja kasutajale, juhtima protsesse faktide abil, süvendama partnerlust ja avalikku vastutust.

1988. aastast Põhja-Ameerikas kasutatud **Baldrige'i kvaliteedi määrangu kriteeriumid** hõlmavad seitset üksteisega seotud kategooriat (*Management quality* 2001).

- Juhtimine – 95 punkti.

Juhtimise puhul on silmas peetud eelkõige nii organisatsiooni kui ka tipp-personali juhtimiskust. Siin on arvestatud juhtimisotsuste vastuvõtmise struktuuri ja mehhanisme, eeldades, et tulemuslik juhtimissüsteem loob selged väärtused, seab kõrged ootused ja kujundab lojaalsust. Meeskonnatöö põhineb jagatud vastutusel, toetades riske ja algatusi. Nimetatud kategooria seostub organisatsiooni kui terviku väärtustega, tulemuslikkuse ootustega ja keskendub kasutaja ja teiste huvigruppide väärtuste kujundamisele ja tasakaalustamisele.

- Strateegiline planeerimine – 60 punkti.

Teine Baldrige'i kategooria käsitleb organisatsiooni strateegiliste suundumuste määratlemist ja neile vastava tegevuskava koostamist. Paljud organisatsioonid kasutavad planeerimise protsessi ühisosa

leidmiseks ja ühiseväärtuse kujundamiseks. Strateegiline vaade tulevikku aitab organisatsioonil leida turunišši või laiendada turuosa. Ennetada muutusi, võtta riske ja toetada omavahel võistlevaid suundi.

■ Kasutajale ja turule orienteeritus – 300 punkti.

Kriteerium näitab, kuidas organisatsioon piiritleb kasutaja ja turuga seonduvaid reegleid, arvestab kasutaja rahulolu, ootusi ja eelistusi ning loob partnerlussuhte pakutavate või vahendatavate teenustega. See kategooria seostub ka kasutajauuringutega – tema rahulolu analüüs, intervjuud fookusgrupiga, osalusvaatlused jne. Eesmärgiks on seega püsisuhte loomine ning kasutaja lojaalsuse kujundamine ja säilitamine.

■ Informatsioon ja analüüs – 75 punkti.

Nimetatud kategooria käsitleb organisatsiooni tulemuslikkuse mõõtmise ja hindamise süsteemi tervikuna ning määrab andmete ja informatsiooni tulemuslikkuse analüüsimise meetodid. Seega on oluline nii organisatsiooni tulemuslikkuse mõõtmine kui ka selle analüüs, milles kasutatakse ka tasakaalustatud arvestuskaardi meetodikast tulenevaid võimalusi (Vt. ka RK 2001, nr. 2, lk. 30–32.).

■ Keskendumine inimressurssidele – 150 punkti.

Analüüsitakse, kuidas organisatsioon aitab töövõtjatel kasutada täielikumalt oma potentsiaali, et osaleda organisatsiooni eesmärkide realiseerimises. Kategooria sisaldab professionaalsuse, vastutuse, motiveerituse ja rahulolu kriteeriume.

■ Protsessi juhtimine – 140 punkti.

Analüüsitakse organisatsiooni võimekust juhtida protsesse – teenuse potentsiaali, protsessi, tulemust; hinda ja hinnakujundust; toetusmehhanisme teenuse pakkumiseks ja vahendamiseks jne. Protsesside puhul hinnatakse eelkõige nende vastavust nõudlusele ja võimet uuendustega kaasa minna.

■ Tegevuse tulemus – 180 punkti.

Viimases Baldrige'i kategoorias käsitletakse organisatsiooni tulemuslikkuse tõestamist n.-ö. võtmevaldkondades: kasutaja rahulolu, finants- ja turundustulemuslikkuses, inimeste juhtimises, vahendajate ja partnerite valiku tulemuslikkuses ning kogu organisatsiooni tulemuslikkuses tervikuna. Tegevuse tulemust suhestatakse ka konkurentidega.

Mõlema mudeli kasutamist raamatukogu kui organisatsiooni väärtuse ja mõju analüüsimiseks on käsitletud raamatukogu teenuste turunduse (Weingand 1997, Hobohm 1999), raamatukoguteenuste kvaliteedi (Hernon, Whitman 2001) ja kasutaja rahulolu (Hernon, Altman 1998, Hernon, Nitecki, Altman 1999) kontekstis.

Raamatukogu väärtuse mõõtmisest

Raamatukogu väärtus ja mõju on leidnud põhjalikku käsitlust eelkõige Jennifer Crami uuringutes (Cram 1995, 2000).

Analüüsid raamatukogu väärtuse mõõtmise kontseptuaalset raamistikku, toob Cram välja järgmised osad:

■ raamatukogu kui organisatsioon;

■ raamatukogu ruumiline kontekst;

■ raamatukogu siht- ja huvi-grupid raamatukogu väärtuse ja mõju kujundajana;

■ raamatukogu väärtuse mõõtmine kui protsess (Cram 2000).

Vaadeldes raamatukogu väärtuse mõõtmise raamistiku osi lähemalt, võib nentida mitmeid seaduspärasusi. **Raamatukogu kui organisatsiooni analüüs** tuleneb tema rollist kas iseseisvana (nt. rahvaraamatukogu) või mõne organisatsiooni allstruktuurina (nt. ülikooliraamatukogu). Raamatukogu on seega käsitletav tegevusena (*activity*), mis mõjutab teatud süsteemi ja võimaldab selles osaleda. Raamatukogu kaudu saab kasutada organisatsioonis leiduvat (nt. ülikoolis õppimiseks) või osaleda kogu süsteemi pakkumistes (nt. haruraamatukogu ja keskraamatukogu ühiskasutus infovõrkude abil).

Raamatukogu ruumiline kontekst (*spatial context*) tähendab väärtuse mõõtmise indikaatorite käsitlemist teatud tervikliku süsteemina. Ruumilise konteksti moodustavad Crami analüüsis järgmised komponendid:

■ väliste mõjutuste tasand;

■ täpsustus ehk fookustasand;

■ eristumise tasand;

■ sisemiste mõjutuste tasand (Cram 2000).

Näiteks võib eristumise tasand kujuneda mõnest raamatukogu teenusest või teeninduspunktist.

Raamatukogu huvi- ja sihtgrupe analüüsid eristuvad neli osa, mis eksisteerivad küll iga raamatukogu puhul, kuid on oma olemuselt erinevad igal erijuhul:

■ normatiivsed grupid – omavad raamatukogu üle otsest või kaudset mõjuvõimu (valitsus, rahastaja, omanik, kutseühing, standardite kehtestajad);

■ funktsionaalsed grupid – osalevad raamatukogu igapäevategevuses (personal, ametiühingud, vahendajad, teenusepakkujad);

■ hajuvad grupid – kaitsevad teiste huve ja õigusi (tugiisikud, meedia);

■ kasutajate grupid – raamatukogu teenuste kasutajad (siht-rühmad kujunevad vastavalt infovajadusele ja selle rahuldamise viisidele ja võimalustele).

Raamatukogu väärtuse mõõtmise protsess sisaldab ka kasutaja rahulolu, sest teenuse kvaliteedi määrab oluliselt kasutaja (Vt. ka RK 2000, nr. 4, lk. 5–7). Kasutaja rahulolu annab võimaluse analüüsida nii panust kui tulemust, mis ühtlasi kujundab raamatukogu kui terviku väärtust. Väärtus on aga tihti seotud teatud eelarvamustega, mida on mõjutanud raamatukogu imago ja staatus ühiskonnas. Raamatukogu väärtuse mõõtmise protsessi mõjutavad kõik raamistiku osad, seda produktiivsuse, kvaliteedi ja kasulikkuse kaudu.

Kokkuvõtteks

Raamatukogudel ei ole neile loomuomast objektiivset väärtust. Väärtus on subjektiivselt hinnatav ja seotud arusaamisega raamatukogu reaalsest või potentsiaalsest kasust. Seega on raamatukogu

väärtus ja mõju käsitlevad komplekselt. Erinevad siht- ja huvigrupid on unikaalsed ja nõuavad tulemuslikkuse mõõtmisel ja hindamisel n.-õ. raamatukoguruumi arvestamist.

Raamatukogu väärtus on vaadeldav nii majanduslikust kui sotsiaalsest aspektist. Antud juhul keskendusin pigem raamatukogu sotsiaalse väärtuse käsitlustele, mis seob raamatukogu tema võimaliku mõjuga ühiskonna (makrotasand) ja indiviidi (mikrotasand) vahelisel mesotasandil.

Viiteallikad

Cram, J. (1995). Moving from cost centre to profitable investment: managing the perception of a library's worth. *Australasia Public Libraries and Information Services*, 8 (3), 107-113.

Cram, J. (2000). Six impossible things before breakfast: a multi-dimensional approach to measuring the value of libraries. In: *Proceedings of the 3rd Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries & Information Services*, 19-29. Newcastle-upon-Tyne, England: Information North.

European Foundation of Quality Management (2001, August 27). URL <http://www.efqm.org> (15.09.2001).

Hernon, P., Altman, E. (1998). *Assessing Service Quality: Satisfying the Expectations of Library Customers*. Washington: American Library Association.

Hernon, P., Nitecki, D., Altman, E. (1999). Service quality and customer satisfaction: an assessment and future directions. *Journal of Academic Librarianship*, 25 (1), 9-17.

Hernon, P., Whitman, J. (2001). *Delivering Satisfaction and Service Quality. A customer-based approach for libraries*. Chicago and London: American Library Association.

Hobohm, H.-C. (1999, May 19). König Kunde in der Bibliothek. *Einsatzmöglichkeiten von Dienstleistungsmarketing in Informations-einrichtungen*. URK <http://www.fh-potsdam.de/~hobohm/kunde.htm> (15.09.2001).

Management quality (2001, May 25). *Management quality – the Baldrige Model*. URL <http://www.baldrige.com> (15.09.2001).

Weingand, D. (1997). *Customer service excellence: a concise guide for librarians*. Chicago: American Library Association.

BIBLIOGRAAFIA SUURSÜNDMUS

Ilse Hamburg. Eesti bibliograafia ajalugu 1901–1917. Tallinn, 2001. 355 lk.

Monograafia esitlus toimus 16. mail Eesti Rahvusraamatukogus – suursugune ja pidulik, väheldane külaliste arvult, kuid ma sooviksin, et antud uurimus ei jääks teistegi erialainimeste tähelepanuta.

Ilse Hamburg on tuntud tegija – uurija, vanema põlvkonna bibliograaf, kelle tekst on faktitihe, täpne, korrektne, rikkalikule arhiivi- ja trükimaterjalile toetuv, kiirustades tehtud seisukohavõtte ja järeldusi vältiv. Vaadeldav teos toetub varem ilmunud käsitelule (I. Hamburg, Eesti bibliograafia ajalugu 19. sajandi lõpuni, 1986), olles sisult ja struktuurilt eelmise jätk ning sissejuhatuseks 1920.–1930. aastale, mil eesti (rahvus)bibliograafia organisatsiooniliselt ja teadlikult (teaduslikult) välja arendati.

Aastaid 1901–1917 on raamatuteadlased vähe käsitlenud. Ajajärk sisaldab Hamburgi uuringu alusel palju uusi algatusi ja ettevõtmisi bibliograafia valdkonnas; eesti soost entusiaste-kavandajaid ja ka teostajaid, kelle koostatud trüki- ja käsikirjalised bibliograafiavahendid arendasid edasi baltisakslaste varasemat bibliograafiategevust. Andmed nii isikute ja organisatsioonide kui ka koostatud bibliograafiavahendite kohta on autor põhjanevalt ja detailselt kirja pannud, kusjuures hämmastab *de visu* läbiuuritud arhiivimaterjalide ja bibliograafiaväljaannete rohkus. Uurija on nagu töomesilane, kes taotleb kogumi täielikkust (täiuslikkust), ei jäta midagi kõrvale ega tähelepanuta, ta on visa ja järjekindel, seetõttu mõneti pisidetailidesse laskuv, mis mõnevõrra raskendab lugemist ja kirja pandu jälgimist. Õeldu puudutab eelkõige nimestike ülesehituse ja kirje detailseid kirjeldusi, millest lugedes üle libised. Vahest oleks monograafias võinud olla veel eraldi üldistav peatükk bibliograafiaväljaannete koostamismetoodikast. Vastavaid

tähelepanekuid on uurijal küllaldaselt.

Kes võiks olla monograafia kasutajaskond? Tundub, et teos on eelkõige huvitav isikule, kel on olnud kokkupuuteid eesti kultuuri ja bibliograafia arengulooga, et märgata ja vastu võtta uut, millele autor tähelepanu juhib. See ei ole populaarse käsitlusega lugemisvara, vaid nõuab kasutajalt süvenemisostust ja ka aega, kuigi tekstiline osa ei ole pikk, ainult 227 lehekülge. Järgneb mahukas "Kasutatud allikad ja kirjandus" (776 nimetust), mis on omaette vaadelduna väärtuslik, sisaldades ka antud perioodi bibliograafiavahendite kirjed. Monograafias on lühendite loetelu, isikunimedete register ja resümeed inglise, saksa ja vene keeles. Kahjuks puuduvad fotod, illustatsioonid, statistilised tabelid, skeemid, mis muudaksid teose atraktiivsemaks ja ülevaatlikumaks. Samuti oleks võinud autori poolseid olulisi seisukohti esitada sõrendatult või mõnel muul tähelepanu köitval viisil, eriti puudutab see iga peatüki kokkuvõtet ja kogu teost kokkuvõtvat osa "Eesti bibliograafia põhijooni 1901–1917" (lk. 224–228). On tunda kiirustamist – mõningad isikuandmed ja ka faktid korduvad monograafia eri osades, mida oleks saanud viidetegega vältida. Kuid jätkem kriitika – valminud on uurija aastatepikkune huvi ja armastusega tehtud töö, mis ilmus tänu raamatuaastale ja ERA Peakomitee toetusele Eesti Rahvusraamatukogu väljaandena.

Võrreldes kahte Ilse Hamburgi monograafiat – varasemat ja praegust – on autor saanud end tänu ajastule vabamalt väljendada. Nii sisaldab see näiteks Eestimaa luteri kirikuõpetajate soovitatud raamatute nimestikke, jõulueelseid raamatuseoitusi ajakirjanduses, raamatute soovitusi rahvusküsimuses, mille tsensuur oleks nõukogude

*TPÜ kauaaegne õppejõud
Mari Kalvik
Foto: Teet Malsroos*

ajal karmilt välja jätnud või mõtet moonutanud. On hea, et küpse teadlase elutöö just praegu meieni jõudis. Vajaduse korral juhib Ilse Hamburg tähelepanu antud monograafia eelkäijale ja parandab või täiendab seal kirjapandut.

Teose ülesehitus on igati vastuvõetav. Kasutatakse tänapäeva bibliograafitermineid ja bibliograafiaharude jaotust, kuid käsitlus sisaldab ka tollal kasutusel olnud terminoloogiat ja seisukohti bibliograafiale – ajajärgu hõng ei ole kadunud. Kuues peatükis käsitletakse eesti rahvusbibliograafia, soovitusbibliograafia, raamatümüübibliograafia, erialabibliograafia ning personaal- ja biobibliograafia arengulugu. Lisaks veel eesti raamatu kajastumine vene riikliku bibliograafia väljaannetes. Uuriija on sihiks seadnud kindlaks teha kõik vaadeldaval perioodil avaldatud ja avaldamata bibliograafiavahendid (iseseisvalt ilmunud, aastaülevaated, raamatuisene ja artiklijärgne bibliograafia, kataloogid, käsikirjalised materjalid – kartoteegid, lehtmaterjalide kogud jm.). Teadlane tunneb ajaloolist tausta ja on läbi töötanud tolaegse ajakirjanduse (ajalehed, ajakirjad, aastaraamatud, kalendrid) ja üksikväljaanded. Koostatud bibliograafiaosa haarab nii mahukaid nimestikke kui ka olulisemaid paari nimestusega loetelusid. See on olnud väga mahukas kogumistöö.

Kindlakstehtud bibliograafiavahendeid iseloomustatakse väljakujunenud skeemi kohaselt läbi kogu monograafia: koostamislugu ja allikad, koostajad, registreeritud kirjanduse laad ja maht, ülesehitus ja kirje, trükkis avaldamine, hinnangud. Bibliograafia puhul on oluline hinnanguline moment, sest allikad aja jooksul ei vanane, vaid neid tõlgendatakse uutmoodi, mida teeb ka Ilse Hamburg. Sügavat huvi on talle pakkunud koostajad – nii tänapäeval tuntud kultuuritegelased kui ka bibliograafia alal juhukatsetajad. Uuriija avab mitme isiku (näit. Jaan Jõgever, Villem Reiman, Oskar Kallas, Udo Ivask, Heinrich Oskar Niggol, Mihkel Kampmann, Villem Ernits, Karl August Einbund (Eenpalu) jt.) tähtsuse eesti bibliograafia kujundajana. Uudne on ju püstitada küsimusi, miks nad bibliograafiaga tegelesid, kui kaugele jõudsid ja kas hiljem on nende isikute poolt kogutud materjale (eriti käsikirjalisi bibliograafiavahendeid) tuntud ja kasutatud. Mõningatel juhtudel on bibliograafiaga aastaid tegelnud isiksused teenimatult varju jäänud, näiteks EÕS-i raamatukoguhoidja P. v. Haller, kelle tegevuse bibliograafina ta avab. Hamburg arvab, et F. Puksoo läks Halleri käsikirjalisest eestikeelsete trükiste retrospektiivsest üldnimestikust a. 1553–1900 kohta õigustamatult mööda, ei juhtinud sellele küllaldaselt tähelepanu, piirdudes ainult Schwabe kataloogi rõhutamisega: “Eesti ajakirjanduses pole P. v. Hallerist ega tema käsikirjast ei tema eluajal ega hiljemgi kirjutatud, töö on jäänud üsna vähetuntuks. 1938. aastal ilmunud ülevaate-teoses ÖESi 100. aastapäeva puhul kirjutas F. Puksoo Halleri nimestikust muu hulgas ja väga lühidalt ning ebatäpselt, nimetades seda vaid A. J. Schwabe koostatud kataloogi (ilm. 1867) jätkuks, mis ei suutvat eesti rahvusbibliograafia ülesannet täita. Kuigi F. Puksoo oma hinnangut ei põhjendanud, kujundas see siiski suhtumist Halleri nimestikku kui sellisesse, mis suuremat tähelepanu ei vääri.” (lk. 31) Seega murrab Ilse Hamburg väljakujunenud arvamusi ja seisukohti ning avardab oluliselt meie

teadmisi eesti bibliograafia alal. Ta teeb kindlaks koostajate pseudonüüme, peatub algatustel ja katsetustel, mis panid aluse hilisematele töödele ja tegemistele. Uuriija juhib tähelepanu bibliograafiavahendite koostamise järjepidevusele ja peab oluliseks teha kindlaks ka vähetuntud koostajate eluloolised andmed. Näiteks üliõpilased Johannes Veltmann (Weltmann) (lk. 15) ja August Voldemar Kolga (lk. 67), harrastusteatri tegelane Sergei Parimi (lk. 131), põllumees Palu Peeter Liebus (lk. 145) või huvitav isiksus – rändraamatukaupmees ja kirjastaja Peeter Rootslane, kellest on monograafias mitmes kohas juttu.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Ilse Hamburg on loonud tugeva aluse eesti bibliograafia arengu edaspidiseks uuringuks – on, millele toetuda ja millest lähtuda. Kokkuvõttev tsitaat monograafiast: “Aastad 1901–1917 moodustavad eesti bibliograafia arengus üsna lühikese ajajärgu. See oli aga eesti rahva elus hooga arengu ja suurte muutuste aeg, mis avaldus rahvuskultuuriski. Seetõttu näeme neil aastail edasiminekut, tähelepanudavaid töid või kavatsusi ja algatusi ka eesti bibliograafias. Kõigi kavatsuste elluviimiseks ei olnud veel eeltingimusi. Et sundeksemplari Eestis ei rakendatud, polnud võimalik uudiskirjandusest täielikku informatsiooni hankida. Ei jätkunud ainelist võimalusi, nappis teadmistega tegijaid, takistasid sõja- ja revolutsiooniaastate rasked majanduslikud ja poliitilised olud. Alles pärast Vabadussõda, aastail 1920–1940 Eesti vabariigis, loodi tingimused ja võimalused mitme varasema kavatsuse realiseerimiseks ja algatuse jätkamiseks.” (lk. 226)

Kust aga leida Ilse Hamburgi elutöö jätkajat? Kes võtab infoajastul vaatluse alla esimese Eesti Vabariigi mahuka bibliograafiateggevuse, mis oli nõukogude perioodil tabuteema ja seega vähe käsitletud. Küsimus kerkis üles ka monograafia esitlusel, kuid jäi vastuseta, n.-ö. õhku rippuma.

Tahaksin juhtida tähelepanu Eesti Vabariigi (a. 1920–1940) bibliograafiateggevust käsitlevatele üliõpilasuuringutele, mida säilita-

takse käsikirjalistena ja on seetõttu vähetuntud. TÜR-i käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas paiknevad F. Puksoo juhendatud proseminaritööd 30-ndate aastate teisest poolest ja ka okupatsiooni-ajast. Nimetan mõningad käsitletud bibliograafiateemasid ja töid teostanud üliõpilasi:

– rahvusbibliograafia alalt: Villem Raud, Kaja Luud, Anette Uluts;

– teadusbibliograafia: Lucie Põdras, L. Vahtra, Tiina Varang;

– biograafialeksikone puudutavad: Helgi Kõpp, Rein Sepp.

Ka TPÜ raamatukogunduse ja bibliograafia eriala üliõpilaste diplomitööde temavalikul peeti oluliseks 1920.–1930. aastaid. Aastaid on uuritud raamatut, kirjastustegevust, raamatukogundust ja bibliograafiat arengulooliselt. Osa kaitstud diplomitöödest paikneb Pedagoogikaülikooli raamatukogus, osa on kadunud, sageli kahjuks olulisemad. 1996. a. kevadel valmis diplomitööna Anu Reka koostatud “Raamatukogunduse, info- ja raamatuteaduse alased diplomitööd Tallinna Pedagoogikaülikoolis”. See sisaldab loetelu 1967–1995 kaitstud diplomitöödest, mida on arvuliselt 884. Sealt leiab informatsiooni ka bibliograafia alalt. Nimetan ainult mõningaid: Elisabeth-Maria Siitam “Eesti Vabariigis a. 1918–1940 väljaantud bibliograafianimestikud” (1994), Reet Jürimaa “Oskar Urgarti bibliograafiaalane tegevus 1920.–1930. aastail” (1996), Liina Vellesalu “Eesti kirjandusbibliograafia arenguhooni (kuni 1940)”. Ilukirjanduse ja kirjandusteaduse nimestikke (1996. a.) jt. Tavaliselt valmivad diplomitööd juhendaja ja üliõpilase koostöö viljana, mille õnnestumisel on rõõm vastastikune ja kirjapandu võib pakkuda huvi ka uurijale.

Lõpetuseks – lugege ja kasutage Ilse Hamburgi koostatud “Eesti bibliograafia ajalugu 1901–1917”. Noorepoolne kultuurihuvidega uurija asugu aga pidama plaani sellele järje kirjutamiseks. Selleks jõudu ja edu.

Mari Kalvik

MULJEID-MÕTTEID VILJANDIST

Maaraamatukogude seminar-laager toimus 4.–7. juunini Viljandis. Ligi 50 osalejat veetis kaks esimest päeva Viljandi Maavalitsuse saalis. Viljandimaa Omavalitsuste Liidu tegevdirektor **Märt Moll** rääkis omavalitsuste ajaloost ja praegusest arengust. Vastuseks tuleviku kohta küsijaile loetles ta eelseisva haldusreformi positiivseid külgi – vallad saavad ühinedes rohkem ressursse, on võimalik võtta ehitustegevuseks suuremat laenu, arvukama elanikkonna hulgast tuleb vallavalitsusse ja volikogusse rohkem tegusaid inimesi. Oma töövaldkonnast, kultuuritöö koordineerimisest, rääkis Omavalitsuste Liidu kultuurispetsialist **Ele Saar**.

Lääne Maakonna Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja **Mare Ektermann** kõneles ERÜ rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühma tegevusest ning soovis teavet, kuidas kasutatakse töörühma soovitusi külaraamatukogude kujundamiseks ja kirjanduse valiknimestikke. Selgus, et need ei olegi kõikidesse raamatukogudesse jõudnud.

Automatiseerimise töörühmal on, mida koos arutada.

Ühise arutelu tulemusena valmis suvepäevadest osavõtjatel ka märgukiri Kultuuriministriumile, milles anti teada, et maaraamatukogud ei soovi senist edukalt teostatavat raamatute hankimissüsteemi muuta ning ei poolda komplekteerimiskeskuse loomise ideed.

Et selgitada, kuidas on osalejad rahul keskraamatukogu tegevusega maaraamatukogude komplekteerimisel ja erialase informatsiooni edastamisel, täideti vastav küsitlusleht.

Esimene päev lõppes meeleoluka õhtuga. Viljandi Linnaraamatukogu töötajad eesotsas direktress **Evi Murdlaga** esinesid lustaka näitemänguga. Tutvumisõhtul said sõna kõik kokkutulnud tutvustamaks oma raamatukogu töid ja tegemisi.

Teise päeva vestlusringis puudutati infotehnoloogia küsimusi. Nõunik **Meeli Veskus** andis ülevaate raamatukogude internetiseerimisest senisest tasemest – Eestis on 169 püsiühendust ja 213 kasutusvõimalust. Käesoleval aastal luuakse uusi kasutusvõimalusi Tartumaal ja kui saab raha juurde, alustatakse töid ka Pärnumaal. Ka Hansapank on aidanud raamatukogudesse rajada uusi ühendusi ja annetanud riistvara. 2002. aasta lõpuks peaks 90% raamatukogudest olema internetiga ühendatud.

Elle Tarik Tartu Linna Keskraamatukogust käsitles maaraamatukoguhoidja erialast informeeritust ja seda, kuidas erinevad institutsioonid – Kultuuriministrium, Eesti Rahvusraamatukogu, keskraamatukogud, ERÜ – on sellega

Maaraamatukogude suveseminarist osavõtjad Vastemõisa raamatukogu ees.

toime tulnud. Eriala siseinfo heast valdamisest, mis on alus avalikkussuhetele, jääb praegu veel vajaka. Ootusi ei ole täiel määral täitnud RR, ka keskraamatukogude tegevusega nõustamis-, koolitus- ja komplekteerimiskeskusena ei olnud rahul pea veerand küsitlusele vastanutest. Tähtsate asjade, näiteks arenduskava või komplekteerimiskeskuse kohta on liikunud info mitut teed pidi ja segaselt.

Grupiaruteludes vaeti infotehnoloogia rakendamist, komplekteerimist ja koostööd nii kohalikul kui ka keskraamatukogu tasandil. Arutelude kokkuvõtetes selgus, et lahendamist ootavad mitmed kitsaskohad, näiteks: tuleks tsentraliseerida kirjete konverteerimine INNOPAC-ist *Kirjasto 3000*-ndesse, arvutikoolitus ja arvutihooldus peaks olema paremini korraldatud jm. Suveseminarist osavõtjad palusid Adavere raamatukogu juhatajal **Tiina Kullil** esitada grupitöö aruteludes kujunenud seisukohad seminar-laagris Põltsamaal andmaks keskraamatukogudele teavet maaraamatukoguhoidja ootustest.

Elevust tööjuttudele lisas psühholoog **Marie Teiverlauri** esinemine ja võimalus testida oma koostöövalmidust.

Huviga tutvusime Viljandi Kultuurikolledžiga. Ülevaate infotöö õppimise võimalustest andis raamatukogunduse ja infoteaduse katedri juhataja **Ilmar Vaaro**.

Kolmanda päeva veetsime ring sõidul. Vastemõisa raamatukogu on näide, kuidas aktiivsuse (projektidest raha taotlemine) ja loova fantaasiaga võib kujundada omanäolise raamatukogu. Uhiuues hoones paiknevas Suure-Jaani raamatukogus on nii lugejatele kui töötajatele mugav töökeskkond. Samas asub ka euroinfopunkt. Põikasime ka Suure-Jaani kirikusse ja kalmistule. Edasi sõitsime tutvuma Olustvere mõisakompleksiga, kuulsime selle ajaloo ja tuleviku- plaanidest. 1991. aastal kooliraamatukoguga ühinenud rahvaraamatukogu tegutseb Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis. Viimasena külastasime Puiatu raamatukogu, selle jaoks ümber ehitatud vana hoone on muutunud külaelu keskuseks, kus käivad koos kohalikud seltsid. Öhtu lõppes Heimtalis. Omanäoline, tekstiilikunstnik Anu Raua kollektisioone tutvustav koduloomuuseum pakkus silmailu ja soovi mõndagi nippi järele proovida. Tujuküllane pidu Heimtali viinaköögis kestis südaööni.

Viimane hommik oli kokkuvõtete tegemiseks ja muljete jagamiseks. Neli päikeselist päeva sõbralike viljandlaste seltsis olid huvitavad ja tegusad. Kohtumiseni Raplas aastal 2002!

*Ester Kerge,
Pärnu-Jaagupi raamatukogu
juhataja*

KOOLIRAAMATUKOGUDE SEKTSIOONI SUVESEMINAR

toimus 26.–28. juunini Keila-Joal. Seminari läbivaks teemaks oli “Kooliraamatukogu ja ainekava”. Kolm päeva kuulati loenguid, kohtuti kirjastuste esindajatega, tutvuti ümbruskonna raamatukogudega ja matkati.

Kooli arengukavast valla plaanis rääkis Harku valla haridus- ja kultuurinõunik **Ott Kasur**. Sõnavõttudega esinesid Harjumaa haridusosakonna juhataja **Enn Kasmaa**, Keila-Joa sanatoorse internaatkooli direktor **Armas Merevoo** ja Keila abilinnapea **Aimar Laulik**.

Uuest ainekavast ja sellega seonduvatest probleemidest rääkisid **Aivar Leštinski** “Avitast”, **Kadri Haljamaa** Haridusministeeriumist ja Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi juhatuse liikmed **Krista Mägi** ja **Piibe Leiger**. Uus ainekava võetakse vastu käesoleva aasta sügisel, tervikuna jõustuks ta 2003. aasta septembris. Selle rakendamiseks peavad valmis olema nii õpetajad, raamatukoguhoidjad kui ka õppekirjandust välja andvad kirjastused. Algaval õppeaastal tuleb uus ainekava kasutusele osaliselt – emakeeles, ajaloo ja loodusõpetuses. Ainekava muutmine tekitab probleeme eelkõige kirjastajatele, kuna õppematerjalid peavad trükist ilmuma õigeaks ajaks. Lohutuseks neile, kelle arvates oli uues ainekavas puudujääke, teatas Haridusministeeriumi esindaja Haljamaa, et ainekava on võimalik kommenteerida nende koduleheküljel. Emakeeleõpetajate Selts on saatnud emakeele ainekava eksperthinnangu aga Tartu Ülikooli koduleheküljele.

Pikemalt peatuti kooliraamatukoguhoidja ja emakeeleõpetajate koostööl. Emakeele ainekava nõuab põhikooli õpilaselt 12 määratud autori teose läbilugemist. Teosed valib kirjandusõpetaja, valiku-printsiipe on kolm: kirjanduslik järjepidevus, kasvatuslik külg, sujuv üleminek raskusastmeti. Tähtis on ka raamatu olemasolu raamatukogus. Ei ole mõeldav, et õpetaja nõuab niisuguse teose

läbilugemist, mida on kooli- ja kohalikus rahvaraamatukogus ainult mõni eksemplar. Märksa mõistlikum on maksimaalselt kasutada raamatukogus juba leiduvaid väljaandeid. Emakeeleõpetajate Seltsi korraldatud rühmatöö käigus, kus raamatukoguhoidjad pidid nimetama soovitatavat kirjandust eri vanuseastmetele, selgus, et enimloetletud raamatud olid endiselt "Kevade", "Kadri", "Meelis", "Tasuja", "Tom Sawyer", "Libahunt", "Säärane mulk" ja "Kõrboja peremees". Samalaladne rühmatöö toimus ka emakeeleõpetajate seminaril ja tulemused olid sarnased. Oldi ka ühisel arvamusel, et Lutsu "Kevadet" ei tohiks lugeda algklassides.

TPÜ õppejõud **Ilona Martson-Kivirähk** andis ülevaate noortest eesti lastekirjanikest. Ametialast etiketti tutvustas **Piret Tegova** Tartu õppekombinaadist.

Et raamatukoguhoidja on kirjas-taja koostööpartner, tundis kirjas-tuse "Eesti Raamat" direktor **Anne-Astri Kask** huvi kooliraamatukogude komplekteerimisprobleemide vastu. Näiteks, kuidas neil oleks kõige parem teavitada raamatukogusid ilmunud trükistest, milliseid teoseid sooviksid kooliraamatukogud osta. Kooliraamatukogud on aga huvitatud koolis soovitatavate teoste kordustrükkidest.

Raamatukogutunde Tartu Linna Keskraamatukogu lasteosakonnas tutvustas osakonna juhataja **Ädu Neemre**. Raamatukogutundides osalevad juba aastaid kindlad koolid, kuigi reklaami saadetakse kõigisse üldhariduskoolidesse. Aasta-aastalt on üha raskem laiendada kontakte õpetajatega. Sama probleemi tõstatas ka maaraamatukogude sektiooni esinaine **Sirje Bärge**. Ettekande pearõhk oli siiski rahva- ja kooliraamatukogude koostööl.

Külastasime Tabasalu raamatukogu, Paldiski vene gümnaasiumi raamatukogu, Harju Maakonna raamatukogu Keilas ja Keila-Joa sanatoorse internaatkooli raamatukogu.

*Ruth Toots,
Parksepa keskkooli
raamatukoguhoidja*

HALDUSREFORM JA RAAMATUKOGUD

31. juulist 2. augustini toimus Põltsamaal järjekordne rahvaraamatukogude seminarlaager "Haldusreform ja raamatukogud".

Seminari kava oli mitmekesine: käsitleti rahvaraamatukogude arengu-, eelarve- (**Meeli Veskus** Kultuuriministeeriumist), statistika- (**Heli Priimets** ja **Margit Jõgi** RR-ist), lasteraamatukogunduse (**Anne Rande** ELTK-st) ning komplekteerimisküsimusi (**Rutt Enok** Harjumaal KRK-st ja **Ilme Sepp** Läänemaal KRK-st).

Kõneldust jäi murettekitavana meelde rahvaraamatukogude eelarve vähenemine 2002. aastal 1,9%, positiivsena kavandatud suuremad investeeringud neljas keskraamatukogus (Kuressaare, Viljandi, Võru, Pärnu) ning Räpina (ühine laste-, küla- ja kooliraamatukogu) ja Kihnu raamatukogu ehitamine.

Statistikud kurtsid aruannete täitmise ebaühtluse üle, mis ei võimalda teha usaldatavaid kokkuvõtteid.

ERÜ komplekteerimise töörühm tutvustas ettevalmistatavat ankeeti selgitamiseks välja selles töös ette tulevaid probleeme ning leidmaks neile lahendusi.

Erilist huvi pakkus kohtumine **siseminister Tarmo Loodusega**. Minister oli oma esinemise "Haldusreform ja raamatukogud" põhjalikult ette valmistanud. Ta jagas seminaristidele mapid, mis sisaldasid Heiki Raudla ülevaate kohalike omavalitsuste kujunemisest Eestis, Igor Ligema koostatud teksti Siseministeeriumi tegevusest haldusterritoriaalse reformi ettevalmistamisel ning kaardi "Vabariigi valitsuse poolt algatatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise valdade ja linnade osas", mille järgi jääb Eestisse pärast reformi 108 kohalikku omavalitsust.

Haldusreformiga kavandatavate muudatuste vajalikkust põhjenda-

des tõi Tarmo Loodus välja faktid, et Eestis on praegu iga 1000 elaniku kohta umbes 400 maksumaksjat (20% maksudest kulub valitsemisele, mujal maailmas on see protsent 10), meil on 247 omavalitsust, kellest iseseisvalt saab hakkama 24–25, 30 omavalitsuses on välja kuulutatud pankrot, 43 on hädas korruptsiooniga.

Regionaalprogrammi eesmärk on paremad teenused ja nende parem kättesaadavus. Selle juures arvestatakse kolme K põhimõtet: kool, kirik, kõrts – kõik peab olema võimalikult ligistikku ja inimestele hästi kättesaadav.

Minister väitis, et külaraamatukogude osatähtsus maal reformi käigus ainult kasvab – rahvaraamatukogudel on oluline osa reformide läbiviimisel ja raamatukogutöötajail muudatuste vajaduse rahvale selgitamisel. Ta oli ka kindel, et väljakujunenud raamatukoguvõrk säilib.

Ministri põhjalikku esinemist kuulates oli ainult kahju, et maakonna raamatukoguhoidjad ja kohalike omavalitsuste esindajad seda kõike ei kuulnud.

Seminari tiheda kultuuriprogrammi käigus tutvusime põhjalikult Põltsamaa vaatamisväärsustega, matkasime Endla rabas – kus ületasime kitsal puust jalgteel sügavaid laukaid, – jalutasime Laiuse lossivaremetes, kohtusime Jõgeva maavanema **Margus Oroga** ning Jõgeva vallavanema **Toivo Ilvesega**. Külastasime ka Laiuse ning Aidu raamatukogu, mis jäid meelde mugava ja moodsa sisekujunduse poolest.

Suur tänu laagri korraldajaile Krista Talvile Rahvusraamatukogust, Jõgeva Keskraamatukogu perele ja direktor Vaike Orole ning Meeli Veskusele Kultuuriministeeriumist.

Ene Riet

TEADUSRAAMATUKOGUDE SUVESEMINAR

“Eesti teadusraamatukogud globaalses inforuumis” toimus 6.–7. augustini Lahemaal Ojaäärsel, seekord juba 15. korda. Juubeliüritus erines tavaks saanutest käsitletud probleemide ning esinejate poolest: esinejad olid peaaegu eranditult väljastpoolt raamatukogundust. Tulevikuühiskonna arengusuundadest andis selge pildi Eesti Tuleviku-uuringute Instituudi direktor **Erik Terk**, riigieelarve koostamisest rääkis Rahandusministeeriumi talituse juhataja **Eevi Zernant**, visiooni ja reaalsuse vahekorra infoühiskonnas, teabelevis ja raamatukogudes mõtiskles Andmekaitse Inspektsiooni nõunik **Valdo Praust**.

Esinejad puudutasid meie eriala ja raamatukogusid laiemas kontekstis väljastpoolt sissepoole vaates. Paljugi sellest oli meile juba eelnevalt tuttav. Näiteks arvamus, et Tallinn ei vaja kaht suurt teadusraamatukogu (RR ja EAR) peaaegu kõrvuti, kui puuduvad täpsed ja lugejaile arusaadavad selged erinevused kogude komplekteerimise temaatikas (poliitik **Andres Herkel**), või veendumus, et reaalteadustes uuena kursisolekuks piisab erialaste elektrooniliste andmebaaside kasutamisoskusest, traditsioonilist raamatukogu vajavad vaid üliõpilased põhiteadmiste omandamisel (akadeemik **Jaak Järv**).

Professor **Ülo Vooglaid** (ta on ka RR-i nõukogu liige), rääkides haritusest ja informeeritusest, rõhutas, et kui raamatukogu käsitleb end teenindusasutusena, siis kaotab ta õiguse kuuluda süsteemi kujundavate institutsioonide hulka. Raamatukogu käsitlemine kultuuri ja haridusasutusena eeldab aga enam-vähem selget kujutlust nii kultuurist kui haridusest – nende käsitlemine on aga “erakordselt sandil järjel” ja “Eesti on takerdunud kõlbmatuks vananenud paradigmadesse”. Ta oli veen-

dunud, et teadusraamatukogud ei pruugi olla viimaste seas, kes üritavad vabaneda kõdunenud arusaamadest ja ilmutavad initsiatiivi paradigmade kaasajastamiseks.

Kultuuripoliitika olemust selgitama kutsutud Riigikogu kultuurikomisjoni esimees **Mart Meri** ei suutnud kahjuks teadaolevale uut lisada. Süsteemikindlalt, täpselt ja selgelt esines Haridusministeeriumi teaduspoliitika nõunik **Rein Vaikmäe**, kes andis ülevaate praegu Riigikogus arutlusel olevast teadus-arendusstrateegiast. Ta selgitas ka, milline on Haridusministeeriumi kava oma struktuuri muutmisel ning Eesti Akadeemilise Raamatukogu staatuse ja alluvussuhete määramisel. (Moodustatud on komisjonid teadusraamatukogude staatuse määramiseks, EAR-i Kultuuriministeeriumi alluvusest Haridusministeeriumi alluvusse üleviimiseks ja juriidiliste küsimuste lahendamiseks.) Ta arvas, et EAR-i asukoht Tallinna ülikoolide jaoks on optimaalne,

komplekteerimissuundade määramisel aga oodatakse ELNET Konsortsiumi arvamust.

Eraldi ploki moodustas arutlus parlamendiraamatukogu probleemide üle, mille juhatas sisse RR-i teenindusdirektor **Ene Loddes** (“Õigusinformatsioonist ja raamatukogudest”). RR-i parlamendiinfo keskuse juhataja **Marju Rist** esitas statistilisi andmeid Riigikogu liikmete lugemisest (parlamendiraamatukogu teenuseid kasutab 60 Riigikogu liiget) ning tõi arvukalt näiteid bibliograafidele esitatavate päringute temaatikast ja materjali ulatusest. Päringutele vastamisel järgitakse põhimõtet, et ühelegi neist ei tohi vastata eitavalt. Riigikogu liikmena parlamendiraamatukogu teenuseid vaagitud **Küllo Arjakas** ütles keskuse töötajate kohta vaid kiidusõnu.

Juubeli-suveseminaril ei tegeldud ainult globaalküsimustega – õhtusel kamina- ja kohviõhtul meenusid möödunud traditsiooni algatajad **Ivi Eenmaa** ja **Ülo Vooglaid**. Nad rõhutasid laagrite suurt osa raamatukoguhoidjate silmaringi laiendamisel ning uute ideede tekkimisel ja levikul. Osalenute arvates peaks raamatukogunduse küsimusi üldisemate teemadega siduvaid laagreid korraldama rohkemgi ning võimalikult laiemale kuulajaskonnale.

Ene Riet

Ojaäärse suveseminaride algatajad Ivi Eenmaa ja Ülo Vooglaid on rahul, et traditsiooni on elavana hoitud juba 15 aastat. Foto: Teet Malsroos

KOHTUMISPAIK – SANGASTE

Eesti delegatsioon. Foto: Teet Malsroos

Balti rahvusraamatukogudel on pika ajalooga traditsioon iga kahe aasta tagant kokku saada. Teadagi on selleks traditsiooniks seminar LiLaEst. Selle suve hakul, täpsemalt 26.–29. juunini korraldas Eesti Rahvusraamatukogu arvult 27. LiLaEsti Sangaste lossis.

Seekordse seminari teemaks oli **“Rahvusraamatukogud elektroonilises keskkonnas: missioon infoühiskonnas”**, mis haakub käesoleval sügisel Riias toimuva Euroopa rahvusraamatukogude direktorite konverentsi (CENL) temaatikaga. Seminari töö toimus kolmes sektsioonis. Esimeses neist oli kõne all raamatukogu juhtimine, strateegiline planeerimine, raamatukogunduse standardimine, raamatukogutöö tulemuslikkuse hindamine ja raamatukoguterminoloogia. Selle sektsiooni töös andsid tooni rahvusraamatukogude juhid, tuues välja strateegilise planeerimise alused ning põhimõtted. Huvitavat võrdlust Eesti Rahvusraamatukogu tegevuse planeerimisele aastani 2005 pakkus Rootsi Kuningliku Raamatukogu direktori Tomas Lidmani visioon raamatukogu juhtimisest ning arengusuundadest aastani 2004.

Eesti Rahvusraamatukogu tõstas käesoleva aasta kevadel küsimuse eesti raamatukogunduse standardimisest, et jõuda selgusele,

millised valdkonnad vajavad standardimist ning missugune oleks sobiv organisatsiooniline vorm. Sestap olid seekordse LiLaEsti korraldajad kutsunud Läti ning Leedu kolleege arutlema eelmainitud teemade üle. Üldjoontes on lõunanaabrid eriala standardimisega meist pisut ette jõudnud. Leedu on arvestatava hulga IFLA ja ISO standardeid rahvusstandarditena kasutusele võtnud. Läti puhul võib esile tuua organisatsioonilise toe olemasolu raamatukogunduse ja bibliograafia alase tehnilise komitee näol, samuti on neil koostatud rahvuslikud terministandardid. Terminoloogia oligi üheks seminaril käsitletud teemaks. Esmajoones on elektrooniline infokeskkond see faktor, mis kõige enam tingib terminoloogilisi probleeme infoteaduse ja bibliograafia erialal. Seminaril esitati ühtviisi põhjalikud ülevaated Baltimaade rahvusraamatukogude ettevõtmistest terminoloogiliste sõnastike koostamise ning andmebaaside loomise alal.

LiLaEsti teine sektsioon hõlmas teemasid: raamatukogutöö automatiseerimine ja infotehnoloogia rakendamine, digiteerimine. Mõtlemapanev oli LiLaEsti külalisesineja Jonas Palmi ettekanne säilitamise ja restaureerimise poliitika kujundamisest Taani Kuninglikus

Raamatukogus. Oluliselt on seda poliitikat mõjutanud uus lähene mine, kus eesmärgiks ei ole mitte objektile orienteeritud raamatu köitmine, vaid kogude säilitamine. Taani kolleegi ettekanne sisaldas muu hulgas hea ülevaate raamatukogu struktuurilistest ümberkorraldustest säilitamise ja restaureerimise alal.

Baltimaade rahvusraamatukogude digiteerimisprojektid moodustasid teises sektsioonis kaaluka osa kõneainest. Hea ülevaate sai Läti perioodiliste väljaannete digiteerimise tehnoloogiast. Samuti tutvustati Läti rahvusbibliograafia retrospektiivse konverteerimise projekti, mis erineb oma tehnoloogialt Eesti samalaadsest ettevõtmisest. Vaadeldes Eesti rahvusliku kultuuripärandi säilitamist teadusraamatukogudes, rõhutati tehnoloogiliste küsimuste lahendamise kõrval hästi toimiva organisatsioonilise baasi tähtsust.

Leedu kolleegid tutvustasid integreeritud raamatukogu süsteemi LIBIS juurutamist ning elektrooniliste dokumentide säilitamist ja bibliograafilist kontrolli. Võrguväljannete arhiveerimine, säilitamine ja kataloogimine olid kõneaineks ka ettekandes, mis käsitles Eesti Rahvusraamatukogu projekti Eric@.

Kolmanda teemade ringi moodustasid rahvusraamatukogude haldus ja majandamine, sisustus, arhitektuur ning renoveerimine. Samuti raamatukogu tugiteenused, teenuste turg ja kommunikatsioon. Asjaolu, et nimetatud teemad olid LiLaEsti ajaloos arutluse all esmakordselt, viitab ilmselgesti nende aktuaalsusele. Läti rahvusraamatukogu lahendab järjepanu uue hoon ehitamisega seotud probleeme, Leedu kolleegid aga tegelevad juba mõnda aega rahvusraamatukogu juurdeehitusega. Seminaril anti ka ülevaade Eesti Rahvusraamatukogu haldustegevuse arengusuundadest ning kriteeriumidest. Samuti kujunes osavõtjatele huvipakkuvaks ettekanne, mis käsitles elektrooniliste infovahendite kasutamist RR-i sise- ja väliskommunikatsioonil.

LiLaEst 2001 sai läbi, kahe aasta pärast kohtume Lätimaal.

Janne Andresoo
RR

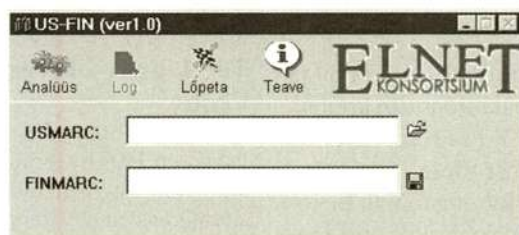
KONVERTER *US-FIN*

ehk

Kuidas rahvaraamatukogud saavad kopeerida andmeid ELNET Konsortsiumi elektronkataloogist oma kohalikku elektronkataloogi

Käesoleval ajal töötab Eesti raamatukogudes peamiselt kaks erinevat integreeritud raamatukogusüsteemi: teadusraamatukogudes (lisaks Tallinna Keskraamatukogus ja Tartu Linna Keskraamatukogus) kasutatakse USA firmas *Innovative Interfaces, Inc* valminud süsteemi *INNOPAC* ja rahvaraamatukogudes on käibel Soomes firmas *Akateeminen Tietopalvelu ATP Oy* valminud süsteem *Kirjasto 3000*. Kuna nimetatud süsteemides kasutatakse andmesisestusel ja -vahetusel erinevaid masinloetava kataloogimise (*MARC = machine-readable cataloguing*) reegleid – neist esimeses on aluseks *MARC21* ja teises *FINMARC* – siis ei ole seni elektrooniline andmevahetus teadus- ja rahvaraamatukogude vahel olnud võimalik.

Et *Kirjasto 3000* omavad rahvaraamatukogud saaksid kopeerida andmeid ELNET Konsortsiumi elektronkataloogist ESTER oma kohalikku elektronkataloogi, on ELNET Konsortsiumis koostatud lisaprogramm (konverter) *US-FIN*, mis teisendab kirjed *MARC21*-vormingust (programmi koostamise ajal veel *USMARC*-vorming) *FINMARC*-vormingusse. Kuna programm koostati Kultuuriministeeriumi tellimusel ja finantseerimisel, on see kõigile raamatukogudele tasuta.

Kirjete kopeerimine ELNET Konsortsiumi kataloogist ESTER kohalikku elektronkataloogi on kolme-etapiline:

- 1) kõigepealt tuleb soovitud kirjed ELNET Konsortsiumi veebikataloogis välja valida (eeldab internetiühenduse olemasolu) ja väljavalitud kirjed oma töökohaarvuti kõvakettale salvestada;
- 2) seejärel tuleb saadud *MARC21*-vormingus andmetega tekstifail teisendada *FINMARC*-vormingus andmetega tekstifailiks, kasutades selleks programmi *US-FIN* (kõlab keeruliselt, kuid on tegelikult väga lihtne protseduur);
- 3) lõpuks tuleb saadud *FINMARC*-vormingus andmetega tekstifail sisse lugeda (importida) süsteemi *Kirjasto 3000*.

Konverter koos kasutamiseõpetusega on üles pandud ELNET Konsortsiumi koduleheküljele aadressil <http://www.elnet.ee>, kust raamatukogud selle ise peavad endale mahalaadima ja installeerima. Installeerimisprogramm koos *MS Visual FoxPro* keskkonnaga on kokku ca 3,7 MB.

Konverteri "US-FIN" kasutamistingimused:
internetiühendus ELNET Konsortsiumi veebikataloogi tarvitamiseks,
interneti brauser, nt. *Netscape Navigator* või *Internet Explorer*,
MS Windows 95/98/2000; *MS Windows NT 3.51/4.0/5.0*,
ca 8 MB vaba ruumi kõvakettal (ilma andmeteta).

NB! Programmi esimene versioon võimaldab kopeerida ainult raamatute kirjeid.

Mida peaksid tegema raamatukogud, kus ei kasutata süsteemi *Kirjasto 3000*?

Ega muud soovitusi ei olegi, kui et konsulteerige oma raamatukogus kasutatava programmi või süsteemi loojatega, kas nende programm/süsteem võimaldab *MARC*-vormingus (täpsemalt kas *MARC21*- või *FINMARC*-vormingus) andmeid sisse lugeda. Positiivse näitena võib tuua Eestis loodava süsteemi *URRAM*, mis on juba tehtud nii, et ELNET Konsortsiumi elektronkataloogist ESTER saaks andmeid otse kopeerida – süsteem kasutab *MARC21*-vormingut.

Lisainformatsioon Riin Olonenilt: e-post: riin@nlib.ee ja
ELNET Konsortsiumi
kodulehekülg <http://www.elnet.ee>

ÕNNITLEME

28. oktoober

ANNE VALMAS – 60

MÄLESTAME

ELFRIEDE KRISTAL

15. 07. 1918 – 08. 09. 2001

Kaberneeme raamatukogu kauaegne juhataja Elfriede Kristal (neiuna Moorkop) sündis 15. juulil 1918. a. Siberis Omski ob-

lastis, kuhu olid välja rännanud tema vanemad. Peagi pöördus perekond Eestisse.

Elfriede õppis 1926–1932 Mõisaküla 6-kl. koolis ja seejärel 1932–1935 Pärnumaa Ühiskaubanduskoolis.

Hilisem elukäik ja abiellumine tõid ta Kaberneeme, kus ta alates 1966. a. detsembrikuust töötas raamatukogus. Kaberneeme raamatukogu juhatajana oli ta kohusetundlik, hea suhtleja ja korraldaja. Suviti olid raamatukoguga seotud paljud tuntud kultuuriinimesed, sest Elfriede Kristal oskas nendega kontakti leida. Eriti head sidemed olid tal Ülo ja Jüri Tuulikuga. Kohalik rikkalik kultuurielu on talletatud raamatukogu albumites, ülevaadetes, kroonikaraamatutes. Halvenevervis sundis teda raamatukogutööst loobuma 1996. a.

Elfriede Kristal oli raamatukoguhoidjate ühingu liige ning pälvis 1996. a. ERÜ teenetepreemia.

Meenutame tänutundega ühe tubli raamatukoguhoidja tegemisi.

Harju Maakonnaraamatukogu

MILVI JUSKE

27.12.1930 – 8.09.2001

Milvi Juske asus 1990. a. kevadel tööle Rahvusraamatukogus taasasutatud ajakirja "Raamatukogu" keeletoimetajana. Ja kuigi ta pidas seda ametit vaid kolm aastat, jäi ta meelde erakordselt asjaliku, samas inimliku, sõbraliku ning abivalmis inimesena. Pikki aastaid Eesti Raadio meelelahutussaadetes töötanud Milvi oli eriti hea huumorimeelega. Sellest annavad tunnistust ka tema enda kirjutatud ja "Raamatukogu" "Teist ja teile" rubriigis avaldatud naljajutukesed. Neid lugedes paraneb meeleolu kohe.

Toimetajana oli Milvi tugev ning taibates hetkega kõik raamatukoguhoidjate keele iseärasused, asus hoolsalt neid parandama. Üha halvenevast nägemisest ja teistestki haigustest hoolimata säilitas ta oma huumorimeele.

Meeldivat kolleegi mäletades

Ajakiri "Raamatukogu"

SUMMARY

FIRST COLUMN

About Professional Publishing **Katrin Kivimaa 4**

In the era of Internet the publishing of a good book is increasingly becoming a major event. The authoress is troubled by the fact that publishers are more concerned with quantity than with quality after turning publishing into commercial business. She gives examples of negligent attitude in publishing.

FOCUS – SCHOOL LIBRARIES

Innovations in Võru County **Ere Raag 5–7**

An overview of the school librarians' discussion held at the Võru County Central Library where burning issues of both the school libraries in Võru county as well as in entire Estonia were focused on. It turned out that all the libraries cannot yet sufficiently provide pupils and school-teachers with literature necessary for study activities and self-development. Several difficulties in acquiring materials on teaching methods have occurred, and bad printing quality of publications also is a major problem.

Secondary school and major basic school libraries are more viable and their collections of better content.

The Library of Võru County Vocational Education Centre **Ere Raag 8**

The Võru County Vocational Education Centre was established on 1999 by joining Võru Industrial Vocational School and Väimela Agricultural Vocational School. Its library is situated in newly renovated premises with 300 m² floor space and employs two librarians. The library is, first and foremost, a learning and information centre, providing library users with nine computer workstations and library staff with a computer equipped with *Kirjasto 3000* software for internal library work. Since 2000 the library also carries out the functions of Väimela public library; the preparations to open an Internet public access point at the library have been made.

The Library of Pärnu Coeducational Gümnasium **Vaike Mändmaa, Külli Kose 9–10**

At the present over 1,000 pupils study at the Pärnu Co-educational *Gümnasium*. Since 2000 two professionally trained librarians have been employed. Currently, the newly repaired library premises are being refurbished, and the library collection properly organised. The library is to become a learning centre of the school, where pupils can use computers with Internet connection and watch videos in addition to access books. A special working corner for teachers is also designed.

RESEARCH LIBRARIES

Librarianship Standardisation **Endla Sandberg 11–12**

A brief overview of librarianship standardisation in the world and the perspectives of implementing library standards in Estonia. In September 2001 a working group for standardisation was initiated at the National Library of Estonia to start librarianship standardisation in Estonia. The tasks of the working group include mapping necessity for standardisation in the library field, making proposals for publishing IFLA standards in the Estonian language and drawing up Estonian original standards.

Digital Literacy **Liia Tüür 13–15**

The authoress provides a definition of digital literacy – in

her mind, an extension to traditional literacy which concept does not only include reading and writing abilities, but also competency in a certain field. Critical analysis ability is vital speaking of digital literacy. This ability requests logical discussion skills and updated knowledge of both new technologies as well as information sources and methods. The authoress also presents several general criteria which should be considered while separating quality information from trash in the network environment.

BOOK HISTORY

The Libraries of Russian Culture Societies in Tallinn **Larissa Petina 16–19**

The libraries of Russian educational, culture and charity societies, established in the 19th century and during the first half of 20th century, together with Russian-language books in major Estonian libraries of that period form a remarkable proportion of Russian literature in Estonian library collections today. The author provides an overview of libraries of several societies and the availability of their books in the National Library of Estonia collections.

Advertisement: Professional Training for Librarians in 2002 20

RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP 20

The Priorities of IFLA 25

The Names of IFLA Structural Units in Estonian 26

ESTONIAN HISTORY OF IDEAS

Political Ideas of Konstantin Päts During the Estonian State's Independence

Toomas Karjahärm 27–28

An overview of a book by Konstantin Päts, the former President of the Republic of Estonia, *Eesti riik II* (The Estonian State II), published in the series, *Eesti mõttelugu* (Estonian History of Ideas). In the first part of the book mostly his leading articles in newspapers have been published; in the second part – his speeches dominate. A reader of the book gets an insight into the mind of the eminent statesman.

THE ANSWER PLACE

Krista Talvi, Anu Nuut and Maris Ringvee ponder upon the future of Estonian library terminology

29–30

An overview of library terminology work at the Library Science and Development Department of the National Library of Estonia, and the activities and future plans of the Committee on Terminology of the Estonian Librarians Association.

LIBRARY MARKET PENETRATION

The Value and Impact of a Library

Aira Lepik 31–33

The piece provides an overview of possible models for the analysis and evaluation of the value and impact of an organisation and the necessity to implement them for library performance measurement. The article focuses on J. Cram's multiaspect treatment of library value, where library market penetration is evaluated through developed

trust and created value. As a framework for evaluating library value, a library as an organisation, the spatial context of a library, and its target and special user groups are analysed as development factors of library's value and impact.

CRITICAL REVIEW

A Major Bibliographic Event

Mari Kalvik 34–35

Some thoughts about a monograph, *Eesti bibliograafia ajalugu 1901–1917* (The History of Estonian Bibliography 1901–1917; Tallinn, 2001, 355 p.), by Ilse Hamburg. The monograph lays a solid basis for future research of the development of Estonian bibliography.

ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION

Several Impressions and Thoughts about Viljandi

Ester Kerge 36–37

An overview of the annual rural libraries seminar-camp, held on 4–7 June this year. The topics concerned public library acquisitions, providing libraries with Internet connection and information technology applications, acquiring of professional information, etc.

A Summer Seminar of the School Libraries Section

Ruth Toots 37–38

The main issue of a school libraries summer seminar on 26–28 June in Keila-Joa was *A School Library and the Curriculum*. A new curriculum will be approved in the autumn this year, and it will fully come in force in September 2003. This school year the new curriculum will be implemented in teaching the mother tongue for Estonian children, history and natural sciences.

NEWS

Public Libraries Seminar-Camp

Ene Riet

The issues covered at the public libraries seminar-camp, held from 31 July to 2 August on Põltsamaa, were diverse – public libraries' development, budget, statistics and acquisitions, and children's libraries matters. The participants met with Tarmo Loodus, the Minister of Interior, who provided an overview of planned changes inside the Estonian administrative reform, and highlighted the libraries part in it.

Research Libraries Seminar-Camp

Ene Riet

A seminar-camp of Estonian research libraries, *Estonian Research Libraries in Global Information Space*, was held on 6–7 August this year at Lahemaa. The presenters of papers predominantly included specialists outside the library field, who treated libraries in a wider context.

The Meeting of the National Libraries of the Baltic States in Sangaste

Janne Andresoo

An overview of the traditional summer seminar of the national libraries of the Baltic States, LiLaEst, held on 26–29 June this year in the Castle of Sangaste, on the theme *National Libraries in the Electronic Environment: The Mission Statement in the Information Society*. The seminar worked in three sections, covering library management, strategic planning, terminology, automation, maintenance and economics, equipment, renovations, etc.

Congratulations: Anne Valmas, the Director of Estonian Academic Library – 60

In Memoriam: Elfriede Kristal (1918–2001), a long-time manager of Kaberneeme library.

Milvi Juske (1930–2001), the text editor of *Raamatukogu* in 1990–1992.

Rk

